

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DİJİTAL
MEDYA EKRANINI PROBLEMLİ KULLANIMLARININ VE
SOSYAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

BÜŞRA BAKIRCI

İzmir
2024

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DİJİTAL
MEDYA EKSPANINI PROBLEMLİ KULLANIMLARININ VE
SOSYAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

BÜŞRA BAKIRCI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Duygu ÇETİNGÖZ

JÜRİ ÜYESİ
Doç. Dr. Duygu ÇETİNGÖZ

JÜRİ ÜYESİ
Prof. Dr. Günseli YILDIRIM

JÜRİ ÜYESİ
Dr. Öğr. Üyesi Gamze BİLİR SEYHAN

İzmir

2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “*Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemlili Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

26/06/2024

Büşra BAKIRCI

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 29/06/2024

Tez Başlığı:

Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemlili Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **132** sayfalık kısmına ilişkin, **29/06/2024** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı**) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı %12'dir**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐

- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- ☒ Kaynakça hariç,
- ☒ Alıntılar dâhil,
- ☒ Altı (8) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- ☐ Kaynakça dâhil,
- ☐ Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒

EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd içinde. ☐

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Büşra BAKIRCI
Öğrenci No : 2021950152
Anabilim Dalı : Temel Eğitim Anabilim Dalı
Programı : Okul Öncesi Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☒

Doktora ☐

ÖĞRENCİ

DANIŞMAN

Büşra BAKIRCI
29/06/2024

Doç. Dr. Duygu ÇETİNGÖZ
29/06/2024

Açıklamalar

- 1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.
- 2: Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine başvurunuz.
- 3: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.
- 4: Tez savunmasında düzeltilme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.
- 5: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Öncelikle eğitim hayatımda öğrencisi olmaktan gurur duyduğum ve kendisinin birçok davranışını örnek aldığım tez danışmanım değerli hocam Sayın Doç. Dr. Duygu ÇETİNGÖZ'e bu uzun ve yorucu süreçte desteğini esirgemediği için teşekkürlerimi sunuyorum. Bana ayırdığı her saniye için minnettar olduğumu belirtmek isterim. Ayrıca yüksek lisans eğitimi süresince bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım başta bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. Günseli YILDIRIM hocam olmak üzere Sayın Doç. Dr. Güzin ÖZYILMAZ hocama, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Berna ÇÖKER hocama ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Zübeyde DOĞAN hocama teşekkürlerimi sunuyorum. Değerli hocam Prof. Dr. İrfan YURDABAKAN hocama bilimsel katkılarını esirgemediği için teşekkür ediyorum. Görüş ve önerileri için tüm hocalarıma minnettarım. İlk günden beri çalışmamda emeği geçen tüm idareci, öğretmen ve katılımcılara teşekkür ediyorum. Desteklerini her zaman yanımda hissettiğim sevgili arkadaşlarım Ömer AVCI, Ömer KONUR, Elif ALANYÜZ ÖZ, Fatma BAKIRCI, Gülcan KESGİN, Didem DİNÇER ve çalışmamın uygulama kısmında bana destek olan diğer arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

En değerli varlıklarım ve hayatım boyunca haklarını asla ödeyemeyeceğim anneme, babama, kardeşime ve ardından tüm sevdiklerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önem.....	2
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri	6
1.4. Sınırlılıklar	7
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Tanımlar	7
1.7. Kısaltmalar	8
BÖLÜM II.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Dijital Medya	9
2.1.1. Geleneksel ve Dijital Medya.....	9
2.1.2. Okul Öncesi Dönem ve Dijital Medya.....	12
2.1.3. Dijital Medya Kullanımının Okul Öncesi Dönem Çocukları Üzerindeki Etkileri.....	13
2.1.3.1. Olumlu Etkileri.....	13
2.1.3.2. Olumsuz Etkileri.....	15
2.2. Problemlili Dijital Medya Ekranı Kullanımı.....	16
2.2.1. Dijital Ekran Bağımlılığı.....	17

2.2.1.1. Televizyon Bağımlılığı.....	19
2.2.1.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı	19
2.2.1.3. Bilgisayar Bağımlılığı	21
2.2.1.4. Dijital Oyun Bağımlılığı.....	23
2.3. Okul Öncesi Dönemde Problemlı Medya Ekranı Kullanımıyla İlişkili Etmenler	25
2.3.1. Sosyo-Demografik Açıdan Bireysel Özellikler	25
2.3.2. Sosyal Kültürel Çevre	26
2.3.3. Çocuğun Okuldaki Oyun Türü Tercihleri ve Özel İlgi Alanları Olması .	27
2.4. Sosyal Beceriler	30
2.4.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler.....	32
2.4.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Etmenler	35
2.4.2.1. Sosyo- Demografik Açıdan Bireysel Özellikler	35
2.4.2.2. Ebeveyn Tutumları/ Ebeveyn Çocuk İlişkisi.....	37
2.4.2.3. Sosyal Kültürel Çevre	38
2.4.2.4. Çocuğun Okuldaki Oyun Türü Tercihleri ve Özel İlgi Alanlarının Olması	38
2.4.2.5. Sınıf Ortamı ve Öğretmenin Rolü.....	39
2.4.3. Okul Öncesi Dönemde Problemlı Dijital Medya Ekranı Kullanımı ve Sosyal Beceriler	40
2.5. İlgili Araştırmalar.....	42
2.5.1. Yurtiçinde Yapılmış İlgili Araştırmalar	42
2.5.2. Yurtdışında Yapılmış İlgili Araştırmalar	47
BÖLÜM III	51
YÖNTEM.....	51

3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Evren / Örneklem	51
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	53
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	54
3.3.2. Problemlü Medya Kullanım Ölçeği (Kısa Form)-(PMKÖ-KF)	54
3.3.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ).....	54
3.4. Verilerin Analizi.....	55
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	56
3.6. Araştırmacının Rolü	57
BÖLÜM IV	58
BULGULAR.....	58
BÖLÜM V	73
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
5.1. Tartışma ve Sonuç	73
5.2. Öneriler	82
5.2.1. Araştırmacılara Öneriler.....	82
5.2.2. Öğretmenlere Öneriler	83
5.2.3. Ebeveynlere Öneriler	84
KAYNAKÇA.....	85
EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ	113
EK 2. UYGULAMA İZİNLERİ	114
EK-3. ETİK İZİN	116
EK-4. OKUL İZİNLERİ	117
EK-5. ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ	118

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler	51
Tablo 2. Medya Kullanım Durumlarına ilişkin Betimsel İstatistikler.....	52
Tablo 3. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ile Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına ait İstatistikler.....	56
Tablo 4. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Cinsiyet Arasındaki Farklılığın Analizi.....	58
Tablo 5. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Yaş Arasındaki Farklılığın Analizi.....	58
Tablo 6. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi.....	59
Tablo 7. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığın Analizi	60
Tablo 8. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Baba Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığın Analizi	61
Tablo 9. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Kardeş Sayısı Arasındaki Farklılığın Analizi	62
Tablo 10. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile İlgi Alanları Arasındaki Farklılığın Analizi	63
Tablo 11. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Annenin Hafta içi Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	64
Tablo 12. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Annenin Hafta sonu Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	65
Tablo 13. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Babanın Hafta içi Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	66
Tablo 14. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Babanın Hafta sonu Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	67
Tablo 15. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Çocuğun Hafta içi Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	68
Tablo 16. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Çocuğun Hafta sonu Medya Kullanım Süresi Arasındaki Farklılığın Analizi	69
Tablo 17. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği ile Çocuğun En Sık Kullandığı Görsel Medya Araçları Arasındaki Farklılığın Analizi.....	70
Tablo 18. Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Arasındaki İlişkinin Analizi.....	71
Tablo 19. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemlı kullanım düzeylerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dijital medya araçlarını oyun oynama, video izleme gibi amaçlarla kullanan çocukların yaşlara göre dağılımları.....	18
Şekil 2. 5-8 yaş çocuklarının bilgisayar kullanma yüzdeleri.....	22
Şekil 3. Okul Öncesi Çocuklarda Sosyal Beceri Destek Projesi (OSBEP) kapsamında 36 ay ve üzeri çocuklara sosyal becerileri kazandırmaya yönelik kazanımlar.....	34

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DİJİTAL MEDYA EKRANINI PROBLEMLİ KULLANIMLARININ VE SOSYAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmada, okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi, dijital medya ekranını problemli medya kullanımları ve sosyal becerilerinin çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni elde edilen sonuçların objektif olmasını sağlamak amacıyla random örnekleme yöntemiyle 2022-2023 eğitim öğretim yılında İzmir iline bağlı bağımsız anaokullarına devam eden, normal gelişim gösteren 48-72 aylık 460 çocuktan oluşmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Problemli Medya Kullanım Ölçeği Kısa Form ve Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet, yaş, baba eğitim durumu, annenin hafta içi ve hafta sonu medya kullanım süresi, değişkeninin problemli medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Çocuğun okul öncesi kurumuna devam etme süresinin problemli medya kullanımı üzerinde etkisinin olmadığı ancak hakkını arama alt boyutunda sosyal beceriler üzerinde 2 yıl ve üzeri olan çocukların etkisinin olduğu saptanmıştır. Anne eğitim durumunun problemli medya kullanımı üzerinde etkili olmadığı ancak sosyal becerilerin öz kontrol alt boyutunda ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip annelerin ortalama puanının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kardeş sayısının problemli medya kullanımı üzerinde etkisinin olabileceği fakat sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Çocuğun ilgi alanlarının problemli medya kullanımı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını, ancak sosyal becerilerin bazı alt boyutlarında, özellikle öz kontrolde, farklı ilgi alanlarına sahip çocuklar arasında anlamlı farklılıklar olabileceği saptanmıştır. Babanın hafta içi ve hafta sonu medya kullanım süresinin ve çocuğun en sık kullandığı görsel medya araçlarının problemli medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Çocuğun hafta içi medya kullanım süresinin problemli medya kullanımı ve sosyal becerileri üzerinde etkisinin olduğu bulunmuştur ancak çocuğun hafta sonu medya kullanım süresinin problemli medya ekranı üzerinde etkili olduğu, sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Çocuğun en sık kullandığı görsel medya türlerinin çocukların problemli medya kullanımı üzerindeki etkisinin olduğu ancak sosyal beceriler üzerinde genel bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Sosyal beceri ile problemli

medya kullanımı arasında düşük seviyede negatif ilişki saptanmıştır. Çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri, sosyal beceri düzeylerini anlamlı ve negatif şekilde etkilemektedir. Sosyal beceri arttıkça problemli medya kullanımının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurularak araştırmacılara, ebeveynlere ve öğretmenlere tavsiyeler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Dijital Medya, Medya Ekranının Problemli Kullanımı, Sosyal Beceri

ABSTRACT

EXAMINATION OF PROBLEMATIC USE OF DIGITAL MEDIA SCREEN AND SOCIAL SKILLS OF PRESCHOOL PERIOD 48-72 MONTHS-OLD CHILDREN

This study aimed to determine the problematic use of digital media screens and social skill levels of preschool children aged 48-72 months, and to examine the relationship between problematic media use of digital media screens and social skills with various variables. The population of the study consisted of 460 children, aged 48-72 months, with normal development, attending independent kindergartens in Izmir in the 2022-2023 academic year, using random sampling method in order to ensure that the results obtained were objective. Personal Information Form, Problematic Media Use Scale Short Form and Social Skills Scale were used as data collection tools in the research. According to the results of the research, it was determined that the variables of gender, age, father's education level, mother's media usage time on weekdays and weekends did not affect problematic media use and social skills. It was determined that the duration of the child's attendance at a pre-school institution had no effect on problematic media use, but it had an effect on the social skills of children aged 2 years and above in the sub-dimension of seeking their rights. It was determined that the mother's education level did not have an effect on problematic media use, but the average score of mothers with secondary school education or lower was lower in the self-control sub-dimension of social skills. It was determined that the number of siblings may have an effect on problematic media use, but it does not have a significant effect on social skills. It has been determined that the child's interests do not have a significant effect on problematic media use, but there may be significant differences between children with different interests in some sub-dimensions of social skills, especially self-control. It has been determined that the father's weekday and weekend media usage time and the child's most frequently used visual media may have an impact on problematic media use, but they do not have a significant effect on social skills. It was found that the child's weekday media usage time had an effect on problematic media use and social skills, but the child's weekend media usage time had an effect on the problematic media screen and did not have a significant effect on social skills. It has been determined that the types of visual media that children use most frequently have an effect on children's problematic media use, but do not have a general effect on social skills. A low level negative relationship was found between social skills and problematic media use.

Children's problematic use of digital media screens affects their social skill levels significantly and negatively. It was concluded that as social skills increase, problematic media use decreases. Considering the results of the research, recommendations are offered to researchers, parents and teachers.

Keywords: Preschool Education, Digital Media, Problematic Use of Media Screen, Social Skill

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Son yıllarda yaşanan yenilikler teknoloji kullanımını arttırmış ve teknoloji insanlar için günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasına girmiştir (Kılınç, 2015). Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmesiyle beraber medya araçları insanların olmazsa olmazları arasına girmiş; son yıllarda da giderek gelişmiş formlarıyla da yaygınlığını ve popülerliğini çocuklar arasında da arttırmıştır (Furuncu, 2019). Hızla gelişen teknolojiyle beraber artan dijital medya olanakları farklı yaş grubundaki bireyleri etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlardan özellikle çocuklar etkilenmektedir. Çocukları birçok yönden etkileyerek onları ekrana bağlamıştır (Fidan, 2022).

Dijital medya araçları çocuklara birçok yönden olumlu katkı sağlarken diğer taraftan dijital medya ekranlarının problemli kullanımından kaynaklanan olumsuzluklar da vardır. Dijital medya araçlarının tavsiye edilenden fazla kullanılması sonucu çocuklarda duygusal, fiziksel, zihinsel açıdan sorunlara kapı araladığı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar tarafından ortaya koyulmuş bir gerçektir (Can, 1995; Cordes ve Miller, 2000; Durak, 2019; Furuncu, 2019; Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2009; Lissak, 2018; Karaboğa, 2019; Kılınç, 2015; Kuyucu, 2017; Radesky ve Christakis, 2016). Bir başka araştırmada ise medya araçlarının hayatımıza sunduğu kolaylıkların yanı sıra olumsuzluklarının da olabileceği aynı zamanda medya araçlarının yanlış kullanımı sonucunda ortaya çıkacak sorunlar sosyal, psikolojik ve sağlık sorunları olarak çoğaltılabilir ifadeleri kullanılmıştır (Cha ve Seo, 2018). Medya araçlarının sık kullanımı birçok risk ve sağlık sorununun ortaya çıkmasına neden olur. Çocukların medyadan çeşitli alanlarda olumsuz etkilenebilecekleri ifade edilmektedir (Strasburger ve diğerleri, 2013).

Okul öncesi dönem, sosyal becerilerinde içinde yer aldığı temel ölçütlerinin öğrenilmesi ve çocuğun sosyal becerileri ilerleyen yaşamında birçok noktaya aktarması açısından oldukça önemli görülmüştür (Neslitürk, 2013). Erken yaşlarda çocuğun kazandığı deneyimlerin gelecek yaşantısında davranışlarını şekillendireceği düşünüldüğünde, sosyal becerilerin erken yaşlarda kazanılmasının önemli olduğu ifade edilmektedir (Karaoğlu ve Ünüvar, 2017). Ayrıca destekleyen ve denetleyen ebeveyn tutumları, sosyal becerilerin kazanılmasında yer alan önemli faktörlerden birisi olarak görülmüştür (NIDA, 2014). Dijital medya araçlarının her geçen gün ilerlemesiyle beraber çevremizle özellikle ailemizle etkileşimimizi şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bu medya

araçlarının kullanımı çocukların sosyal becerilerini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Bu nedenle çocuğun çevresi bu etkileri dikkatli bir şekilde değerlendirmeli ve bu değerlendirmeye göre gerekli önlemleri almalıdır (Quesenberry vd., 2016). Yapılan bazı çalışmalar dijital medya araçlarının çocuk tarafından tercih edilmesinin çocuğun sosyal becerileri üzerinde olumlu yönde etkileri olduğu gözlemlenmektedir (İmrik vd., 2014; Keengwe ve Onchwari, 2009; Lindahl ve Folkesson, 2012; Özcan vd., 2020; Shifflet, vd., 2012). Yetişkinler ve çocuklar arasındaki sosyal etkileşimi sağladığı için dijital medya araçları önemli görülmektedir. Bu araçların doğru kullanımı çocukların sosyal becerilerini geliştirmektedir. Aynı zamanda çocukların sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için dijital medya ihtiyaç olarak görülmektedir (National Association for the Education of Young Children [NAEYC], 2012). Okul öncesi dönemde dijital medya araçlarının çocukların sosyal becerileri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Çocukların sosyal yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve çocuğun sosyal yaşamında aksaklıklara neden olmaktadır (Beadini, 2023; Işıkoğlu vd., 2021; Özcan ve Buzlu, 2005; Radesky ve Christakis, 2016; Toyran, 2000). Uzun süre ekran karşısında vakit geçiren çocukların sosyal becerilerinin gelişimi olumsuz etkilemekte ve bu sürenin fazla olması çocuğun sosyalleşmesi önünde engel olarak görülmektedir (Eales vd., 2021; Przepiorka vd., 2021; Şengül, 2011). Sosyal becerilerin okul öncesi dönemde kazanılmasının çocuklar için önemli olması ve dijital medya ekranının problemlili kullanılması sonucu bu becerilerin edinilmesi ve geliştirilmesinde yaşanacak olumsuz etkilerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Konunun güncel ve önemli görülmesi nedeniyle bu araştırmanın yapılmasının ve değerlendirilmesinin alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

Gerçekleştirilen mevcut çalışmada, okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemlili kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi, dijital medya ekranını problemlili kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının ve aralarındaki ilişkinin belirlenip incelenmesi amaçlanmıştır.

Yaşamının ilk evresinde insan beyninin gelişiminin hızlı bir şekilde ilerlettiği bilinen bir gerçektir. Yaşantımızda kritik bir öneme sahip bu evre, çocuğun gelecekteki yaşantılarına da zemin hazırlamaktadır (Akdağ, 2015; Güzen, 2021; Yoshikawa vd., 2020). Geçmiş yıllarda televizyon ekranı ile varlığını gösteren ekran kavramı günümüzde sayısı hızla artarak bugün birçok medya araçlarında kendini göstermektedir (Furuncu 2019; Özkan, 2016; Özünlü Pekyavaş vd., 2020; Vijayakumar vd., 2018). Ekran bağımlılığı; çevremizde bulunan çeşitli medya araçları da dahil olmak üzere tüm ekranlı araçların kontrol dışı ve ihtiyaç dışı

kullanmaya bağı olarak artan ekran kullanımı sonucunda kişinin kendi sorumluluklarının aksatması durumudur. Yaşanan bu aksaklıklar sonucunda; sosyalleşmede azalma, sağlık ve beyin gelişimi gibi alanlarda etkilerin artması gözlemlenebilir (Köprülü, 2014). Medya araçlarının aşırı kullanımı sonucunda yaşanacak olumsuzluklar ile çocukların aile işlevleri, sosyal beceriler, oyun türleri gibi değişkenler arasında bir bağlantının olduğu ve çocukların bilişsel, sosyal becerilerinin geliştirilmesinde olumsuzluklara neden olabileceği belirtilmektedir (Arslan, 2019; Chiu vd., 2004). Günümüzde medya araçlarının kullanım sıklığının artmasıyla birlikte bu araçların kullanım süreleri de buna bağı olarak doğru orantılı bir artış göstermiştir (Çelik, 2017).

Dijital medya araçlarının üzerinde yapılan çalışmalar bu araçların aşırı kullanımı gerçekleştiğinde ortaya çıkabilecek dijital bağımlılığın insanlara çeşitli durumlarda zararlar vereceğini ortaya koymaktadır (Arslan, 2019). Okul öncesi dönem çocuklarının birçoğu günlük yaşamda farkında olmadan ya da bilinçli bir şekilde bilgisayar ve türevleri, telefon, televizyon gibi teknolojik aletlerle etkileşime girmektedir. Birçok anne baba bu teknolojik aletleri sunmayı bir görev olarak kabul etmektedirler (Kılınç, 2015). Son yıllarda artan teknolojik değişim sonucu her kesimde olduğu gibi çocuklarda da medya araçlarının aşırı kullanımı gözlenmektedir. Artan bu kullanım sonucu çocuklar birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu nedenle dijital medya araçlarının problemli kullanımı konusu günümüzde önemli görülen araştırma konularından biri kabul edilmektedir. Çocukların medya araçlarını problemli kullanması konusunda birçok farklı araştırmadan faydalanılarak oluşturulması planlanan mevcut araştırmanın bilime sunacağı katkının önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyalleşme doğumla başlayarak hayat boyu devam eden bir süreçtir. Okul öncesi dönem bu becerilerin edinilmesi için kritik dönem olarak ifade edilebilir. Eğer okul öncesi dönem çocukları gerekli sosyal becerileri geliştiremezlerse yaşam boyu olumsuz sonuçlar yaşayabilirler (Bülbül, 2008). Çocuğun hayata gözlerini açmasıyla başlayan ve ilerleyen yaşamının tüm evrelerinde devam eden sosyalleşme sürecinde, çocuğun çevresindekilere uyum sağlayarak birbirini etkilemesi olarak belirtilmektedir (Ceylan, 2017). Bu bilgi doğrultusunda çocuk, çevresiyle etkileşim sonucu gerçekleşecek olan olumlu ya da olumsuz reaksiyonlara karşı belirli sosyal becerilere sahip olması gerekir (Karaşahin, 2016). Çocuğun sosyal becerilerinin yeterli düzeyde olmasını belirleyen unsurların başında aile geldiği ifade edilmektedir. Çocuk ilk sosyalleşmesini aile içerisindeki etkileşim sonucu kurar (Neslitürk, 2013).

İnsan yaşamının ilk evresinde sosyal becerilerin desteklenmesine yapılan yatırımın ileride olumlu sonuçlar doğuracağı ifade edilmiştir (Dekovic vd., 2011). Okul öncesi dönemdeki çocukların ilerleyen yaşlarda çevresiyle sosyal adaptasyonlarının sağlanabilmesi amacıyla bu dönemin sosyal becerilerin kazanılması bakımından uygun bir zaman dilimi olarak görülmüştür (Johnson vd., 2000). Bu ifadelerde görüldüğü üzere okul öncesi dönemde sosyal becerilerinin kazanılması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik benzer çalışmaların yapılması büyük önem taşımaktadır. Alanyazına dayalı olarak okul öncesi dönemin bu becerilerin kazanılması için en verimli yıllar olarak görüldüğü ve bu önemi desteklemeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Ancak sosyal becerilerin problemli medya kullanımı ile arasındaki ilişkiye dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Günümüzde önemli bir araştırma alanı olan bu konunun farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür incelendiğinde ülkemizde konuyla ilgili yapılan çalışmalar mevcuttur. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, sosyal beceri sosyal desteğin artırılması medya araçlarının problemli kullanılması sonucunda doğacak olumsuzlukların da önlenmesinde yardımcı olabilmektedir (Durak Batıgün ve Kılıç, 2011). Ortaokul öğrencilerinin katılımlarıyla gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise dijital oyun bağımlılığının ilerlemesinin durdurulması noktasında bireylerin sosyal becerilerinin geliştirilmesinin gerekliliği açıklanmıştır (Aksel vd., 2020). 10-14 yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde yapılan bir başka çalışmada ise ekran başında geçirilen zaman arttıkça sosyal becerilerde gerilemenin görüldüğü ve bu becerilerin kazandırılması için çocuğun içinde bulunduğu okul ve ailenin üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerekliliği ifade edilmiştir (Atak, 2020). Ortaokul öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada ise problemli teknoloji kullanımı arttıkça sosyal becerilerde gerilemenin olduğu tespit edilmiştir (Özçelik Demir, 2021).

Dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal becerilerinin arasındaki ilişkinin incelenmesi başlığıyla ilgili literatürde katılımcılarının okul öncesi dönem çocuklarından oluştuğu çalışmalar yer almaktadır. Özcan (2018), 4-6 yaş çocuklarının teknoloji kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin incelenmesiyle ilgili çalışmasında sosyal becerisi yüksel olan çocukların teknoloji kullanımının düşük olduğu araştırma sonucuna yansımıştır. Güral ve Önder (2015) ise beş altı yaşlarında olup okul öncesi eğitime kurumlarına kayıtlı olan çocukların televizyon izleme süresinin sosyal beceriler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Daha fazla televizyon ekranına maruz kalan çocukların sosyal becerileri daha az maruz kalanlara göre yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Güngör (2020), okul öncesi dönemde yer alan çocuklarının televizyon seyretme alışkanlıkları ve anne baba tutumları

üzerine yaptığı çalışmasında küçük çocukların sosyal gelişimleri üzerinde televizyon izlemenin etkisinin olduğuna dikkat çekmektedir.

Konuyla ilgili yapılan yurt dışı çalışmalar incelendiğinde ise dijital medya araçlarının çocukların yaşamlarında önemli bir yer aldığı ifade edilmektedir. Medya araçlarının olumlu etkilerinin yanı sıra problemli kullanımı sonucunda ise çocuklarda bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişimi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Ray ve Jat, 2010). 6-12 yaş arası çocuklarla yapılan bir çalışma sonuçlarına göre ekran başında geçirilen zaman ne kadar çok olursa çevresiyle etkileşiminin o oranda az olacağı ifade edilmiştir. Çocukların ekran başında geçirdikleri fazla zamanın onlarda ekran ilişkilerinde başarısızlık, sosyal becerilerinde yetersizlik, bilişsel becerilerde problemler olarak çeşitli riskler doğurmaktadır. Ayrıca çocukların sosyal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla ekran erişimine sınırlama getirilmesi önerilmektedir (Bickham ve Rich, 2006). Yapılan bir başka çalışmada ise çocukların erken yaşlarda dijital medya araçlarını kullanmaya başlamasıyla ebeveynler ile iletişimlerinde azalma, yaratıcı oyunlar oynamada başarısızlık gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum sonucu ise çocukların sosyal becerilerinin gelişiminin olumsuz etkilendiği ifade edilmektedir. Kısacası dijital medya araçlarına maruz kalma çocuklarda sosyal gelişimde gerilik yaratma noktasında ciddi bir risk teşkil etmektedir (Kim vd., 2023). Çocuklar ve ergenlerle yapılan bir başka çalışmada ise dijital medya araçlarının problemli kullanımı çocuklarda depresyon, anksiyete, sosyal fobiler gibi sosyal beceri olumsuz etkileyen sonuçlardan bahsedilmiştir (Gentile vd., 2011).

Alan yazına bakıldığında dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal becerilerin beraber yorumlandığı araştırmalar çok sınırlıdır. Bir başka önemli nokta ise literatürde geçmişte yapılmış araştırmalara göz gezdirildiğinde yaş grubunun okul öncesi dönem çocuklarının olduğu sınırlı sayıda çalışmanın varlığı gözlemlenmiştir. Ayrıca ele alınan kavramların yaş, cinsiyet, okul öncesine devam etme süresi, anne- baba öğrenim süresi, kardeş sayısı, çocuğun farklı ilgi alanları, çocuğun annesinin ve babasının dijital medya kullanım süresi, çocuğun dijital medya kullanım süresi ve tercih edilen oyun türleri gibi çeşitli değişkenler açısından inceleniyor olması çalışmanın özgünlüğü bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen sonuçların ailelere ve öğretmenlere yol gösterici nitelikte olup, bilinçlenmelerini katkı sağlaması beklenmektedir. Son olarak 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranının problemli kullanımlarının ve sosyal becerilerinin incelenmesi konusunda alan yazına katkısının olacağı ve sonraki çalışmalar için yol gösterici bir rol edineceği tahmin edilmektedir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım ve sosyal beceri düzeyleri ve bu düzeylerle çeşitli sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler nedir, okul öncesi dönem çocuklarının dijital medya ekranını problemli kullanımı ile sosyal becerileri düzeylerini etkilemekte midir?

Alt Problemler

1. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri nedir?
2. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri yaşlarına, cinsiyetlerine, okul öncesi eğitime devam etme süresine, anne-baba öğrenim durumuna, kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri çocuğun okuldaki oyun türü tercihlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri çocuğun farklı ilgi alanları olmasına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri annenin dijital medya kullanma süresine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri babanın dijital medya kullanma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri nedir?
8. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri yaşlarına, cinsiyetlerine, okul öncesi eğitime devam etme süresine, anne-baba öğrenim durumuna, kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri çocuğun okuldaki oyun türü tercihlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri çocuğun farklı ilgi alanları olmasına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri annenin dijital medya kullanma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

12. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeyleri babanın dijital medya kullanma sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
13. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri ile çocuğun sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
14. Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri sosyal beceri düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma Kişisel Bilgi Formu, Problemli Medya Kullanım Ölçeği (Kısa Form) ve Sosyal Beceri Ölçeği ile sınırlıdır.

Araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İzmir ilinin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları kurumlarında bulunan okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmanın veri toplama evresinde kullanılan araçların çocuğun ebeveynleri tarafından içtenlik ve tarafsızlık içerisinde yanıtlayacakları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Dijital Medya: Çok sayıda insana aynı anda mesajların ulaşmasını sağlayan, araç ve ortamdan doğan değişiklikleri ortadan kaldıran, etkileşimli bir iletişim sağlama olarak tanımlamaktadır (Törenli, 2005).

Ekran: TDK'nın ifade ettiği tanımıyla 'üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, görüntü aktaran, saydam olmayan düz yüzey, görüntülük' olarak ifade edilmektedir.

Medya: TDK'ya göre 'iletişim ortamı' ve 'iletişim araçları' olarak tanımlanan medya; kitle iletişim olgusunu gerçekleştiren ve teknolojik araçları kapsamakla beraber televizyon, internet, telefon, gazete, dergi gibi iletişim araçlarını içeren bir kavramdır (Karaboğa, 2018).

Okul Öncesi Eğitim Dönemi: Çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde tanımlanan okul öncesi eğitim, okul öncesi dönem çocuğunun doğumundan itibaren 72 aya kadar geçen süre içerisinde çocuğun yaşamında önemli rolleri olan ve gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı süreç olarak tanımlanmaktadır (Aral vd,2000). Okul öncesi dönem beyin gelişiminin en hızlı gerçekleştiği ve çevresel etkilere en hassas olduğu evredir (MEB, 2013).

Problemli Dijital Medya Ekranı Kullanımı: Problemli dijital medya ekranı kullanımı terimi için tarama yapıldığında bu terimin bağımlılık kavramıyla birlikte anıldığı görülmektedir. Fakat okul öncesi dönem çocukları için bağımlılık ifadesinin kullanılmasının uygun olmadığı ifade edilmektedir bu nedenle problemli dijital medya ekranının kullanımı kavramıyla

bağılantılı olarak internet, telefon, bilgisayar, oyun, televizyon bağımlılıkları ile ilgili terimlerin yer aldığı görülmüştür (Beadini, 2023; Furuncu, 2019).

Sosyal Beceriler: Kişinin çevresiyle ilişkilerinde sosyal bilgiyi değerlendirme ve kavramaya, bireyden beklenen davranışları göstermesine yardımcı olan, hedeflerle ilişkili, duruma göre çeşitlilik gösterebilen, gözlenebilen ve gözlenemeyen öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 1999). Kişinin sosyal ortamlarda anlaşılması ve uyumunu kolaylaştıran davranışlardır. Kişinin olumlu iletişimi başlatıp sürdürmesini sağlayan, akran ve okul uyumuna destek olan, kişinin geniş bir sosyal çevrede yaşanacak olumsuzluklarla etkili bir biçimde başa çıkmasına olanak sağlayan beceriler kümesidir (Karataş, 2020).

1.7. Kısaltmalar

AAP: Amerika Pediatri Akademisi

Akt.: Aktaran

DSM-V: Diagnostic and Statical Manual of Mental Disorders -5

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MOSİAD: Mobil İletişim Araçları ve Bilgi Teknolojileri İş İnsanları Derneği

NAEYC: National Association for the Education of Young Children

PMKÖ: Problemli Medya Kullanım Ölçeği

PMKÖ-KF: Problemli Medya Kullanım Ölçeği Kısa Formu

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

SB: Sağlık Bakanlığı

SBÖ: Sosyal Beceri Ölçeği

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dijital Medya

Dijital teknolojiye ilerlemeler medyayı da etkilemiştir. Değişen ve gelişen teknolojiyle beraber dijital medya hayatımızda önemli bir yer edinmiştir. Günümüzde yetişkin ve çocuk olmak üzere dijital medya araçları her yaş grubundaki insanlar tarafından tercih edilmektedir (Edis, 2020). Dijital medya araçlarının kullanımı gün geçtikçe daha fazla tercih edilmekte ve kullanımı buna bağlı olarak artmaktadır. Bu bağlamda dijital medyanın dönüşümünü ve içeriğini daha iyi anlamamız gerekmektedir (Karaboğa, 2019). Son zamanlarda yaşanan teknolojik gelişmelerle beraber geleneksel medya ve dijital medya gibi farklı medya ifadeleri ile karşılaşmaktayız.

2.1.1. Geleneksel ve Dijital Medya

Teknolojik değişim ve gelişimler sonucunda medya terimi de değişim, dönüşüm ve farklılıklara uğramıştır. Günümüzde dijital medyanın popüler olmasıyla beraber gazete, televizyon, dergi ve radyo gibi araçlar geleneksel medya başlığı altında yer almaktadır. Geleneksel medya araçlarında tek yönlü iletişim esastır. Bu nedenle geleneksel medyada karşılıklı iletişim görülmez (Akyurt, 2022). Bireylerin geleneksel medya araçlarını kullanarak gelişmelerden haberdar oldukları ve aynı zamanda tek yönlü iletişim kurabildikleri ortam olarak ifade edilmektedir. Kişi geleneksel medya araçlarını kullanırken sadece izleyicidir ve yayıncılar geleneksel medya araçlarını insanlara tüketmeleri için sunarlar (Farajova, 2018).

Sanayi devriminden sonra geniş halk kitlelerine ulaşan gazete yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda geleneksel medya olarak anılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda yaşanan değişimler sonucu kitle iletişim araçlarını geleneksel medya olarak ifade etmek mümkündür. İnternetin kullanım yaygınlığı arttıkça dijital medya araçlarının kullanım sıklığı geleneksel medya araçlarının kullanım sıklığının önüne geçmektedir. Çoğu geleneksel medya araçlarının dijital baskıları çıkmakta ve daha hızlı haber paylaşımları yapılmaktadır (Adıgüzel, 2017).

Dijitalleşme ile bireyler gördüklerine ve duyduklarına etkin katılım sağlayabilir. Aynı zamanda ilerlemeler sonucunda çeşitli düzenlemeler yapılarak etkileşimli medyanın gelişimi ortaya çıkmıştır (Giddens, 2012). Adıgüzel (2017) dijital medyayı açıklarken sayısallaşma kavramından bahsetmektedir. Haberleşme ve iletişimin analog formattan bilgisayarlar

tarafından okunabilen farklı bir biçime dönüştürmek olarak açıklamaktadır. Dijital medya teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucu geleneksel medyada köklü değişimler gerçekleşmiştir. Dijital medya hayatımızın her aşamasında yer almakta ve yaşamımızı her aşamada etkilemeyi sürdürmektedir. Dijital medya teknolojisinin günümüzde hızla artan etkileri ve bu etkiler sonucu ortaya çıkan nedenleri açıklayabilmek ve medya teknolojisine yeni özellikler katmaya devam eden dijital medyanın özelliklerini ve bireylere sunduğu yeni özellikler göz önünde bulundurulmalıdır (Özkan ve Hira, 2017).

Dijital medya mesajların çok sayıda insana aynı anda ulaşmasını sağlayan, araç ve ortamdan kaynaklanan değişiklikleri ortadan kaldıran, etkileşimli bir iletişim sağlama olarak ifade edilmektedir (Törenli, 2005). Bu bağlamda dijital medya, gerçek yaşamın bir eklentisi, insanlar arası iletişimin tekrar üretildiği bir nitelik ve bireylerin gerçek yaşamından farklı olarak ayrı bir faaliyet alanı olarak da görülebilir. Bu nedenle dijital medyanın olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurabilme potansiyelini işaret edilmektedir (Özkan ve Hira, 2017).

Günümüzde internet ihtiyacının artması, farklılaşması ve yaygınlaşmasıyla beraber bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimin sağlanmasında rol oynayan ağlar üretilmiştir. Günlük kullanımlarda medyanın önceki yani geleneksel dönemde ulaşmak istediği amaçlara ve aygıtlara ek olarak farklı boyutlar eklenmiş böylelikle dijital medyanın da içinde bulunduğu farklı medya türleri ‘yeni medya’ olarak kullanılmaya başlanılmıştır. Özellikle yeni medya platformlarının katkılarıyla bilgiye küresel eksende ulaşmak söz konusu olmuştur. Bu durum sınırı olmayan, çevrimiçi yani eş zamanlı ya da eş zamansız iletişim ortamı sağlayan, bireysel ve kişilerarası iletişimi gerçekleştirebilen dijitalleşme, haberleşme ve iletişim becerileri ile ilgili alışlagelmiş durumları değiştirmiştir (Yıldırım, 2021).

Yeni medya üç özelliğin bileşeni olarak ifade edilebilir. Entegre, etkileşim, 20. ve 21. yüzyıl başlarında dijital kod kullanılan medya türleridir. Buradan yola çıkarak medyayı eski yeni olarak ifade edebiliriz. Örnek olarak geleneksel televizyonlar görüntü ve ses içerdiği için entegredir fakat etkileşim ve dijital kod söz konusu değildir. Telefon örneği için de aynı şey geçerlidir. Eski geleneksel telefonlarda etkileşim vardır konuşmalar karşı tarafa iletilir fakat dijital kod yer almadığı için bütünleşmiş değildir. Böylelikle dijitalleşmenin üç boyutu yeni medya için önemlidir. Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran şey dijitalleşmedir ve dijitalleşmenin temeli de sayılardan oluşmaktadır. Bu bağlamda yeni medya kavramı ‘dijital medya’ olarak da ifade edilebilir. Dijital medya geleneksel medyaya nazaran daha etkileşimlidir ve kullanımda güç dengesinin tamamen kullanıcıda olmasını sağlar (Van Dijk, 2006).

Dijital çağın içerisinde büyüyen ve teknolojiyle doğumlarında itibaren etkileşim içinde olmuş nesli ‘dijital yerli’ olarak tanımlarken sanal dünyaya uyum sağlamaya çalışan aynı zamanda geçmiş ile olan bağlarını koparamamış olan nesli ise ‘dijital göçmen’ olarak tanımlamıştır (Prensky, 2001). Bir başka ifadeyle hayatlarının merkezine çevrimiçi ortamları ve yeni teknolojiyi ekleyen, tüm işlerini teknolojiyi kullanarak ilerleten bireylere Dijital Yerliler denilmektedir. Dijital Göçmenler ise yeni teknolojiye uyum sağlamaya çalışan ve kendisini yaşanan son teknolojik gelişmeler içerisinde bulan kişilerdir (Bilgiç vd., 2011). Dijital Göçmenler interneti ve bağlantılı teknolojileri tanıyan fakat dijital çağın doğuşundan sonra dünyaya gelen bireylerdir. Dijital Yerliler ise bilgiyi hızlı bir şekilde almaya alışkınlardır. En iyi çalışmaları internete bağlı olduklarında gerçekleştirirler. Diğer yandan Dijital Göçmenler ise yerlilerin yıllarca etkileşim ve uygulamalar yoluyla edindiği ve mükemmelleştirdiği bu yeni becerileri takdir etmeyi çok tercih etmezler. Dijital Yerliler bu becerileri kendileri adım adım ve bireysel ve ciddi bir şekilde öğrenmeyi tercih ederler. Dijital Göçmenler elektronik bir cihazı onun kullanma kılavuzuyla öğrenirken, Dijital Yerliler o cihazı kendi çabalarıyla öğrenir ve keşfederler. Geleceğin içeriği şaşırtıcı olacak şekilde değişmekte ve büyük oranda dijitalleşip teknolojik olmuştur (Prensky, 2001).

Dijital Yerli öğrenenlerin temel özelliklerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır. Dijital Yerliler:

- Bilgiye kolaylıkla ulaşmak isterler.
- Metin yerine grafik tercih ederler.
- Ciddiyet gerektiren olaylar yerine oyunları tercih ederler.
- Birden fazla işi bir arada yapmak isterler.
- Bir şeyleri keşfetme yoluyla öğrenmek isterler.

Dijital yerli olarak adlandırılan bu neslin edindikleri deneyimler incelendiğinde ihtiyaç duydukları bilgiye kolaylıkla erişebildikleri görülmektedir (Bilgiç vd., 2011). Dijital göçmenlerin teknolojiyi kullanmaları ve faydalanmalarında amaç genellikle ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Son zamanlarda teknolojinin kullanımının artmasıyla beraber eğlence ve sohbet etme amaçları için de kullanmaya başlamışlardır. Dijital yerlilerin dijital göçmenlerden en büyük farkı faydadan ziyade onları yaşam biçimleri yapmalarıdır (Çetin ve Özgiden, 2013).

Dijital göçmenlerin aksine dijital yerliler yaşamlarının çoğunluğunu çevrimiçi durumlarla geçirirler. Dijital kimliklerini ve gerçek yaşamdaki kimliklerini farklı görmektense, iki ya da üç belki birden çok farklı durumlarla beraber sadece tek kimlikliğe sahiptirler. Çoğunlukla dijital teknolojileri kullanan dijital yerliler, kendilerini ifade etme,

bilgiye ulaşma ve kullanma, bilgi yeniden revize etmek için teknolojiyi kullanma gibi birçok paydada buluşurlar (Chaiklin,2010).

2.1.2. Okul Öncesi Dönem ve Dijital Medya

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğumundan başlayarak temel eğitime başlama yaşına kadar olan tüm deneyim ve yaşanmışlıklarını kapsayan eğitim sürecidir. Sıfır altı yaş aralığında yer alan çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin hızının yoğun olduğu ve kişiliğinin şekillenmeye başladığı, temel becerilerin çocuğa öğretildiği kritik bir zaman dilimidir (Razon, 1987; Akt. Vural, 2006; Kandır, 2001). Bu dönemde yaşanan tüm gelişmeler çocuğun gelecekteki yaşantısında büyük önem arz etmektedir. Bloom'un yaptığı araştırma sonuçlarına göre, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin %50'si 4 yaşında, %30'u 4 yaşından 8 yaşına kadar, %20'si 8 yaşından 17 yaşına kadar gerçekleşmektedir. Bu araştırmaya bakarak çocuğun eğitime erken başlamanın önemi çok fazladır. Bu dönemde çocuğun yetenek ve becerilerini geliştirmek için çocuğa rehber olmak ve çocuğun gerçekleştirdiği olumlu davranışlarını takdir etmek gerekir. Bu noktada en iyi şekilde planlanmış ve sistematik bir okul öncesi eğitim önemlidir (Poyraz ve Dere Çiftçi, 2011, s.15).

Okul öncesi dönem çocuğun yaşamında en hızlı büyümenin, gelişmenin ve olgunlaşmanın yaşandığı dönemdir (Aktaş Arnas, 2019; Uyanık ve Kandır, 2010; Yıldırım, 2019). Zihinsel, fiziksel, psiko-sosyal, dil ve yaratıcılık noktasında önemli bir dönemdir. Bu dönemde amaç, çocuğun tüm gelişim alanlarının desteklenip hızlanmasını ve fırsat eşitliği sağlamak olarak ifade edilmektedir. Okul öncesi dönemde çocukların gelişim hızları, ilgi ve istekleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu dönemdeki çocuklara etkili bir ortam sunulması ve tanıma değerlendirmenin yapılması büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2019, s.20). Okul öncesi dönemde temel becerilerin kazanılmasının dışında sosyal ve ruhsal olarak da hızlı bir gelişim göstermektedir bu nedenle okul öncesi dönemin bilinçli ve titiz bir eğitim süreci olarak atlatılması önemlidir (Ekici ve Yılmaz, 2014). Okul öncesi dönem olarak ifade edilen ilk altı yıl aralığı çocuklara olumlu ya da olumsuz anlamda öğrendiklerinin, ilerleyen yıllarda çocukları etkileyecekleri dikkate alınmalı ve önemi gözden kaçırılmamalıdır (Kandır, 2001).

İnsanların hizmetine sunulan teknoloji artık daha hızlı biçimde yenilenmektedir. Teknolojik ürünlerin kullanımı da artmaktadır. Dijital medya kavramı da sürekli teknoloji ile paralel gelişimini sürdürmektedir (Yengin, 2014, s.49). Bugünlerde içinde yer aldığımız teknoloji devrinde internet her yaştaki bireylerin dahil olduğu geniş kitleler tarafından yaygın olarak kullanılmakta ve birbirinden farklı teknolojik cihazlar tercih edilmektedir. Teknoloji tüm yaş gruplarının dikkatini ve ilgisini çektiği gibi özellikle çocukların da sürekli ilgisini

çeken bir durum haline gelmiştir (Yiğit ve Günüş, 2020; Güzen, 2021; Holloway vd., 2015). Hızla gelişen bu teknolojiye en çabuk uyumu da şüphesiz çocukların sağladığı tartışılmaz bir gerçektir (Prensky, 2001, s.6). Çocuklar yeni medyadan en çok etkilenen, en fazla zaman harcayan ve en hevesli kullanıcılar olmaktadır. Dijital medya her geçen gün çok hızlı yenilenmekte ve en etkili öğrenme ortamlarının başında gelmektedir (Özkan, 2016). İnternete erişim ve kullanım oranlarında ve teknolojik ürünlerin artışıyla beraber okul öncesi dönemdeki çocukların bu olanaklara erişimi geçmişe nazaran artmıştır (Ergüney, 2017). Günümüzde 0-6 yaş aralığındaki çocukların kullandıkları teknolojik ürünler farklılıklar göstermektedir. Geleneksel ve dijital cihazları yoğun kullanarak geniş ve çeşitli deneyimler edinmektedir (Guðmundsdóttir ve Hardersen, 2012). Dijital çağda büyüyen çocuklar için bu deneyimler sorun olarak karşımıza çıkabilir. Bu bağlamda dijital medya araçlarının kullanımının kontrol edilmesi çocuklar açısından önem taşımaktadır (Arslan vd., 2014; Muslu ve Bolışık, 2009). Bu yoğun ve artan kullanım beraberinde birçok olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle dijital medya kullanımının okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerinin açıklanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2.1.3. Dijital Medya Kullanımının Okul Öncesi Dönem Çocukları Üzerindeki Etkileri

Günümüzde çocuklar yaşamlarının çoğunluğunu internet, televizyon, bilgisayar ve akıllı telefon gibi teknolojik cihazlarla geçirmektedirler (Lauricella vd., 2015). Dijital medya ekranıyla erken tanışan çocuklar birçok sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu bölümde dijital medya ekranının okul öncesi dönem çocukları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir.

2.1.3.1. Olumlu Etkileri

Çocuklar teknolojiyi internette gezinme, mesajlaşma, sosyal medya, oyunlar ve daha fazla seçenekleri kullanılmak amacıyla tercih etmektedir. Artan teknoloji kullanımıyla beraber dijital medya ekranının çocukların öğrenmeleri üzerinde kalıcı ve olumlu etkileri vardır (Costley, 2014; Christen, 2009; Gözen vd., 2021; Tutkun, 2011). Çocukların daha fazla bilgi ile karşılaşmaları, anlamlı ve etkileşimli deneyimler edinmelerine olanak sağlar. Çocuğun yaşantısında olmazsa olmaz bir parça olan dijital medya ekranının öğrenme motivasyonu üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır. Özetlemek gerekirse teknolojinin gelişmesi ile hayatımızda önemli bir yer edinen dijital medya ekranı çocuğun öğrenmesi üzerinde aşağıda sıralanan olumlu etkilere sahiptir:

- Öğrenme motivasyonunun artması,

- Öğrenme ortamına katılımın artması,
- Öğrenme esnasında iş birliğinin artması,
- Uygulamalı fırsatların çocuğa sunulması,
- Her seviyedeki çocuğun öğrenmesine imkan sunması,
- Çocukların teknoloji becerilerinin artması gibi olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Bu bağlamda teknolojinin öğrenme ve öğretmede kullanılması önem arz etmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin günümüzde öğrenme öğretme becerilerini arttıran dijital medya araçlarından faydalanmaları bir diğer önemli noktadır (Costley, 2014; Kong, 2014). Dijital medya araçları çocukların öz düzenleme, öz değerlendirme gibi kendi kendini izleme becerileri, iletişim kurma ve yaratıcılıkları üzerinde olumlu sonuçlar göstermiştir (Desideri vd., 2020; Mcpake vd., 2012). Dijital medya araçları çocukların hafıza becerileri ve akademik performansı içerisinde yer alan dil gelişimi ve buna bağlı olarak artan kelime dağarcıkları üzerinde olumlu yansımaları vardır (Kosmas vd., 2018). Öte yandan çocukların erken okuryazarlık becerileri, hikaye anlatıcılığı ve hikaye bilgisi üzerinde de dijital medya araçlarının etkisi tespit edilmiştir (Linebarger ve Piotrowski, 2009). Dijital medya araçlarının çocuğun bilgi okuryazarlığını ve bilişsel becerilerini desteklediği aynı zamanda eleştirel düşünme becerilerini geliştirme üzerinde de olumlu katkıları vardır (Baydar vd., 2018; Kong, 2014). Yukarıda yer alan katkıların yanı sıra dijital medya ekranının çocukların problem çözme ve yaratıcılık becerileri üzerinde de olumlu katkıları bulunmaktadır (Marsh vd., 2018). Eğitici programlardan biri olan Susam Sokağı izleyen çocuklar üzerinde yapılan bir çalışma sonucunda dijital medyanın okuryazarlık ve içerisinde aritmetik becerilerin de yer aldığı bilişsel sonuçlar dışında çocuğun sosyal becerileri üzerinde de olumlu etkileri saptanmıştır (Marcas ve Pan, 2013).

Geliştirilen bir bilgisayar yazılım programı sayesinde çocukların erken okuryazarlık becerileri, kelime bilgisi ve dağarcığını geliştirme, fonolojik farkındalık artırma, hikaye anlama becerileri üzerinde kısacası çocukların dil gelişiminde olumlu etkilerinin olduğu araştırma sonuçlarına yansımıştır (Chera ve Wood, 2003; Segers ve Verhoeven, 2002). Karakoyun (2014) yaptığı çalışmada sınıf içerisinde dijital medya araçlarının kullanılmasının çocuklar üzerinde sosyal becerileri düzeylerini arttırdığını ifade etmiştir. Diğer yandan başka bir yönüyle dijital medya araçları ile desteklenen öğretim ortamlarında çocuklara iletişim sahası tanınması, teknolojik alanda işbirlikçi sosyal öğrenme ortamları oluşturarak onların sosyal becerilerine katkı sağladığı aktarılmıştır (Tam, 2000). Dijital araçların sınıf içerisinde kullanımıyla yapılan farklı bir çalışmada ise dijital araçlar sayesinde çocukların okuryazarlık,

sosyal becerileri ve akademik başarıyı da olumlu etkilediği görülmüştür (Daigle, 2008). Dijital medya araçlarının sosyal beceriler üzerindeki olumlu etkisini açıklayan bir başka çalışma ise aynı zamanda çocukların etkili iletişim becerilerine sağladığı faydalar, çocuğun sosyal öğrenmesine sağladığı destek, medya ve teknoloji okuryazarlığı ve teknoloji kullanım becerileri gibi birçok alana katkı sağladığı ifade edilmektedir (Robin, 2006). Dijital medya araçlarının kullanımı sonucu çocuklar dijital beceriler kazanmakla kalmayıp sosyal becerilerini de geliştirmektedirler (Yuksel vd., 2011). Amerika Pediatri Akademisi (AAP) 2011 yılında yayınladığı İletişim ve Medya beyanında iki yaşından büyük çocukların dijital medya araçlarını kullanımı özellikle etkileşimli medyanın kullanımı sonucunda çocuklarda sosyal beceriler ve dil becerilerinde faydaların gözlemlenebileceği ifade edilmiştir (Brown, 2011). Dijital medya araçlarının çocuklarda dili, mantıksal matematiksel anlayışı, problemlerle başa çıkma yetilerini, öz düzenleme yeterlilikleri ve sosyal becerileri geliştirmesi bakımından ayrıca çocuğun çevresindeki yetişkin ve akranlarıyla etkileşimine yardımcı olmaktadır (NAEYC, 2012).

2.1.3.2. Olumsuz Etkileri

Dijital bağımlılığın çocuklar üzerindeki etkileri yıllardır araştırılmaktadır. Şüphesiz bu etkiler içerisinde olumsuz noktalar dikkat çekmekte ve üzerinde uzun yıllardır birçok çalışma yapılmaktadır. Yukarıda yer alan olumlu etkilerini inceleyen çalışmalar dışında olumsuz etkilerinin de yer aldığı çalışmalar literatürde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Literatürde giderek artan dijital medyanın olumsuz sonuçları ile ilgili çalışmalar bağımlılık yapıcı medya araçlarının fiziksel, psikolojik, sosyal ve nörolojik olumsuz sonuçlarına dikkat çekmektedir. Kullanılan medya türü, sayısı ve ekran kullanım süreleri bu olumsuz sonuçlar ile ilişkili bulunmuştur. Antisosyal davranışlar ve sosyal becerilerde dijital medyanın bağımlılık yapan özelliklerinden etkilenmektedir. Çocuk ve ergenlerde dijital medya kullanımında aşırıya kaçmanın psikofizyolojik dayanıklılığın üzerinde de olumsuz etkilerinin olabileceğini ifade edilmektedir (Lissak, 2018). Allchorne vd., (2017), çocukların televizyon izlemelerinin onların yürütücü işlevleri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Düşük yürütücü işlev ve dil gelişiminde azalma sonuçlarına ulaşmışlardır. Ayrıca çocuk ebeveyn etkileşiminde de kalitenin azaldığını ortaya koymuşlardır.

Dijital medya araçlarından biri olan bilgisayarın çocuklar için ciddi bir sağlık sorunu olduğunu vurgulayan Cordes ve Miller (2000) onların yaşamlarının derin ve beklenmeyen şekilde olumsuz şekillenmesine dikkat çekmektedir. Araştırmacılar bilgisayar önünde geçirilen zamanın artması çocuklarda gelişimsel gecikmelerin yaşanabileceği konusunda uyarılmaktadırlar. Dil gecikmeleri gibi başka öğrenme sorunları, çocukluk çağında gelişmekte

olan kas ve iskelet sisteminin olumsuz etkilenmesinin yanı sıra göz yorgunluğu, obezite, sosyal izolasyon, toplumdan uzaklaşma, uzun vadeli entelektüel gelişimlerde hasara yol açabilmektedir. Ayrıca araştırmacıların dikkat çektiği bir başka nokta ise elektromanyetik radyasyona maruz kalmanın yaratacağı sağlık risklerinin varlığıdır. Dijital medya araçlarını kullanan çocukların vücutlarında ve beyinlerinde önemli derecede olumsuz sonuçlara yol açabileceğini ve ekran süresinin tıbbi olarak bir sorun teşkil ettiği ifade edilmektedir (Sigman, 2012). Okul öncesi çocuklarda ekran karşısında geçirilen sürenin obeziteyi tetiklediği ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır (Dennison vd., 2002; De Jong vd., 2013; Rosen vd., 2014; Subrahmanyam vd., 2000; Taveras vd., 2012).

Yapılan bazı çalışmalar sonucunda çocukların sosyal becerilerinin ve akademik başarılarının olumsuz etkilenmesi dijital medya araçlarının olumsuz sonuçları arasında yer almaktadır (Chiu vd. 2004; Hancox vd., 2005; Horzum, 2011; Mustafaoğlu vd., 2018; Toran vd., 2016). Uzun süre dijital ekrana maruz kalan çocukların davranış bozuklukları gösterdikleri yapılan çalışmaların sonuçlarına yansımaktadır (Mistry vd., 2007). Çocukların yaratıcılıklarının yanı sıra dikkat sürelerinin de olumsuz etkilendiği bilinmektedir. Dikkat sürelerinin azalması ve dikkat dağınıklığı yaşanması gibi sonuçlar doğurmaktadır (Cordes ve Miller, 2000; Granic vd. 2014; Özmert vd., 2002). Yapılan bazı araştırmalar sonucunda çocukların aşırı medya kullanımı sonucunda dijital medya araçları ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır (Chassiakos vd., 2016; Christakis vd., 2004; Lissak, 2018). Dijital medya araçlarının problemlili kullanımının bir diğer olumsuz sonucu ise çocukların motor becerilerinin gelişimi üzerindedir. Ekran başında geçirilen sürenin artması sonucu çocuklarda ince kaba motor beceriler, el göz koordinasyonu gibi motor becerilerin olumsuz etkilendiği yapılan araştırmalara yansımaktadır (Howie vd., 2017). Okul öncesi dönemde çocukların aşırı ekrana maruz kalmaları ebeveyn çocuk arasında yetersiz etkileşim ve zayıf sosyal beceriler arasında bir ilişki saptanmıştır (Zhao vd., 2018).

2.2. Problemli Dijital Medya Ekranı Kullanımı

Yapılan çalışmalar incelendiğinde dijital medya araçlarının bebeklik dönemi dahil olmak üzere her yaş grubunun yoğun ve artan kullanımı sonucu bağımlılık riski oluşturduğunu gündeme getirmektedir (Furuncu, 2019). Diğer tür bağımlılıklarda olduğu üzere dijital medya ekranlarına belli bir süre maruz kalmanın çocuklarda da ekran bağımlılığına neden olmaktadır. Ekran bağımlılığına dair önemli bir tanımlamayı nitekim Sigman (2017) yapmıştır. Nörolojik ödül sisteminin hasara uğraması ve dürtü kontrol sistemini kapsamaması gibi niteliklerden dolayı dijital ekran bağımlılığından bahsetmiştir. Ekran bağımlılığı çocukların hareketlerinde azalma, nörolojik sağlığı olumsuz etkilemekte ve beynin sağlıklı çalışmasında yetersizliklere neden

olmaktadır. Yapılan çalışmada çocukların beyin gelişimini olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür (Sigman, 2017).

Problemlili dijital medya ekranı kullanımı hem fizyolojik hem de psikolojik sağlığın yanı sıra sosyal hayata da zarar vermesine rağmen bireylerin vazgeçilmezleri arasında medya araçları yerini almaktadır. Dijital bağımlılık kavramının medya araçlarındaki değişim ve gelişim sonucu kapsamını genişletmekte ve etki alanlarını arttırmaktadır. Dijital medya araçlarının bilinçsiz aşırı kullanımından doğan bağımlılıkların ve bu bağımlılıkların beraberinde getirdiği olumsuzluklar her geçen gün artmaktadır (Bayzan ve Özbilen, 2012; Kanter, 2020). Dijital medya araçlarının hayatımızda artan kullanımı beraberinde internet kullanımını da arttırmaktadır. İnternetin faydalarının yanı sıra bağımlılık üzerinde de önemli etkileri vardır. Bu bağımlılığın teknoloji ve medya araçlarıyla daha fazla zaman geçiren çocuklarda daha sık görülmesi nedeniyle konuyla ilgili araştırmaların odağı haline gelmiştir (Arısoy, 2009).

Problemlili dijital medya ekranı kullanımı sonucunda oluşan bağımlılık konusu ile ilgili pek çok araştırma yapılmaktadır. Oluşan bağımlılığı saptamak için birçok ölçme aracı geliştirilmiş ve halen bu çalışmalar devam etmektedir. Dijital medya ekranının sağlığa etkileri ile ilgili araştırmaların yanı sıra bağımlılık konusu da önem arz etmektedir. Bu nedenle bağımlılık kavramına göz atmak faydalı olacaktır. Bağımlılık kavramı bireyde psikolojik, fizyolojik ve toplumsal bir sorun olarak anılmaktadır. Bireylerin kullanmaya başladıktan sonra sürekli olarak kullanmaya devam etmek istemesi ve bu isteğe bağlı olarak hayatının zorlaşması bağımlılık tanımı için önemlidir (Kalkan, 2021). Bağımlılık kavramının kökenleri itibariyle birçok tanımı mevcuttur ancak Young (1999) bağımlılık başlığını farklı durumların etkileşimli versiyonu olarak değerlendirmekte olup durumlar arası etkileşim sonrasında ortaya çıkan bir sonuç ve bağ olarak analiz etmektedir (Young, 1999; Akt. Kanter, 2020).

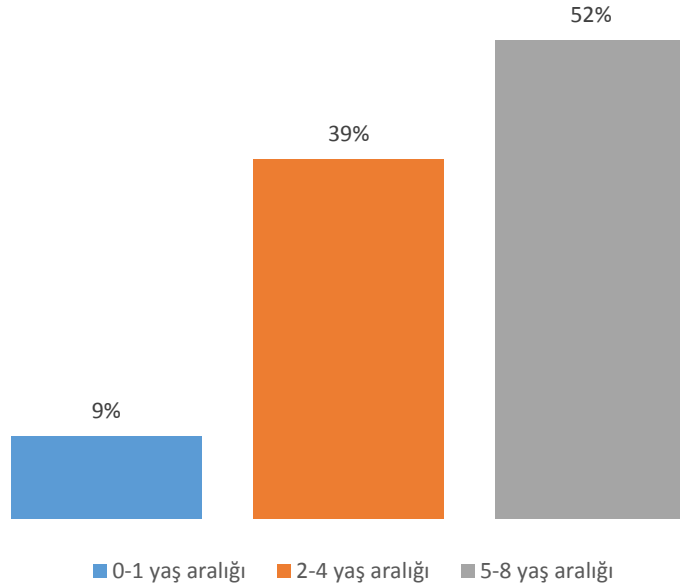
Problemlili medya ekranı kullanımını detaylandırmak amacıyla literatürde bağımlılık ile ilgili başlıklarını incelemek faydalı olacaktır. Problemlili medya ekranı kullanımı ile ilgili olan dijital ekran bağımlılığı alt başlıkları içerisinde yer alan televizyon, akıllı telefon, bilgisayar ve dijital oyun bağımlılığından bahsedilecektir.

2.2.1. Dijital Ekran Bağımlılığı

Son yıllarda dijitalleşme ile dijital medya araçlarında artan kullanımın bir sonucu olarak dijital ekran bağımlılığı başlığı karşımıza çıkmaktadır. Yaşamın ilk yıllarından itibaren bu araçlara maruz kalma ilerleyen yıllarda okul öncesi dönemi de etkileyen bir ortama dönüşmektedir. Bu araçların çocuklarda kontrolsüz ve denetimsiz kullanımı sonucu çocukların da ekran bağımlılığı yaşadığını ifade etmek mümkündür (Sönmezer ve Balcıoğlu, 2023).

Yengin ve Bayındır (2019) dijitalle bağımlı olmayı yoksunluk hissetmenin beraberinde getirdiği davranışsal bir teknolojik bağımlılık olarak tanımlamıştır. Dijital bağımlılık başlığının içeriği dijital medya araçlarının çeşitlenmesi ve alt kavramlarının artması ile yelpazesi genişlemiş ve kullanımı artmıştır. Her yaşta insanın bu bağımlılığa maruz kalabilmektedir. Dijital ekrana bağımlı bireyler boş vakitlerinde dijital medya araçları ile zaman geçirmektedir. Yapılan araştırmalar bize göstermektedir ki dijital ekran bağımlılığı oldukça geniş kapsamlı bir konudur. Dijital ekranların her geçen gün değişim ve gelişime uğraması noktasında kapsamı da aynı hızda genişlemektedir (Kanter, 2020). Bilinçsiz ve aşırı medya kullanımı psikolojik, bedensel ve sosyal sorunlara ayrıca bilişsel becerilerden olan dikkat, hafıza, mantık, akıl yürütme gibi işlevlerde olumsuz etkilere ve davranış problemlerine yol açmaktadır. Dijital medya araçlarının artan kullanımı sonucu bireylerin bağımlı olma riski her geçen gün artmaktadır (Kalkan, 2021).

Rideout (2011) 0-8 yaş çocuklarının dijital medya araçlarını kullanma sıklığı ile ilgili yaptığı araştırmada dijital medya araçlarını oyun oynama, video izleme gibi amaçlarla kullanan çocukların yaşlara göre dağılımlarının 0-1 yaş aralığındaki çocuklarda %9, 2-4 yaş aralığındaki çocuklarda %39, 5-8 yaş aralığındaki çocuklarda %52 oranında olduğunu açıklamıştır.

Şekil 1. Dijital medya araçlarını oyun oynama, video izleme gibi amaçlarla kullanan çocukların yaşlara göre dağılımları

2.2.1.1. Televizyon Bağımlılığı

Televizyon günümüzde günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak yerini korumaktadır. En etkili dijital medya aracı olarak çocukların hatta bebeklerin ilgisini çekmeye devam etmektedir. Çift yönlü bir iletişim aracı olarak görsel ve işitsel yönüyle çocukların dikkatini çekmektedir. Yaşamın ilk yıllarında kritik dönemlerde bile çocukların zamanlarının çoğunu ekran başında harcaması bu önemli dönemde gelişimlerini buna ek olarak çocukların fiziksel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Can, 1995). Çocukların televizyondan etkilenmesi onların yaş, gelişimleri, aile ve çevre faktörleri ile yakından ilişkilidir (Büyükbaykal, 2007).

Medya ve teknolojiye yaşanan yanlış ve bilinçsiz kullanımlar bağımlılığa neden olmaktadır. Televizyonun renkli ve eğlenceli tarafı çocukların hayatında aktif rol oynamıştır. Çocukların aşırı televizyon izlemesinin dil gelişimi üzerinde olumsuz etkisi vardır (Chonchaiya ve Pruksananonda, 2008). Yaygınlaşan televizyon kullanımıyla beraber çocukların erken yaşta dijital medya araçlarına maruz kalması dikkat sorunlarını beraberinde getirmektedir (Cristakis ve Zimmerman, 2007). Televizyon izlemenin çocuklar açısından bir diğer etkisi ise davranış problemleri ve çocukların sosyal becerileri üzerinde olumsuz etkisinin olmasıdır (Mistry vd., 2007).

Televizyon bağımlılığı aşırı izleme, vakit geçirme, planlanan zamanı aşma ve televizyon izlemeyi sonlandırmakta yaşanan zorluk olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda televizyon izlemek için önemli aktivitelerden uzaklaşma ve televizyon ekranından uzaklaştığında kişinin yoksunluk hissetmesi gibi durumlar söz konusudur (Kubey ve Csikszentmihalyi, 2002). Televizyon bağımlılığı ifade edilirken doyuma ulaşmak için aşırı televizyon izleme, sürekli televizyon izleme fikri ile meşgul olma, ne kadar süre televizyon ekranı karşısında kalacağını kontrol edememe ve bunlardan kaynaklanan olumsuz etkiler olarak ifade edilmektedir (Sussman ve Moran, 2013).

Genel olarak televizyon bağımlılığı çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkiye sahiptir. Bu nedenle çeşitli araştırmalara konu olmuştur ve televizyon bağımlılığı ile ilgili ölçekler geliştirilmiştir. Her geçen gün artan bir yaygınlığa sahiptir. Bir diğer dijital ekran bağımlılığı ise akıllı telefon bağımlılığıdır.

2.2.1.2. Akıllı Telefon Bağımlılığı

İnternet ve iletişim ağlarının beraber kullanımına fırsat veren aynı zamanda yeni teknolojiyle beraber gelişimi hızlanan akıllı telefonlar insan yaşamının vazgeçilmez araçlarından biri haline geldi. Akıllı telefon kullanımı dünya çapında yaygınlaşmaktadır. Bu yaygınlaşmanın olumlu sonuçları olduğu kadar şüphesiz olumsuz sonuçları da vardır. Akıllı

telefonların aşırı kullanın olumsuz sonuçları arasında sıklıkla davranışsal bağımlılık yerini almaktadır. Öte yandan akıllı telefonların aşırı kullanımı zararlı ve rahatsız edici davranışlarla ilişkilendirilmektedir (Billieux vd., 2015; Kuyucu, 2017). Akıllı telefon bağımlılığı çoğunlukla telefondan ayrı kalındığında yoksunluk, aşırı ve sık akıllı telefon kullanımı ve kontrolü sebebiyle uyku evresinde yaşanan aksaklıklarında meydana gelmesine neden olmaktadır (Kuyucu, 2017 Akt. Sevgi, 2013).

Uludüz (2023) akıllı telefonların aşırı kullanımı sonucunda insan vücuduna olumsuz etkilerini şu şekilde sıralamıştır (<https://www.sozcu.com.tr>).

- **Uykusuzluk:** Gün içerisinde uzun süre telefonla vakit geçirmek uyku kalitesinde düşüklük ve yorgunluğa neden olmaktadır.
- **Postür problemleri:** Boyun ve omurgalarda zamanla ağrı, kireçlenme ve duruş bozukluklarına neden olmaktadır.
- **Baş ağrısı:** Elektromanyetik ortama maruz kalma sonucunda ağrı ve migrene neden olmaktadır.
- **Kanser:** Elektromanyetik ortama uzun süre maruz kalma vücutta kanserin tetiklenmesine neden olmaktadır.
- **Göz yorgunluğu:** Telefonla aşırı vakit geçirmek göz sağlığını olumsuz etkilemektedir.
- **Dikkat ve konsantrasyon sorunları:** Uzun süre bildirimler başında geçirilen zamanlar dikkat sorunlarının yanı sıra zihinsel sağlık sorunlarına da neden olmaktadır.
- **Kısırlık:** Özellikle erkeklerin uzun süre telefonla vakit geçirmesi sonucu cinsel sağlık sorunlarına neden olmaktadır.
- **Sosyal izolasyon:** İnsanların sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. İnsanlarla doğrudan iletişim yerini dolaylı iletişimlere bırakmıştır.

Uludüz (2023) uzun süre cep telefonu kullanmanın genel sağlık sorunlarının yanı sıra çocukların sağlığını da etkilediğine değinmiştir. Çocukların radyasyon etkisiyle dikkat, uyku gibi konularda olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Akıllı telefonların kullanımıyla ilgili bazı önerilerde bulunmuştur:

- Çocukların ekran başında geçirdikleri süreyi kontrol altına almak.
- Telefona indirilecek uygulamaları indirmede bilinçli davranmak.
- Dijital detoks yani aralıklı olarak telefona vakit ayırmak ve gerektiği zaman ekrandan uzaklaşarak farklı aktivitelere zaman ayırmak.

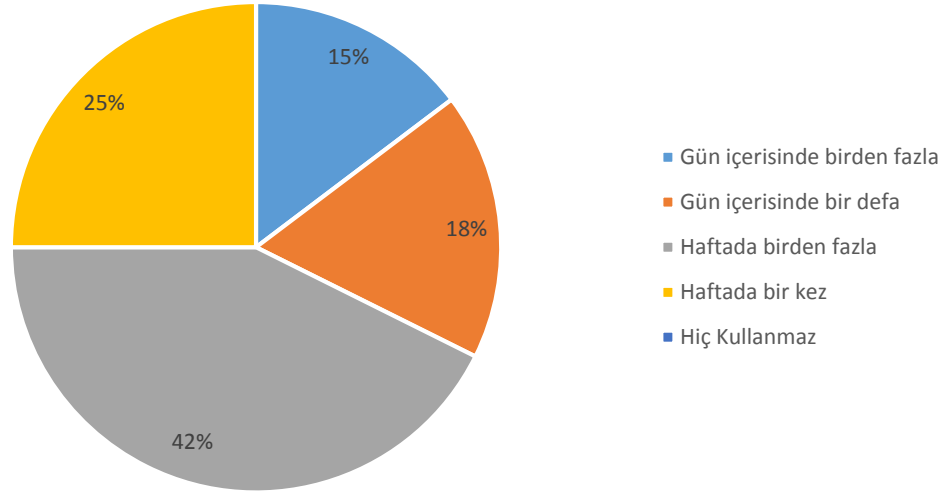
Mobil İletişim Araçları ve Bilgi Teknolojileri İş İnsanları Derneği (MOSİAD) 2023 Mobil İletişim Raporu yayınlamıştır. Bu rapora göre Türkiye’de toplam nüfus 85.59

milyondur. Ülkemizde akıllı telefon kullanıcı sayısı ise 81.68 milyondur. Bu da ülkemizde akıllı telefon kullanım oranının %95,4 olduğunu ifade etmektedir (MOBİSAD, 2023). Telefonlar dijital medya araçlarının içerisinde kullanımı en rahat ve en sık olanıdır. Kullanım sıklığıyla paralel olarak yapılan araştırmalar göstermektedir ki akıllı telefon bağımlılığı, fiziksel gelişim sorunlarının yanı sıra psikolojik ve ruhsal sorunlara da neden olduğu belirtilmektedir (Kuyucu, 2017). Akıllı telefon kullanımı birçok psikiyatrik bozuklukla ilişkili bulunmuştur. Özellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) akıllı telefon kullanımıyla bağlantılı olduğunu gözler önüne seren başka araştırmalar da literatürde yer almaktadır (Kim vd., 2019). Yapılan bir araştırma sonucunda akıllı telefon bağımlılığının başkalarıyla köprü kurma, yalnızlık, depresyon ve öz saygı ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Park ve Lee, 2012). Telefon kullanımında yaşanan artışın agresif, öz güveni düşük, sosyal açıdan uyumsuz, obsesif ve antisosyal niteliklere sahip olmaya neden olmaktadır (Sevi vd., 2014). Ayrıca akıllı telefon bağımlılığının bir başka bağımlılık türü olan ve dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Aydoğdu, 2021; Göymen ve Ayaş, 2019; Üstündağ, 2022). Öte yandan akıllı telefon bağımlılığı ve nomofobi arasında bağlantı tespiti ile ilgili yapılan başka bir çalışmada ise akıllı telefonların yoğun kullanımı fiziksel olumsuzluklara ve düşük akademik becerilere de neden olduğu belirtilmektedir (Durak, 2019).

2.2.1.3. Bilgisayar Bağımlılığı

Bilgisayarlar bilgiyi çeşitli şekillerde inceleme fırsatı sunmaktadır. Bilgiyi işleme bilgisayarları öğrenme için doğru araç haline getirmektedir. Bilgisayarların ihtiyaçları karşılama amacına hizmet ettiğinden dolayı çocuklar için eğitimde kullanılan teknolojik araçlar arasında yerini almaktadır (Sayan, 2016).

Rideout (2011) 0-8 yaş çocuklarının dijital medya araçlarını kullanma sıklığı ile ilgili yaptığı araştırmada her iki çocuktan birinin bilgisayar kullandığını ifade etmektedir. Rideout gün içerisinde birden fazla kez bilgisayar kullanan çocukların %15, günde bir defa bilgisayar kullanan çocukların %18, haftada birden fazla bilgisayar kullanan çocukların %42, haftada bir kez bilgisayar kullanan çocukların %25 ve bilgisayarı hiç kullanmayan çocukların %15 oranında olduğunu açıklamıştır.

Şekil 2. 5-8 yaş çocuklarının bilgisayar kullanma yüzdeleri

Gelişen teknolojinin bir unsuru olan ve aynı zamanda yeni bir yaşam alanı oluşturan bilgisayar, her geçen gün teknolojik altyapılarla güçlendirilen ve içerik üretiminin hızlı bir şekilde artmasından dolayı insan yaşamını her yönüyle kuşatmaktadır. Bağımlılık ile ilgili sürdürülen çalışmaların temelinde madde bağımlılığı gibi zararlı maddelerin etkilerini tespit etme ve bu durumu sonlandırma söz konusudur. Fakat dijital medya araçlarının insan yaşamında yerini almasıyla beraber yeni bağımlılıklarda literatürde yerini almıştır. Bilgisayar bağımlılığı da araştırmacıların üzerinde sıkça çalışma yaptığı bağımlılık türlerindendir. Bilgisayar çocuklar tarafından genellikle oyun oynama amacıyla kullanılmaktadır. Bilinçli kullanımının faydaları olduğu kadar zararları da mevcuttur. Örneğin çocuklarda hayal gücünü ve otokontrolün üzerinde olumlu etkileri gözlemlenirken öte yandan benliğe zarar veren durumlar da oluşmaktadır. Bilgisayarda üretilen içeriklerin arasında ne yazık ki şiddet unsurlu oyunlar ve çocukların ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileme gücüne sahiptir (Çavuş vd., 2016; Demirli vd., 2017). Bilgisayarın çocukların yaşamında derin izler bırakan ve çocukların yaşamını yeniden şekillendirdiğini vurgulayan Cordes ve Miller (2000), yaptıkları araştırmada erken yaşlardan itibaren bilgisayar kullanımının olumsuz etkilerine odaklanmışlardır. Bilgisayar kullanımının başta kas iskelet sistemi olmak üzere görme problemleri, obezite gibi fiziksel sağlık sorunları ve sosyal gelişimlerinin yanı sıra düşük akademik beceriler, dil gelişiminde gerilikler ve çocukta yaratıcılığın olumsuz etkilendiğine dikkat çekilmektedir. Okul öncesi dönemde kullanılan dijital medya araçlarından en kapsamlısı bilgisayardır. Bilgisayarlar kullanımının çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin dışında olumsuz etkileri de vardır. Çocukların sosyal uyumlulukları ve onların zor koşullarla mücadelelerini engellediği

düşünülmektedir. Olumsuz etkilerine ek olarak bilgisayar kullanımının aşırı olmasından dolayı bağımlılık gözlemlenebilir. Çocuklarda tutsaklık yaratabilir (Sayan, 2016).

Tüm zamanlarını bilgisayar başında geçiren çocukların aile bireyleri ile aralarında yetersiz iletişim kurulmasına neden olmaktadır. Çocukların doğal hayattan kopmaları ailelerin en çok şikayet ettiği konu olmaktadır (Çakır, 2013). Çocukların bilgisayarı oyun oynama amacıyla kullandıklarını göz önüne alırsak bilgisayar bağımlılığına dijital oyunların etkisinin fazla olduğunu söyleyebiliriz. Dijital oyun bağımlılığı başlığının içerisinde bilgisayar bağımlılığı ile paralel sonuçları görmemiz mümkündür.

2.2.1.4. Dijital Oyun Bağımlılığı

Dijital oyunlar okul öncesi dönem çocukları tarafından da sıkça tercih edilmektedir. Bu tercihin avantajları ve dezavantajları mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı (SB)'nin yaptığı 2018 Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı sonuçlarına göre dijital oyunların çocukların bilişsel, motor, psikososyal gelişimlerine ek olarak dil gelişimleri açısından da yararlarının olduğu vurgulanmıştır. Etkileşimli oyunların çocukları sosyalleştirdiği ve sosyal becerilerine katkı sağladığı saptanmıştır. Çalıştayda dijital oyunların zararlarına da yer verilmiştir. İlk olarak çocuklarda dijital oyun bağımlılığına neden olacağı yer almaktadır. Dijital oyunların gelişimsel sorunlara; solunum ve dolaşım problemleri, obezite, ortopedik rahatsızlıklar, yeme bozuklukları, görme sorunlarına yol açacağından bahsedilmiştir. Aynı zamanda sosyal beceriler açısından da olumlu yanları olduğu kadar olumsuz etkisi de vardır. Örneğin iletişim kurma ve kurduğu iletişimi sürdürmede başarısızlıklara yol açmaktadır. Toplum hayatından uzaklaşma ve içe dönüklük, iş birliği, empati, paylaşma gibi davranışlarda yetersizlikler görülmektedir. Ayrıca dijital oyunların aşırı kullanımından doğan dijital oyun bağımlılığı kavramı ülkemizde dahil olmak üzere diğer ülkelerde de halk sağlığı açısından önemli bir problem olarak anılmaktadır (SB, 2018). Lemmens vd., (2009) dijital oyun bağımlılığını, insanların sosyal ve duygusal problemlerine kaynak olan ve kontrol edilemeyen fazla kullanımı olarak tanımlamışlardır. Çoğu araştırmada dijital oyun bağımlılığı için patolojik bağımlılık kriterleri kullanılmıştır. Dijital oyunların çeşitli özellikleri ve bireylerde uyandırdığı duygular noktasında bağımlılığın gelişimini arttıran unsurlar olarak belirtilebilir. Bu unsurlar neticesinde bireylerin dijital oyunlarla aşırı vakit geçirmesi ve bu oyunlara bağlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca çoğu araştırmacı diğer bağımlılık türleri ve dijital oyun bağımlılığı arasında benzerliklerin olduğunu ifade etmişlerdir (Yalçın vd., 2016).

Dijital oyun bağımlılığının çocuklar üzerindeki etkilerini ele alan birçok araştırma yapılmıştır. Bilgi (2005) yaptığı çalışmada çocukların dijital oyun oynama süreleri

arttıkça antisosyal saldırganlıklarının da arttığını ifade etmiştir. Ergün (2015) şiddet içerikli dijital oyunların oynanması çocuklarda saldırganlık ve düşük öz benliğe neden olduğunu saptamıştır.

SB (2018) Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayına göre bağımlı çocukları bekleyen risklere aşağıda yer verilmiştir.

- Uygun olmayan içeriklerle karşılaşması
- Zararlı alışkanlıklara başvurabilmesi
- Düşük akademik başarı ile karşılaşması
- Sosyalleşme becerilerinde yetersizlik, yalnızlaşma
- Aile ilişkilerinin bozulması ve iletişim problemleri yaşamaları
- Sorumluluklarını yerine getirememe
- Suça karışma ihtimallerinin artması
- Dil gelişiminde gerilik ve uygunsuz kelime kullanımında artış
- Yazma becerilerinde gerilik
- Beslenme alışkanlıklarında bozulmalar ve obezite gibi hastalıklara yakalanma oranında artış
- Depresyon gibi psikolojik sıkıntılardan bahsedilebilir.

Bilindiği üzere 2013 yılında Diagnostic and Statical Manual of Mental Disorders -5 (DSM-V) yapılan güncelleme sonucunda üçüncü bölümde yer alan İnternette Oyun Oynama Bozukluğu yer almıştır. İnternette Oyun Oynama Bozukluğu ölçütleri: internet oyunlarıla zihinsel olarak meşgul olma, çekilme belirtileri, tolerans göstermede yetersizlik, internet oyunlarına tercihi değerlendirmek için yapılan başarısız işlemler, geçmişte gerçekleştirilen hobilere ve eğlence amaçlı aktivitelere olan tercihlerde azalmalar, psikososyal kaynaklı olumsuz durumların ortaya çıkmasına rağmen internet oyunlarına artan kullanımın devam edilmesi, internet oyunlarının miktarına ilişkin olarak aile bireyleri, terapistler ve çevresindeki diğer bireylere yalan söyleme, istenilmeyen ruh halinden uzaklaşmak veya rahatlamak için internet oyunlarının artan tercihi, iş ve eğitim hayatı veya kariyer fırsatını riske atmak veya kaçırmak olarak sıralanmaktadır (APA, 2013 Akt. Güleç, 2023:353). Dijital oyun bağımlılığı çocukların ebeveynleri tarafından ciddi bir endişe kaynağı olarak görülmektedir. Dijital oyun bağımlılığını engellemek için çevresinin dahil olabileceği oyun ortamlarının yaratılması gerekmektedir. Özellikle çocukların hareket oyunları, açık alanda zaman geçirebilecekleri güvenli ve sosyal sahalar oluşturma böylelikle çocuklara sosyalleşme imkanları sağlanması önerilmektedir (Işıkoğlu vd., 2024).

2.3. Okul Öncesi Dönemde Problemli Medya Ekranı Kullanımıyla İlişkili Etmenler

2.3.1. Sosyo-Demografik Açıdan Bireysel Özellikler

Bu başlık altında çocukların problemli medya ekranı kullanımıyla ilgili sosyo-demografik açıdan yapılmış araştırmalara yer verilecektir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitim süresi, anne-baba eğitim durumu ve kardeş sayısı gibi bireysel özelliklerin problemli medya kullanımı ile arasındaki ilişkisi açıklanacaktır.

Yapılan birçok araştırmada dijital medya araçlarının problemli kullanımı ile yaş, ekran başında geçirilen süre ve kullanım sıklığının olumsuz sonuçlara neden olduğuna dair sonuçlar bulunmaktadır (Furuncu, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in 2022 yılında yayınladığı raporuna göre Türkiye'de 6-15 yaş arası çocukların interneti tercih etme yüzdeleri önceki yıllara oranla artış göstererek %82,7 olarak belirlenmiştir. Cinsiyete göre bu dağılım incelendiğinde %83,9 kullanım oranına sahip erkeklerin %81,5 olan kızlara oranla yüksektir. Aynı zamanda 6-10 yaş arası çocuklarda dijital oyun oynayan erkek çocukların oranı %38,7; kızlarda ise bu oran %26,4 olarak tespit edilmiştir. Erkek çocukları hem dijital oyun tercihi hem de dijital oyun oynama sıklığı olarak kız çocuklarını geride bırakmıştır. Dijital oyun bağımlılığı üzerinde cinsiyetin etkisi ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bazı araştırmaların sonuçlarına göre erkek çocukların dijital oyun bağımlılıklarının kız çocuklarına oranla daha yüksek olduğunu saptanmıştır (Aydoğdu, 2018; Erboy ve Vural, 2010)

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'ün 2013 yılında yaptığı Çocuk ve Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması'ndan elde edilen verilere göre erkek çocukların kız çocuklarına kıyasla daha fazla televizyon izlediği belirtilmiştir. Aynı zamanda erkek çocuklarının televizyonu kız çocuklarına göre daha önemli gördüğü ifade edilmiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarından birisi de erkek çocukların bilgisayarda oyununu kızlara kıyasla daha çok oynadıkları saptanmıştır. Tablet ve bilgisayar erkek öğrenciler daha fazla kullanmaktadır. Budak (2020) okul öncesi dönem çocuklarında görülen dijital oyun bağımlılıklarını ele alan araştırmasında erkek çocuklarının bağımlılık oranlarının kız çocuklarına göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Vinter ve Siibak (2021) yaptıkları araştırma sonuçlarına göre dijital medya araçlarını kullanan bir büyük kardeşe sahip olmak çocukların ekrana küçük yaşta maruz kalabilecekleri arasında bir bağlantı tespit etmişlerdir. Büyük kardeşler aynı zamanda yönlendirme ve denetlemede etkili görülmüştür. Kısacası büyük kardeşlerin dijital yönelimleri küçük kardeşler üzerinde etkilidir (Aydoğdu, 2021).

2.3.2. Sosyal Kültürel Çevre

Lauricella ve diğerleri (2015) çocukların ekran başında geçirdikleri süre ile ebeveynlerinin rolü üzerine yaptıkları çalışmada ebeveynlerinin dijital medya araçlarıyla daha fazla zaman harcaması ve çocuğun kendisinin dijital medya araçlarını kullanarak geçirdikleri süre arasında bağlantı olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın diğer sonuçları arasında anne baba tutumunun çocukların ekran başında geçirdikleri sürede etkili olduğu ifade edilmiştir. Yiğit ve Günüş (2020) araştırmaları sonucunda çocukların dijital oyun oynayan çocukların bağımlı olup olmadığının belirlenmesinde kardeş sayısı, evdeki kurallar ve yasaklar, ebeveynin çocukla zaman geçirme süresi, aile üyelerinin beraber organize ettikleri aktiviteler, aile üyelerinin dijital medya araçlarına yönelik farkındalık düzeyleri gibi etmenlerin etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Budak (2020) araştırmasında ebeveynlerin dijital oyunlara karşı olumsuz yargılarının bir sonucu olarak çocuklarını dijital oyunlara daha az yönlendirdikleri ifade edilmiştir. Güzen (2021) 4-6 yaş çocuklarının dijital oyun bağımlılığına yönelme durumları ile ilgili yaptığı çalışmada babaların çocuklarını annelere oranla daha fazla dijital medya araçlarına yönlendirdikleri, aynı zamanda çocuğun babasının eğitim seviyesindeki artışın çocukları daha fazla dijital medya araçlarının kullanımına yönlendirdikleri saptanmıştır. Edis (2020) yaptığı çalışmada annelerin dijital medya araçlarının olumsuz etkilerine önem verdikleri ifade edilmiştir. Aynı zamanda çocukların okul başarısının düşmesinde dijital medya araçlarının kullanımının etkisi olabileceği ifade edilmiştir. Özkan (2016) dijital medya araçlarının sağladığı sosyal ortamların çocuklar üzerindeki etkisini saptamak amacıyla yürüttüğü çalışmada ailelerin bilgilerinin çocukların dijital medya araçlarından olumlu faydalanmaları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Medya araçlarını aşırı kullanan çocukların ebeveynlerinin endişelendikleri de araştırma sonuçlarına yansımıştır.

Özkan ve Hira (2017) dijital medya araçlarının çocuğun sosyalleşmesiyle ilişkili yaptıkları çalışma sonuçlarına göre dijital medya okuryazarlığı ve mesleki eğitiminin daha iyi olduğu anne babanın çocukların dijital medya araçlarını uygun kullanmadıklarını vurgulamaktadırlar. Ebeveynler dijital medya araçlarını daha çok günlük işlerin halledilmesi amacıyla kullanmaktadırlar bu doğrultuda çocukların ise farklı amaçlarla kullandıklarından şikayet etmektedirler. Ebeveynlerin bir başka ifade ettikleri konu ise aile içi iletişimin gerilemesidir. Ayrıca ebeveynler kendi kullanımlarından daha fazla dijital medya araçlarını kullanan çocuklarını kontrol etmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ailenin dijital medya araçlarının kullanımı konusunda olumsuz model olması sonucu çocukların sağlığı ve gelişiminin olumsuz etkilendiği belirtilmektedir (Ergüney, 2010; Fidan, 2022; Goodwin,

2020; Kanter, 2020; Karademir Coşkun ve Filiz, 2019; SB, 2018). Pediatrist Handan Sarıme Mehmet Kılınç ebeveynlerin çocukların dijital medya kullanımları sonucu oluşan bağımlılık ekran maruziyeti ve altında yatan nedenlerden bahsetmiştir. Sarıme Mehmet Kılınç (2023) anne babaların da aslında ekran bağımlısı olabileceğine vurgulamış ve ebeveynlerin çocukları dijital ekranlardan uzak tutmaları beraber vakit geçirmelerini önermiştir (<https://www.hurriyet.com.tr>).

Ailelerin çocukların problemlili dijital medya ekranının kullanımına neden olmalarının sebepleri arasında ebeveynlerin çocuklar için dijital medya araçlarının kurtarıcı, susturucu, oyalayıcı olarak görülmesidir. Öte yandan anne baba tarafında dijital araçların ödül olarak kullanılması da problemlili kullanıma neden olduğu söylenebilir (Karademir Coşkun ve Filiz, 2019). Dijital oyun oynayan annelerin çocuklarının oyun bağımlısı olmaları ihtimali yüksektir (Aydoğdu, 2018). Toran ve diğerleri (2016) annelerin ev işleri ya da diğer işlere zaman ayırması, çocukla yeteri kadar ilgilenmemesi sonucunda çocukların dijital oyunlara yöneldiğini ifade etmektedir. Bu nedenle anne- çocuk iletişiminin yanı sıra ailedeki diğer bireylerle yetersiz iletişim ve etkileşim sonucunda çocuklar dijital medya araçlarına yönelmektedir.

Goodwin (2020)'e göre dijital medya araçlarının sadece çocukları etkilediğini düşünen ebeveynler vardır. Fakat çocukların devamlı olarak dijital alışkanlıkları olan ebeveynlerini izlediği ve onları taklit ettiğini belirtmiştir ve bu cihazların kullanımı ebeveynleri belirli şekillere dönüştürmektedir:

- Sharenting (paylaşan-ebeveynlik), çocuklarıyla edindikleri anları sanal ortamda paylaşmak.
- Tekno-ihmal, dijital medya araçlarıyla sık vakit geçirip çocukları ihmal etmek.
- Anıları kaybetme korkusundan üzüntü duymak, çocukların sürekli olarak akıllı telefonla kayıt altına almaktan dolayı anı yaşamamak.

2.3.3. Çocuğun Okuldaki Oyun Türü Tercihleri ve Özel İlgi Alanları Olması

Dijital medya araçlarının günlük yaşamda çocuklar tarafından sık tercih edilmesi sonucu fiziksel aktiviteler azalmaktadır. Dijital oyunların tercih edilmesi açık alan oyunlarında azalmalara neden olmaktadır. Çocukların ekran başında geçirdikleri sürenin artmasının bir sonucu olarak tek başına oynanan oyunların grup oyunlarına göre daha çok tercih edilmesine neden olmaktadır (Rosen vd., 2014).

Kanter (2020) yaptığı çalışmada çocukların dijital medya araçlarıyla vakit geçirmek yerine tek başına oyunlar oynamalarının onların yaratıcılık, problem çözme gibi becerilerine

olumlu katkılarının olacağını vurgulamıştır. Okul öncesi dönemde dijital medya araçlarının kullanımı beraberinde gelişimsel gereksinimlerin yetersiz karşılanabileceği gibi görüşleri ortaya atmaktadır. Fiziksel hareketlilik gerektiren oyunlar oynamayı azaltacağı, çocuğun özel ilgi alanlarını örneğin müzik, dans, sanat vb. etkileyebileceği ifade edilmektedir. Bazı teknolojik araçların çocuğun oyun etkinliklerinde kullanıldığı görülmektedir. Çocukların oynadığı oyun türlerinden biri olan bilgisayar oyunları onları eğlendirmenin yanında sosyalleşmelerine olanak sağladığı düşünülmektedir ve bazı kesimler tarafından okulda programların bir parçası haline gelmesi gerektiği ile ilgili görüşler yer almaktadır. Çocuğun ilgi duyduğu alanlara bakıldığında bilgisayar bu noktada çocuklara birçok olanak sunmaktadır. Çocukların sanat aktivitelerinin, oyun hamurlarının, masa oyunlarının ve oyun bahçelerinin yerini bilgisayar ekranının almaması gerektiği ile ilgili görüşler de vardır. Okullarda bilgisayar laboratuvarları kurularak gerekli zamanlarda kullanılmasına dikkat edilmesi çocuğun gelişimi için yararlı olacaktır (Sayan, 2016). Çocuklar sınıf içerisinde dijital medya araçları temsil eden nesneleri oyunları içinde ifade edebilmektedir. Örneğin bir tahta bloğu akıllı telefon olarak kullanabilmektedir. Ayrıca çocuklar sınıf içerisinde dijital araçları kullandıklarında çoğunlukla sosyaldirler ve çocukların sınıf içerisinde dijital medya araçlarını kullanmalarına yeterli olanaklar sağlandığında sosyal becerileri gelişimlerine de katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir (Epstein, 2015).

Okul öncesi dönem çocuklarının dijital medya araçlarıyla geçirdikleri sürenin artmasıyla beraber çevreyle etkileşimleri de o oranda azalmaktadır. Yine bu zamanın artması sonucu çocukların yaratıcı oyunlarında azalmalar saptanmıştır. Masa oyunları, hayali oyunlar gibi çeşitli etkinliklerin oluşturulması noktasında da olumsuz yansımalar gözlemlenmektedir. Öte yandan çocukların bir oyunu kurup kaldırma zamanı ve dijital medya araçlarını açıp kapatma zamanları ve harcanan efor hesap edildiğinde dijital araçları daha çok tercih edildiği gözlenmektedir. Çünkü dijital oyunlar çocukta kurulum ve temizleme ihtiyacı hissettirmez. Çocukların yaratıcı oyunlara harcadıkları zamanı dijital medya araçlarına harcadıkları zamana kıyasla daha az tercih etmektedirler (Vanderwater vd., 2006). Çocukların dijital medya araçlarının bulunduğu ortamda oynadıkları oyunların süresi azalmakta ve oyun esnasında dikkat sürelerinde önemli ölçüde düşüş saptanmıştır. Çalışmada bu bulgunun bilişsel gelişim üzerindeki olumsuz etkisi ifade edilmektedir (Schmidt vd., 2008). Time gazetesinde ebeveynlerin dijital medya araçlarına karşı kaygılarını ele alan bir yazıda dijital medyanın çocukların sosyal becerilerini olumsuz etkilediğine dair kaygıların olduğu ifade edilmektedir. (<https://ideas.time.com/2013/08/12/parents-are-digital-hypocrites/>). Aynı zamanda kablolu çocuklar ifadesini kullanan yazar Konigsberg (2013), çocukların ekran dışında geçirdikleri

zamanda neler yapabileceklerine dikkat çekmektedir: açık alanda oyun, sosyalleşme, hayal kurma gibi örnekler vermektedir. Kırmusaoğlu (2020) çalışmasında okul öncesi dönemde yer alan çocukların dijital medya araçlarını kullanarak hem açık alanda oyun oynama hem de diğer oyunlarda tercihlerinin çocuk üzerinde yaratacağı etkileri incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonuçlarında öğretmenlerin çocuklarla açık alanda vakit geçirme ve doğa oyunlarını değil dijital oyunları tercih ettikleri belirtilmektedir. Ayrıca çocukların dijital oyunları oynarken öğrendikleri söz ve davranışları sınıf ortamına aktardıklarını ve bahçe oyunlarını tercih eden çocukların gelişimlerinin dijital oyunları tercih eden çocuklardan daha ilerde olduğu ifade edilmektedir.

National Association for the Education of Young Children ve The Fred Rogers Center (2012) tarafından kabul edilen ortak beyanına göre dijital medya araçları uygun zamanda ve doğru kullanıldığı takdirde çocukların sosyal yetilerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu dijital araçlar sınıf içerisinde bloklar, oyuncaklar ve çeşitli materyallerle birlikte kullanıldığında çocukların öğrenme deneyimlerine destek olma görevi görmektedir. Bu dijital araçlar çocukların sınıf içerisinde çeşitli görüntüler, sesler gibi gerçek yaşam deneyimlerine olanak sağlamaktadır. Bu dijital ekranlar ve dijital oyunlar çocukların çeşitli fiziksel etkinlik ve açık hava oyunlarından çaldığı zaman bakımından ebeveynler tarafından endişe kaynağı sayılmaktadır. Çocukları harekete, çevreyi ve doğayı keşfe açık alan oyunlarına teşvik eden medya içeriklerinin kullanımı önemli görülmektedir. Dijital medya araçlarını eğitsel açıdan kullananlar çevresindeki yetişkinleri de dahil eden etkileşimli ve işbirlikçi oyunları oynamanın öğrenme üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadırlar. Eğitsel içeriğe sahip dijital oyunlar da masa oyunları içerisinde yer alabileceği ifade edilmektedir (NAEYC, 2012).

Dijital oyunlar her yaş grubu çocuklar tarafından tercih edilmektedir. Bu oyunların tercih edildiği en uygun eğitim seviyesi ile ilgili araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %21.4'ü okul öncesi eğitim yanıtını vermişlerdir (Ülker ve Bülbül, 2018). Şehirleşmenin artmasıyla beraber çocuklar açısından yetersiz oyun alanlarının olması, kapalı alanlarda daha çok vakit geçirmelerine sebep olmuştur. Bu nedenle çocukların sosyal çevreleriyle doğru ve verimli zaman geçirmelerini engelleyen, enerjilerini harcayacakları oyunlara uzak kalmalarıyla sonuçlanmaktadır. Tüm bunlar çocukların doğrudan oyun tercihlerini etkilemektedir. Çocukların oyun yoluyla sosyalleşmesi de önemli ölçüde olumsuz etkilenmiştir (Karademir Coşkun ve Filiz, 2019; Vatandaş, 2020). Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların tercih ettiği oyunlar içerisinde dijital oyunların olumlu ve olumsuz yönlerine dair bilgiye sahip olmaları önemlidir. Öğretmenlerin okuldaki tutumları çocukların oyun bağımlısı olmalarını engellemektedir (Karademir Coşkun ve Filiz, 2019). Sokak

oyunlarının yerini dijital oyunlar almıştır bu durum çocukların gelişimleri için bir dezavantajdır. Günümüzde çocukların açık hava oyunlarına ayırdıkları vakit çok kısıtlıdır. Genel olarak dijital oyun bağımlılık düzeyleri çocukların oyun oynama tercihleri üzerinde etkilidir (Baysan, 2022).

2.4. Sosyal Beceriler

Bireyler sosyal hayatlarında sürekli çevreleriyle iletişim halindedirler (Bacanlı,2020). Sosyal bir varlık olan insanların bu sosyal etkileşimde doğru iletişim kurmak için sosyal becerilere gereksinim duymaktadır (Karataş, 2020; Özabacı, 2006). Sosyal beceriler bireylerin hayatlarında büyük önem taşımaktadır. Bireyleri çevresiyle olumlu ilişkiler kurmaya teşvik eden bu davranışlar yaşamın ilk yıllarında çocuklara kazandırılması kritik öneme sahip becerilerdir. İçeriğinde empati, farkındalık, grupla iletişim, yardımseverlik, sağlıklı iletişim, paylaşımcı, uzlaşmacı, problem çözücü nitelikler taşıyan sosyal beceriler kazanıldığında yaşam boyu geliştirilebilir özellikleri kapsamaktadır. Aynı zamanda sosyal beceriler bireylerin doğru seçimler yapabilmesinde de etkili role sahiptir. Toplum içerisinde kişinin bağımsız hareket etmelerine olanaklar sağlayan sosyal beceriler, özel gereksinimli olsun olmasın toplumun her ferdi için yaşam kalitesi ve sosyal ilişkiler açısından önemli bir yere sahiptir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2012; Karataş, 2020). Kişinin kendi refahının yanı sıra toplumsal refah açısından da sosyal beceriler önemli görülmektedir (Erdogan, 2023). Aynı zamanda sosyal ilişkiler insan hayatına yenilikler getirmenin yanı sıra ilerlemesine de olanak sağlamaktadır. Başarılı ve mutlu bireyler olmak için sosyal becerilere önem verilmesine dikkat çekilmektedir. Sosyal beceriler aynı zamanda bireylerin kurduğu olumlu ilişki ve davranışların devamlılığında önemli görülmektedir. Her bireyin olumlu davranışları geliştirmesinin yanı sıra olumsuz davranışların ortaya çıkmasını engelleyecek sosyal beceri yeterliliğine sahip olması gerekmektedir (Bülbül, 2008).

Bireyin çevreyle iletişiminin başlatılması ve sürdürülmesine olanak sağlayan sosyal beceriler, kişinin sosyal alanlarda olumlu geri bildirimler kazanmasını sağlayan öğrenilmiş davranış biçimleri olarak ifade edilmektedir (Avşar, 2013; Gülay ve Akman, 2009). Bireyin çevresine selam verme, problemlerini çözüme kavuşturma, öfkesini kontrol edebilme, duygularını anlamlandırıp bunları yönlendirme gibi bireyin yaşantısını kolaylaştıracak özellikleri kapsayan bu beceriler sosyal beceriler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca kişinin çevresiyle uygun biçimde etkileşim içinde olmasına destek olan bireyin yaşadığı toplumla arasındaki bağı sağlayan, kişinin bakış açısını şekillendiren becerileri de kapsamaktadır (Karataş, 2020). Toplumun kabul ettiği, sonradan öğrendiğimiz ve gözlemleyebildiğimiz olumlu olarak nitelendirilen davranışlar olarak sosyal becerilerden bahsedilmektedir (Yazıcı

ve Çetin, 2020). Hayatın ilk yıllarından itibaren sosyal beceriler sosyal alanlara duyduğumuz gereksinimlerin başında geldiği ifade edilmektedir. (Karataş, 2020).

İnsanlar sosyal becerileri edindikten sonra bunu davranış yoluyla sergilerler ve bir süreç olarak görülmektedir. Davranışlar ölçülebilir olduğu için sosyal beceri süreci analiz edilip raporlaştırılabilmektedir. Sosyal becerilerin ölçülmesinde kullanılan birçok farklı teknik vardır:

1. Davranışları ele alan görüşmeler
2. Kendini rapor etme
3. Davranışlarını gözlemleme
4. Diğer teknikler

Bu beceriler bireyler tarafından yaşantı sonucu ve gözlem yoluyla edinmekte ve çeşitli biçimlere dönüştürülerek hafızaya atılmaktadır. Bu nedenle sosyal beceriler bilişsel ve duyuşsal özelliklerle beraber anılmaktadır. Öte yandan sosyal beceriler bireysel bir özellik kazanmaktadır. Bireyler sosyal açıdan yeterli donanıma sahip olduğunda sosyal becerileri edinmiş olarak kabul edilmektedir (Bacanlı, 2020). Sürekli değişim ve gelişim gösteren sosyal becerileri yaş, edinen deneyimler, cinsiyet gibi birçok farklı unsur tarafından etkilenmektedir (Avşar, 2013).

Sosyal beceriler özelliklerine göre beş farklı bölümde incelenmiştir:

1. Sosyal beceri çevreyle etkileşimi arttırmaktadır. Selam verme, oyuna davet etme, paylaşma, etrafındakilere karşı nezaket sözcükleri kullanma (teşekkür etme, özür dileme vb.), olumlu yönleri övme.
2. Sosyal beceriler hoşunuza gitmeyen durumlarla başa çıkmanıza destek olmaktadır. Yapmak istemediğiniz durumlarda geri çevirme, lakap takılma ile mücadele etme, olumsuz durumlar karşısında kendini ifade etme.
3. Sosyal beceriler çatışmalarla mücadele etme ve çözmeyi hedeflemektedir.
4. Sosyal beceriler daha önce kurulmuş iletişimi sürdürmeye yardımcı olmaktadır.
5. Atılgan davranışlar sosyal becerilerle beraber anılmaktadır. Duygu düşünceleri ve taleplerini karşı tarafa aktarma, hayır diyebilme (Jenson, Sloane & Young, 1988 Akt. Bacanlı, 2020).

Sosyal becerilerin temel özellikleri bir farklı kaynakta ise aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

- Sosyal iletişim halinde olma
- Sosyal etkileşim halinde olma

- Kültür ve  evre
- Sözlü ya da sözsüz tavırlarda bulunma
- Kazanılmış davranışlara sahip olma
- Başlatma ve tepki verme
- Pekiştirme ve ceza verme (Yazıcı ve  etin, 2020).

Sosyal becerileri yeterli düzeyde kazanmış insanlar sosyal yaşamlarında, psikolojik sağlık ve mesleki alanda refaha kadar birçok alanda avantaj sağladığı ifade edilmektedir. Öte yandan yeterli sosyal beceriye sahip olmayan insanlar ise şaşırtıcı boyutta birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar (Segrin ve Givertz, 2003). Sosyal becerileri düzeyleri ve gelişimleri bireyden bireye farklılık göstermektedir. Duygu düşüncelerini dışa vurma, algılama ve kontrol becerileri her yaşta yaşantı ve edinilen deneyimler sonucu değişikliklere uğrayabilmektedir (Avşar, 2013).

2.4.1. Okul  ncesi Dönemde Sosyal Beceriler

Sosyal beceriler erken yaşlardan itibaren edinilmesi gereken beceriler arasında ilk sırada yerini almaktadır (Karaşahin, 2016). Okul  ncesi eğitim çocukların fiziksel, zihinsel, dil gelişiminin yanı sıra sosyal gelişimi üzerinde de etkili görülmektedir (Bülbül, 2008). Sosyal becerilerin oluşturulduğu ilk evreler okul öncesi dönem içerisinde yer almaktadır (Gülay ve Akman, 2009; Yazıcı ve  etin, 2020). Okul  ncesi dönemde atılan sosyal beceri temellerin ilk olarak aile tarafından atıldığı ve bireysel farklılıklarla beraber eğitim ortamları ve çeşitli desteklerle beraber bu beceriler geliştirilmektedir. Aile tarafından temelleri atılan sosyal beceriler ilerleyen yıllarda çocuğun çevresi, okulu gibi ortamlarda önem kazanmaktadır. Bu nedenle sosyal beceri eğitiminde çocuğun aile ve arkadaşlarının etkisi önemli görülmektedir (Karataş, 2020;  zabacı, 2006). Okul  ncesi dönem çocuğunun kişilik gelişimi için sosyal alanlarda bu becerilerin kazanılıp kullanılması çocuğun kendisi ve toplum arasında denge kurmasına ve yaşadığı toplumla bütünleşmesi açısından önemli görülmektedir (Yazıcı ve  etin, 2020). Aynı zamanda okul öncesi dönem çocuklarının problemlerle karşılaşmasının yanı sıra sosyal ve entelektüel ihtiyaçlarını da giderebilecek özel edinimler olarak sosyal beceriler tanımlanmaktadır (Günindi, 2008).

Okul  ncesi dönem çocuklarının sosyal beceri özellikleri incelendiğinde karşımıza bazı özellikleri çıkmaktadır. Bu dönem çocukları çoğunlukla neşelidirler, çevrelerine bağımlılıkları aşırı değildir, gerektiğinde kendilerini uygun biçimde savunabilirler, çevresindeki bireylerin duygularını anlayabilirler ve saldırgan davranışlara karşı tepki göstermektedirler. Yine bu dönem çocukları olumlu ilişkiler kurabilir, isteklerini yansıtabilir,

grupla oynanan oyunlara katılım sağlayabilir, çevresiyle uzlaşabilir, mimiklerini uygun yerde kullanabilirler (Bacanlı, 2020).

Doğru kazanılmış sosyal becerilere sahip çocukların ilerleyen yıllarda yüksek akademik becerilerini, sosyal hayatlarını ve okul dışında geçirdikleri zamanı etkilemektedir. İlerleyen yıllarda karşılaşacağı sıkıntılara karşı bağımsızlık kazanmış olup hayal kırıklıkları ile baş edebilme becerisi kazanmaktadır (Karataş, 2020). Öte yandan sosyal becerilerin yüksek düzeyde olması bireylerin arkadaşlık ilişkilerini olumlu bir biçimde etkilemektedir ve ilerleyen yaşamlarında başarılı uyum sağlama becerilerine sahip olmaktadır (Gündoğan vd., 2014; Hart vd., 2003).

Sosyal becerilerde yetersizlik görülmesinin olumsuz sonuçları vardır. Bunlar:

- Çevresiyle kurduğu etkileşimde yaşanan zorlanmalar
- Akran ilişkilerinden kaçınma
- Depresyon, çevreye karşı saldırgan davranışlarda bulunma
- Akademik becerilerde yetersizlik
- Suç işlemeye yatkınlık gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Karataş, 2020).

Okul öncesi dönem çocukları akranları ve çevresindeki diğer bireylerle iletişim ve etkileşim halindeyken çeşitli problemler yaşamaktadırlar. Bu bağlamda sosyal becerilerin problem çözme noktasında desteklenmesi önemli görülmektedir. Çocuğun yaşadığı problemleri uygun yöntemlerle çözmesi, bu problemlerle baş edebilmesi sosyal becerilerin çocuklara sağladığı yararlar içerisinde yer almaktadır (Yazıcı ve Çetin, 2020). Okul öncesi çocuklarının dikkat, saldırganlık eğilimleri ve akademik becerilerini etkilediği ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu dönem çocuklarının okula karşı pozitif bağ kurmaları ve okula hazır bulunuşları noktasında da önemli görülmüştür (Arnold vd., 2012; Dokumacı, 2023; Ziv, 2013). Sosyal becerileri yüksek kişilerin çevresiyle uyum ve iletişim becerileri de yüksek olmaktadır. Örneğin anne ve babanın sosyal beceri düzeyleri birbirinden etkilenmektedir. Annenin yüksek sosyal beceri düzeyine sahipse baba da sosyal beceri düzeyine sahip olmaktadır. Anne düşük sosyal beceri düzeyine sahipse baba da düşük sosyal beceri düzeyine sahip olmaktadır (Gündoğan vd., 2014; Özabacı, 2006).

Okul öncesi kurumlar aracılığıyla çocuğun bütünsel gelişiminin yanı sıra sosyal becerileri de olumlu etkilenmektedir (Gomes ve Pereira, 2014). Okul öncesi dönemde kazanılan sosyal beceriler çevresiyle sağlıklı etkileşimlerde bulunabilen, sosyal çevresine adapte olmakta sorun yaşamayan ve akademik alanda yeterli becerilere sahip çocukların yetişmesine imkan sağlamaktadır (Bülbül, 2008). Aynı zamanda okul öncesi dönemde sosyal

duygusal yeterliliğin gelişimi için sarfedilen çabanın çocuğun sosyal becerilerinin gelişimini de desteklemektedir (Arda, 2011).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Okul Öncesi Çocuklarda Sosyal Beceri Destek Projesi (OSDEP), üç yaş ve üzerindeki bireylere yönelik kazandırılması gereken sosyal becerileri çeşitli başlıklar altında toplamıştır (MEB,2014).

Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri
• Çevresine selam verme • Arkadaşlarının ismini öğrenme ve onlara ismiyle hitap edebilme • Kendisiyle ilgili bilgileri başkalarına aktarma • Sesinin anlaşılır düzeyde olması • Çevresindekilerle tanıdıklarını tanıtırma • İletişim halinde olduğu diğer bireyleri dinleme • Güzel davranışlara karşı teşekkür edebilme • Gerekli durumlarda vedalaşabilme • Gerekli yerde özür dileme • Yardıma ihtiyacı olduğunu ifade edebilme • Bir yerden ayrılması durumunda vedalaşabilme	• Bilgilendirilme gereksinimi duyduğunda soru sorabilme • Karşıdan gelen soruları cevaplandırabilme • Kendisinden istenilen görevlerle ilgili yönergeleri uygulayabilme • Yaşadığı sorunla farklı çözümler bulabilme • Başladığı etkinliği bitirme • Bir etkinlikle uğraşabilme • Amacını elde etmek için çabalama • Çevresiyle iletişimde doğru yerde iletişime katılma • Kendini ifade etmek istediğinde müsaade alma • Konu hakkında düşüncelerini belirtme • Bir konu hakkında yapıcı eleştirilerde bulunma • Çevreden gelen eleştirilere açıklık	• Arkadaşlarının duygularını anlamlandırma • Çevresindekilerin haklarına sahip çıkma • Çevresindekilerin düşüncelerine uygun yanıtlar verme • Bir uğraşta arkadaşlarıyla iş birliğini sağlama • Arkadaşlarını takdir etme • Akran gruplarında yer alma • Sıra beklerken uygun şekilde davranma • Sahip olduğu eşyaları paylaşabilme • Çevresinde yardım isteyen kişilere doğru yönlendirmelerde bulunma • Arkadaşlarını oyunlara kayımları konusunda davet etme • biten oyunla ilgili sonuçları kabullenme • Oyun kurallarına uygun davranabilme • Arkadaşlarının duygularına uygun davranabilme	• Duygularını ifade edebilme • Duygularını karşı tarafa uygun biçimde yansıtmama • Taleplerinin engellenmesi durumunda uygun tepkide bulunma • Hatalı davranışlarla başa çıkma • Empati kurma • Olumsuz durumlar karşısında sakinliğini koruma • Alay etme durumuyla karşılaştığında uygun tepkilerde bulunma • Hayır diyebilme • İsteklerinin karşılanmaması durumunda erteleme davranışında bulunma • Hoşuna gitmeyen durumlarda düşünerek tepki verme • Karşı taraftan gelen hayır cevabına tahammül edebilme • Zarar görebileceği durumlarda hakkını koruma • çaba gerektirmeden çözülecek problemleri görmezden gelme

Şekil 3. Okul Öncesi Çocuklarda Sosyal Beceri Destek Projesi (OSBEP) kapsamında 36 ay ve üzeri çocuklara sosyal becerileri kazandırmaya yönelik kazanımlar.

MEB tarafından 2024 yılında revize edilen Okul Öncesi Eğitim Programının içeriğinde, programın temel özellikleri başlığında günümüzde yaratıcı, iş birliği yapabilen, empati duygusuna sahip, iletişim ve prososyal becerilere sahip çocukların eğitilmesine hizmet etmeden bir program ifadesi yer almaktadır. Ayrıca program içeriğinde sosyal duygusal gelişim ve değerlerle ilgili kazanım, gösterge ve açıklamalar kısmında bazı kazanımların

çocukların sosyal beceri, empati, çevresiyle sağlıklı iletişim kurma gibi becerilerine katkı sunduğu ifade edilmektedir (MEB, 2024).

Okul öncesi dönemde sosyal beceriler ile ilgili alanyazın incelendiğinde çocukların erken yaşlarda edindiği fakat ömür boyu gelişiminin devam ettiği sosyal becerilerin yaşamlarında etkili olması sebebiyle konunun önemli olduğu düşünülmektedir.

2.4.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimini Etkileyen Etmenler

Sosyal beceriler okul öncesi dönem çocuklarının çevre ile etkileşimlerinde belirleyici rol üstlenmektedir. Bu bağlamda sosyal becerilerin yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Sosyal becerilerin çocuğun yaşantısında uygun biçimde desteklenmesi noktasında sosyal becerilerin gelişimine etki eden etmenlerin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerileri kazanması aile ilişkileri, ebeveyn tutumları, akranlarıyla kurduğu etkileşimler, oyunlara katılımı ve sınıf ortamı üzerinde etkili olmaktadır (Bülbül, 2008; Emen Parlatan ve Aslan, 2020). Bu başlık içerisinde okul öncesi dönemde sosyal becerilerin gelişimini etkileyen etmenleri (sosyo-demografik açıdan bireysel özellikler, ebeveyn tutumları, sosyal kültürel çevre, çocuğun oyun türü tercihleri, sınıf ortamı ve öğretmenin rolü) incelenmektedir.

2.4.2.1. Sosyo- Demografik Açıdan Bireysel Özellikler

Sosyal beceriler çocuğun hayatında kritik öneme sahip becerilerdir. Bu beceriler üzerinde etkili olan birtakım özellikler vardır. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu gibi bireysel özellikler bu beceriler üzerinde etkilidir (Emen Parlatan ve Aslan, 2020; Karataş, 2020). Çocuk yaşı ilerledikçe çevresiyle iletişimi artmaktadır ve zamanla sosyal becerileri de kazanmak için uygun bir düzeye gelmektedir. Aynı zamanda yaşı gereği çeşitli zihinsel düzeye ulaştığında çevresiyle özgürce etkileşim kurabilmekte ve sosyal becerilerin kazanımı da kolaylaşmaktadır (Emen Parlatan ve Aslan, 2020).

Gomes ve Pereira (2014) okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal becerilerinin kazanılmasında yaş ve cinsiyetin etkisi üzerine yaptıkları çalışma sonucunda kız çocuklarının karşılaştırıldığı bir diğer grup olan erkek çocuklarına göre sosyal ortaklığa ve sosyal etkileşime dayalı davranışları daha fazla gösterdiklerini ifade etmektedirler. Öte yandan erkek çocuklarının ise dikkat sorunları, aşırı hareketli, antisosyal ve agresif davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Üç ve dört yaş çocuklarının daha büyük yaştaki çocuklara göre dikkat sorunu, aşırı hareketli ve agresif hareketlerinin olduğu ifade edilmektedir.

Başka bir çalışmada da kız çocuklarının karşılaştırıldığı erkek çocuklarına kıyasla iş birliği, kendini açıklayabilme ve öz denetim noktasında başarılı oldukları görülmektedir. Öte

yandan araştırma sonuçlarına göre erkek çocukların sınıf içerisinde kız arkadaşlarına nazaran problemleri davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Araştırmacı kardeş sayısının çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkisinin oldukça fazla olduğuna dikkat çekmektedir. Çocuğun kardeşlerini olumlu ya da olumsuz model alabilmektedir. Model almanın yanı sıra kardeşiyle iletişim sonucunda sosyal becerilerin kazanılmaya başlandığı ve bu durumun ise kardeşe sahip çocukların kardeşi olmayanlara göre sosyal beceri düzeylerinin fazla olmasının temelini oluşturmaktadır. Kardeşi olan çocukların problemleri davranışları sergileme oranında düşüş olduğu araştırma sonuçlarında yer almaktadır. Kardeş sayısının sosyal becerilere sağladığı faydalar ise iş birliği ve grup oyunlarında saygılı davranma olarak ifade edilmektedir. Araştırmacı okul öncesi alma süresinin artması ve anne baba eğitim düzeyinin yüksek olması çocuğun sosyal becerilerinin gelişimi üzerinde olumlu yönde etkileyeceğine değinmektedir (Bülbül, 2008).

Öte yandan okul öncesi eğitim kurumlarına birkaç yıl devam eden çocukların ilk kez okul öncesi eğitim alacak çocuklara kıyasla sosyal beceri düzeylerinde artış gözlemlenmektedir (Kapıkıran vd., 2006). Özcan (2018) yaptığı çalışmadan elde ettiği verilerin analizi sonrasında okul öncesi kurumuna devam eden çocukların sosyal beceri düzeyleri yüksek çıkmıştır. Walker (2004) yaptığı çalışma sonuçlarına göre erkeklerin saldırgan ve rahatsız edici davranış sergileme oranı kız çocuklarına göre yüksek çıkmıştır bu da sosyal beceri düzeylerini olumsuz etkilemektedir. Maddi olarak dezavantajlı durumda olan çocuklar üzerinde yapılan araştırmada ise kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla sosyal ortaklık ve etkileşim gibi sosyal beceri seviyeleri daha yüksek çıktığı belirtilmiştir (Cecconello ve Koller, 2000).

Yapılan başka bir çalışmanın sonuçlarına göre toplumun çocuk yetiştirme ile ilgili genel yargısı sonucu kız çocuklarını daha kibar, erkek çocukları ise daha özgür yetiştirdikleri için kız çocuklarının hareketleri kısıtlanmayan erkek çocuklara göre sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir. Aynı araştırma içerisinde kardeş sayısının sosyal becerileri üzerindeki etkilerine de değinmektedir. Araştırmaya göre kardeş sayısının artması sonucu ebeveynlerin ilgi bölünmesi yaşamaları nedeniyle sosyal becerilerinin olumsuz etkileneceğinden bahsedilmektedir. Özellikle üç ve üzeri kardeş sayısına sahip çocukların sosyal beceri düzeyleri kardeş sayısının üç kardeşten daha az kardeşe sahip çocuklara kıyasla olumsuz etkileneceğinden bahsedilmektedir. Çocuğun sosyal becerileri üzerinde anne babanın eğitim durumlarının etkisi önceki araştırmalarda yer almıştır. Eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal becerileri de düşük tespit edilmiştir (Atmaca vd., 2020). Laffey ve Thorpe (2006) kardeş sayısı ve sosyal beceri arasında bir bağlantı olmadığını ifade etmiştir.

Bülbül ve Dinçer (2009) dört yaşında olan çocukların sosyal becerilerini çeşitli özellikler açısından incelemek üzere yaptıkları çalışmada elde ettikleri sonuçlara göre cinsiyet değişkeninde kız çocuklarının erkek çocuklara göre, kardeş sayısı değişkeninde ise kardeşe sahip çocukların kardeşe sahip olmayan çocuklara oranla sosyal beceri düzeylerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Aynı zamanda kardeşi olmayan çocukların sınıf içerisinde kardeşe sahip çocuklara kıyasla problemli tavırlar sergiledikleri araştırma sonuçlarına yansımıştır.

2.4.2.2. Ebeveyn Tutumları/ Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Aile çocuğun sosyal becerilerinin temellerinin atıldığı yer olarak bilinmektedir. Ebeveynler çocuklara bilinçli olarak bu becerileri öğretme çabasında bulunmadıkları halde çocuklar anne babasını gözlemleyerek sosyal becerileri kazanmaktadırlar (Emen Parlatan ve Aslan,2020; Karataş, 2020; Neslitürk, 2013; Özabacı, 2006). Bebeklik döneminden itibaren çocukların anneleriyle kurdukları etkileşimleri onların sosyal becerileri üzerinde etkili olmaktadır (Vandell ve Wilson, 1987). Anne babaların okul dışı etkinliklerde çocuklarla farklı etkinlikler sunması ve onlara eşlik etmesi gibi durumlar çocukların kişilik gelişimleri üzerinde etkili olmakta ve ebeveyn çocuk arasındaki etkileşimin çocukların okullardaki faaliyetlere katılımlarını desteklemektedir (Aslan ve Arslan Cansever, 2007).

Çocukların ebeveynleriyle kurduğu iletişim ve etkileşim sonucu gelişen sosyal becerileri çocukluktan yetişkinlik yıllarına kadar sosyal duygusal gelişimleri üzerinde etkilerini sürdürmektedir (Neslitürk, 2013). Anne babasıyla beraber yaşayan çocukların anne ya da babasıyla ayrı yaşayan çocuklara kıyasla sosyal becerileri düzeylerinde artış olduğu ifade edilmektedir. Bu durumu ortaya çıkaran nedenin ise ebeveyn çocuk ilişkisi ve paylaşımlar sonucu öğrendikleri olarak belirtilmiştir (Kapıkıran vd., 2006). Çocuğun anne babasının ve kendisinin sosyal beceri düzeyi arasında bir bağlantının olup olmadığı araştırılmaktadır. Küçük yaştaki bireylerin kendini ifade etmeleri, çevrelerince desteklenmeleri ve kabul görmeleri, kendine güvenen bağımsız bireyler olmaları noktasında ebeveynin sosyal becerileri önemli görülmektedir. Özellikle çocuğun ilk iletişim kurduğu kişi olarak annenin çocuğun sosyal becerileri üzerindeki etkisinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Ayrıca ebeveynlerin eğitim durumlarının yüksek olması çocukların sosyal becerilerini olumlu etkilemektedir (Özabacı, 2006). Yapılan başka bir çalışma incelendiğinde ise sosyal beceri düzeyi düşük olan ve yüksek düzeyde saldırgan davranışlar sergileyen çocukların sert davranışlara sahip ve çocuklarına karşı katı stratejiler uygulayan ebeveynlere sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır (Campbell vd., 2006).

Olumlu anne baba etkileşiminin çocuk üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada bu etkileşimin sonucu olarak olumlu ebeveynlik ve çocuk ile olumlu bağlanmanın çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili görülmektedir (Nepl vd., 2019).

2.4.2.3. Sosyal Kültürel Çevre

Okul öncesi dönem sosyal gelişimin yaşandığı dönemdir ve daha önce de ifade edildiği gibi sosyal becerilerin temellerinin atıldığı dönemdir. Bu dönemde uygun sosyal çevrede bulunmak ve bu çevre tarafından kabul edilmek önemli görülmektedir. Çocukların sosyal becerileri sosyal kültürel çevresinde yer alan bireyleri rol model alarak kazandığı ifade edilmektedir (Özabacı, 2006). Çocukların çevrelerinde bulunan eşyalardan tutun içerisine doğduğu kültüre kadar yaşadığı tüm ortamlar sosyal becerilerin gelişimleri noktasında dikkate alınmaktadır (Emen Parlatan ve Aslan, 2020). Çocuğun yaşadığı sosyal ortam ve bu ortamda bulunan dijital medya araçları çocuğun sosyal becerileri gelişimini etkileyen faktörler arasında gösterilmektedir (Karataş, 2020).

Çocuğun sosyal kültürel çevresini oluşturan bireylerin gösterdiği sevgi ve ilgi sonucu çocukların sosyal becerileri olumlu etkilenmekte ve bu bireylerin çocuklara rol model olmaları sosyal gelişimi üzerinde etkili görülmektedir (Neslitürk, 2013). Özellikleri yüksek düzeydeki sosyal beceriler çocukların akranlarıyla etkileşim kurmasında etkili görülmektedir. Sosyal becerilerin detaylı özelliklere sahip olmasından dolayı çocuklar tarafından yeterli düzeyde kazanılmamaktadır. Bu nedenle çocukların akran ilişkileri de olumsuz etkilenebilmektedir (Avcıoğlu, 2017). Olumsuz akran ilişkileri başarısız akademik performansın yanı sıra çocukların sosyal beceri alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Özellikle akranları tarafından dışlanan çocukların sosyal ilişkilerinde bozulmalar ve problemli davranışlar gözlemlenmektedir (Coie, Dodge ve Kupersmidt, 1990).

2.4.2.4. Çocuğun Okuldaki Oyun Türü Tercihleri ve Özel İlgi Alanlarının Olması

Çocuklar sınıfta oynadıkları birçok oyun sayesinde sosyal becerileri gelişmektedir. Sosyal becerilerin kazanılması için sınıfta oynanan oyunlar büyük fırsatlar sağlamaktadır (Emen Parlatan ve Aslan, 2020; Karataş, 2020; Neslitürk, 2013).

Okul öncesi dönemde çocuğun yeterli düzeyde sosyal becerileri edinmiş olması, çocuğun akranları tarafından kabul edilmesi aynı zamanda sağlıklı akran ilişkileri kurması üzerinde etkili görülmektedir. Okul öncesi dönem çocuğu yeterli sosyal becerilere sahip olmadığı takdirde akranları tarafından dışlanma gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Bülbül, 2008). Okul öncesi eğitime devam eden özel gereksinimli çocuklar

üzerinde yapılan çalışmada serbest oyun ortamında öğretmen yönlendirmesinin sosyal beceriler üzerinde daha etkili olduğu ifade edilmektedir (Lewis, 1994). Üç ve dört yaş grubu çocukların dans etme, şarkı söyleme, oyun oynarken iletişimde olma ve belirlenen alanda oyun oynama becerileri sosyal gelişim açısından başarılı sosyal becerileri geliştirmektedir. Beş ve altı yaş çocukların ise yapı-inşa oyunları oynama ve oyunu sürdürme, kukla kullanarak canlandırma yapma gibi etkinlikleri başarılı olmaları sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Şahin ve Karaaslan, 2006).

Çocukların ekran başında geçirdikleri zaman fiziksel aktiviteler dışında sosyal becerileri de etkilemektedir. Sosyal beceriler çocukların okul hayatlarına hazır olmaları ve bilişsel becerileri için önemli görülmektedir. Yapılan çalışma sonuçların göre sosyal becerilerle ekran başında geçirilen süre arasında olumsuz fakat açık hava oyunları oynama arasında olumlu ilişkiler tespit edilmiştir (Hinkley vd., 2018). Son yıllarda sosyal medya insanlar için yeni bir sosyal ortam yaratmıştır. Bu nedenle çocukların akranlarıyla sosyal medya üzerinden daha fazla etkileşime girdikleri tespit edilmiştir. Bu tespitin çocukların sosyal becerileri üzerinde etkileri bulunmaktadır. Sosyal medya kullanımının artması çocuklarda sosyal kaygıda artış ve sosyal beceri düzeylerinde düşüşe sebep olmaktadır. Çocukların akranlarıyla çevrimdışı zaman geçirmeleri bu durumun oluşmasında en önemli nedenlerden biri olarak görülmektedir (Steinsbekk vd., 2024).

Güncellenen okul öncesi eğitim programında hem iç hem de dış mekan oyunlarında çocukların çevresiyle sosyal etkileşim kurduğu ifade edilmektedir. Böylece çocuk oyun aracılığıyla öz düzenleme, dil becerileri gibi becerilerin yanı sıra sosyal becerilerini de geliştirmektedir. Yine güncellenen programda blok ve dramatik oyun merkezinde oynayan çocukların yaptığı çalışmaları arkadaşlarıyla paylaşma, birlikte oynama, yardımlaşma ve iş birliği gibi sosyal becerileri desteklediği ifade edilmektedir (MEB, 2024).

2.4.2.5. Sınıf Ortamı ve Öğretmenin Rolü

Toplum tarafından yararlı görülen sosyal becerilerin kazanılmasında okullar büyük önem teşkil etmektedir bu sebeple okullarda sosyal becerilerin kazandırılması önemli görülmektedir (Duran vd., 2013; Günindi, 2008). Sosyal becerilerin gelişimini etkileyen bir önemli nokta ise çocukların arkadaşları ve öğretmenidir. Sınıf ortamında deneyimledikleri birçok beceriyi akranlarını ya da öğretmenini rol model alarak kazanabilmektedirler. Öğretmen çocuklara sosyal becerilerde örnek olmalı ve kendisi de bu becerileri sınıf ortamında kullanmaya dikkat etmelidir. Öğretmen çocukları sosyal becerileri destekleyici oyunlar oynamaya teşvik etmeli ve çeşitli materyaller sağlayarak oyun ortamını desteklemelidir.

Çocukların birbiriyle rekabet ettiği iletişim ve etkileşimin az olduğu oyunlar yerine sosyal becerileri destekleyici oyunlar oynamalarını sağlaması gerekmektedir (Karataş, 2020).

Yaşamın ilk altı yılında sosyal becerilerin öğrenilmesi ve geliştirilmesi noktasında en etkili yöntem oyunlardır. Sınıf içerisinde öğretmenlerin çocukların akranlarıyla ilişkilerini geliştirmesine ve sosyal becerilerin desteklenmesine uygun oyun ortamlarını sağlaması önemli görülmektedir. Öğretmenler de kişilik özellikleri bakımından sosyal becerilerin gelişiminin olumlu etkilenmesi için uygun rol model olmasına dikkat edilmelidir (Neslitürk, 2013).

Sosyal becerileri geliştirmeye yönelik eğitim programların değerlendirilmesi ayrıntılı olarak yapılmasına özen gösterilmelidir. Sınıf içerisinde sosyal becerileri yeterli düzeyde olmayan çocukların çevresiyle etkileşimlerine dikkat edilmeli ve çocuğa gerekli destek verilmelidir (Bülbül,2008; Neslitürk ve Deniz, 2014). Nitelikli öğretmen-çocuk etkileşimi sonucu çocukların özerkliği ve öz saygısı artar çocukları akran kabulü konusunda destekler ve çocuklar için başarılı öğrenim deneyimlerini çocuğa kazandırır (Gomes ve Pereira, 2014).

Çocukların okul başarıları ve sosyal becerileri arasında ilişki bulunmaktadır. Akademik olarak zorluk yaşayan çocukların ilerleyen yıllarda sosyal beceriler noktasında çeşitli olumsuzluklarla karşılaşabilecekleri ifade edilmektedir (Caemmerer ve Keith, 2015).

2.4.3. Okul Öncesi Dönemde Problemlili Dijital Medya Ekranı Kullanımı ve Sosyal Beceriler

Dijital medya araçlarının gün geçtikçe gelişmesi bu araçların çocukların hayatında git gide vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır. Bu araçların çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimlerine etkileri bulunmaktadır. Çocukların dijital medya araçlarına bağlanmaları sonucu çocukların sosyalleşmelerini engelleyen ve sosyal aktivitelerini azaltan etkileri de mevcuttur. (Edis, 2020; Özkan ve Hira, 2017; Tüzün, 2002). Dijital medya araçlarının problemlili kullanımı çocukların sosyal becerilerini etkilemektedir. Özellikle internet ortamında kendisini karşı tarafa olduğundan farklı ve yanlış aktaran çocukların düşük sosyal beceri düzeyine sahip olduğu aktarılmaktadır (Harman vd., 2005).

Dijital oyun bağımlılığı ve sosyal beceriler ile ilgili bağlantıları inceleyen çalışmalara göre dijital oyun bağımlılığı ve internet kullanımının çocukların sosyal becerileri üzerinde etkileri olduğu ifade edilmektedir (Aslan vd., 2022; Caplan, 2002; Whang, Lee ve Chang, 2003; Roe ve Muijs, 1998). Yapılan çalışma sonuçlarına göre ekran başında geçirilen sürenin sosyal becerileri etkilediği bulunmuştur. Çocuklarda yalnızlık, saldırganlık gibi sosyal problemlere yol açtığı ifade edilmektedir. Medya araçlarının kullanımında yapılacak değişimlerin sosyal beceriler üzerindeki etkilerinde de değişime yol açacağı belirtilmektedir. Özetle çocukların medya araçlarını oyun amacıyla kullanmaları onların akademik başarıları

dahil olmak üzere sosyal becerileri gibi birçok alana etki etmektedir (Aslan vd., 2022). Bu olumsuz etkilerin yanı sıra Lawrence (2018) göre çocukların iş birliği ve etkileşim kurmalarını sağlayan bazı dijital oyunların çocukların sosyal becerilerine katkı sağladığı da vurgulanmaktadır. Dijital oyunların dışında bazı dijital medya araçlarının kullanımının da çocuklarda iş birliği, paylaşım, çevresindeki diğer çocukların haklarına saygı gösterme gibi sosyal beceriler üzerinde de olumlu etkilerinin olduğu ifade edilmektedir (Şahin vd., 2015).

Dijital oyun bağımlılığının sosyal beceriler üzerinde etkisini ele alan başka bir çalışmada ise dijital medya araçlarının aşırı ve kontrolsüz kullanımı sosyal ve duygusal sorunlara sebep olduğunu ifade etmektedir. Medya araçlarının olumsuz kullanımı okullar dahil olmak üzere birçok sosyalleşme aktivitelerine engel olmaktadır. Azalan sosyal becerilerin yerine saldırgan davranışlarda artış ve yalnızlık gözlemlenmektedir (Lemmens vd., 2009). Dijital medya araçlarını oyun amacıyla kullanan çocukların ekran başında geçirdikleri süre artmasının sosyal beceri düzeylerinde düşüşe neden olduğunu belirten başka bir çalışmada ise çocuklara dijital medya araçlarının çekici özelliklerini sosyal becerileri geliştirici yönde kullanmaya teşvik edici çalışmaların yapılması önerilmektedir (Aksel ve Sarı, 2020; Atak, 2020).

Dijital medya araçları aracılığıyla sosyal medya kullanan çocukların bilişsel ve sosyal becerileri olumsuz etkilenmektedir. Bu olumsuz etkilerin yanı sıra çocuklarda obezite de dahil olmak üzere çeşitli fiziksel sorunlara da yol açtığı ifade edilmektedir (Dilci ve Eranıl, 2019). Mustafaoğlu ve Yazıcı (2018) yaptıkları çalışmada dijital oyun oynamanın çocuklarda depresyon, aile içi etkileşim ve sosyal becerilerde azalmaya neden olduğunu saptamışlardır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), 2017 yılında ‘Dijital Bir Dünyada Çocuklar’ isimli raporuna göre aile ilişkileri kuvvetli olan çocukların kullandıkları dijital medya araçlarının kullanımı onların sosyal becerilerini desteklediğini fakat sosyal yönden yalnızlık, depresyon gibi sorunlar yaşayan çocukların ise problemlerini daha çok arttırdığı belirtilmektedir. Ekran başında geçirilen sürenin artmasının da sosyal etkileşimi azalttığı ve bağımlılığa neden olduğu ifade edilmiştir.

Dijital medya araçlarının problemleri sonucu yaşanan olumsuzlukları yok etme ya da azaltmak için ekran etkileşimi, okul ve çocuğun diğer çevresinin rolü önemlidir. Yetişkinlerin bu olumsuzluklarla mücadele konusunda tedbir alması, sosyal becerilere katkı sağlayacak ortamların zenginleştirilmesi ve daha güvenli hale getirilmesi noktasında yetişkinlerin rolü yararlı görülmektedir (Özkan ve Hira, 2017). Çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürmeleri amacıyla dijital medya araçlarının problemleri engellemek üzere ekran

süresi, izleme sıklığı ve içeriklerin dikkatle seçilmesi önemlidir. Bu sayede fiziksel sağlığın yanı sıra sosyal gelişimlerinin de sağlıklı ilerlediği görülmektedir (Mustafaoğlu vd., 2018).

Erdogan (2023) yaptığı çalışmada bireylerin çevresiyle etkileşiminde önemli etkileri olan iletişim becerilerinin, sosyal beceri ve dijital oyun bağımlılığı üzerinde önemli etkileri olduğunu ifade etmiştir. Dijital oyun bağımlılık düzeyinde gözlemlenen artışın bireylerin sosyal becerilerinde düşüşe sebep olduğu belirtilmiştir. Özellikle dijital medya araçlarını kullanarak oynanan oyunlarda gerçek anlamda sosyal etkileşimin olmaması sebebiyle sosyal beceri düzeyleri düşük olan çocuklar tarafından dijital oyunlar tercih edilmektedir.

Dijital medya araçlarının kullanımının sosyal becerileri geliştirici etkileri de bulunmaktadır. Etkileşimli oyunlar oynayan çocukların sosyalleşmelerini sağlayarak sosyal becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Sınıf ortamında niteliği arttırdığı için dijital medya araçlarının özellikle okul öncesi dönemde sosyal becerileri geliştirici yönü bulunmaktadır (Özcan, 2018; Harman vd., 2005; SB, 2018). Freeman ve Somerindyke (2001) göre sınıf içerisinde yer alan dijital araçların çocuklarda akranlarıyla iş birliğini geliştirdiği dolayısıyla sosyal becerilerin gelişimini etkileyen katkılarının olduğunu ifade etmektedir. Bu araçlar çocuklara iş birliği fırsatı vererek iş birliğine teşvik etmektedir. Bunun sonucunda ise çocuklarda bilişsel, motor ve sosyal becerilerde önemli gelişimler gözlemlenmektedir. Ebeveynlerin internet kullanımı da çocukları sosyal yönden etkilemektedir. Özellikle anne babanın dijital medya araçlarında harcadığı zaman arttıkça çocuklarıyla geçirdikleri sürede azalma olmaktadır. Bu nedenle ebeveynler çocuklarına zaman ayırma ve etkileşim kurmaya yeterli zamanı ayırmamaktadırlar (Yılmaz vd., 2020).

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu başlıkta okul öncesi dönemde yer alan çocukların dijital medya ekranını problemli kullanmaları ve sosyal becerilerinin incelenmesi konusunda ilgili yurtiçi ve yurtdışı yayınlara yer verilmiş olup var olan araştırmalar içerisinde çalışmanın yeri belirtilmiştir.

2.5.1. Yurtiçinde Yapılmış İlgili Araştırmalar

Okul öncesi dönem çocuklarının dijital medya ekranını problemli kullanmaları ve sosyal becerilerinin incelenmesi konusunda ilgili yurtiçi yayınlar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda bulgular özetlenmiştir.

Biçer (2014) yaptığı çalışmada sosyal beceri konusunda verilen eğitiminin ortaokula devam eden çocukların internet bağımlılığıyla arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bayraktar'ın İnternet Bağımlılığı ölçeğini kullanan araştırmacı ölçekten en yüksek puan alan 12 öğrenciyi deney grubu 12 öğrenciyi ise kontrol grubu olarak belirlemiştir. Yapılan araştırma sonucunda

sosyal becerilere yönelik verilen eğitimlerin çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ve internet bağımlılığını azaltmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Kılınç (2015), gerçekleştirdiği araştırmasında okul öncesi evrede yer alan çocukların ebeveynlerinin çocuklarının teknoloji kullanımıyla ilgili görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde çocuğun anne ve babasının teknoloji kullanımında aile rehberliğine gerekli önemi göstermedikleri, çocuklarının aşırı teknolojik cihazları kullanmaları sonucunda fiziksel gelişimlerinin, bilişsel becerilerinin ve duygusal gelişimlerinin olumsuz etkilendiğini düşündüklerini tespit edilmiştir.

Gündoğdu ve diğerleri (2016), okul öncesi dönem çocuklarının medya kullanımları hakkında araştırma yaparak, gelişimi devam eden çocuğun sağlığı üzerinde medyanın zararlı etkileri konusunda ebeveynlerin bilgilendirilmesini amaçlamıştır. Sonuç olarak; yedi yaşına kadar geçen sürede çocukların medyayı oldukça yaygın kullandığı, onların teknolojik cihazları kullanmalarının olumsuz etkileri noktasında anne babayı bilgilendirmek, gelecekte yapılacak büyük araştırmalar için örnek teşkil edilebileceği ifadeleri kullanılmıştır.

Çelik (2017), yürüttüğü çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının ekran kullanım sıklıklarının anne babasının ekran kullanım sıklıkları ve aile işlevleri ile ilişkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. 198 katılımcıya Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde çocuğun anne babasının ekran kullanım sıklıkları ile çocukların ekran kullanım sıklıkları arasında ilişkinin kuvvetli olduğunu ifade etmiştir.

Yavuzarslan Gök (2017), lise öğrenimi gören bireylerin internet sorunlu kullanımları ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya toplam 215 10. Sınıf öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara Problemler İnternet Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde problemler internet kullanımının sosyal beceri düzeyinin birbirini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kısa (2018), yaptığı çalışmada ortaokula devam eden bireylerin internet bağımlılıklarının sosyal becerilerini etkileyip etkilemediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinden toplam 10682 öğrenci katılmıştır. Araştırmada İnternet Bağımlılık Ölçeği, Matson Sosyal Beceri Ölçeği ve Çocuk Temelli Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde ise öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin artması durumunda sosyal becerilerinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Karaboğa (2019) dijital medya okur yazarlığında anne- baba eğitimi konulu çalışmada, son yıllarda dijital medya araçlarının yoğun kullanımından doğan sonuçların ebeveynleri medya okuryazarı olmaya itmeyi amaçladığını ifade eden araştırmacı anne

babalarım medya kullanımında model olmaları gerektiği ve dijital medya okuryazarlığı konusunda eğitim almalarının gerekliliğinden bahsetmektedir.

Atak (2020), dijital oyun bağımlılığının sosyal becerileri etkileyip etkilemediğini tespit etmeyi amaçladığı çalışmasında 10-14 yaş aralığında toplam 419 ortaokul öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmada Çocuklar için Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre çocukların dijital oyun bağımlılık düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Budak (2020), okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyun bağımlılıkları ve ebeveynlerin bu süreçte uyguladıkları rehberlik stratejilerinin incelenmesi amacıyla çalışma yürütülmüştür. Elde edilen bulgular sonucunda, çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimlerinin yükselmesi sonucunda pozitif davranışlar barındıran sosyal yetkinlikleri düşmekte olduğu, buna karşı öfke ve kaygı gibi olumsuz davranışlarda da artış gözlemlenmiştir.

Cengiz Saltuk ve Erciyes (2020), 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarına ait teknoloji kullanma becerilerine ait anne baba tutumlarını inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada 20 ebeveynle görüşülmüş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Genel olarak demokratik tutuma sahip ebeveynlerin teknoloji kullanımında çocuklarına baskıcı bir tutum sergiledikleri, genel olarak baskıcı bir tavır sergileyen anne babanın çocuklarının teknoloji kullanımına ait eğilimlerinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Yiğit ve Günüş (2020), çocukların dijital oyun bağımlılığına göre aile profillerinin belirlenmesi amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çocukların dijital oyun bağımlılıklarıyla ailedeki üye sayısı, ailenin genel kuralları ve çizilen sınırlar, anne veya babanın çocuğa ayırdığı süre, aile ile beraber yapılan sosyal aktiviteler, teknoloji kullanımı ve bu kullanımdan doğacak olumsuzluklara karşı farkındalık gibi durumların etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğrusever (2021), ergenlerin sosyal medya bağımlılıklarına ait verilerin çeşitli değişkenlerle arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 386 ergen öğrenciden oluşan çalışma grubuna Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma öğrencilerin %20'sinin bağımlı olduğunu ortaya koymuştur. Kız öğrencilerin bağımlılık düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek çıktığı ayrıca medya araçlarının kullanım süresi medya araçlarının sayısının sosyal medya bağımlılığı üzerinde etkili olduğu araştırma sonuçlarına yansımıştır.

Özçelik Demir (2021), yaptığı çalışmada altıncı ve yedinci sınıf ortaokula devam eden çocukların sosyal becerileri ile ilgili teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırması sonucunda, internet bağımlılığı ile sosyal beceriler arasında ters orantı olduğu ve cinsiyet, anne eğitim düzeyi gibi değişkenlerin bu orantıyı etkilediğini tespit etmiştir.

Aslan ve diğerleri (2022), 13-17 yaş arası çocukların dijital oyun bağımlılığı ile çocuğun sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışma yapmışlardır. Son zamanlarda zamanlarının büyük bir çoğunu ekran başında geçiren çocukların bağımlılık düzeyleri ve sosyal becerileri düzeyleri arasındaki bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Ayar ve diğerleri (2023), yaptıkları çalışmada erken çocuklukta dijital bağımlılıkla mücadele projesi kapsamında ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırmada 93 ebeveynlere 5 hafta süren bir seminer ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dijital bağımlılık konusunda farkındalık oluştuğu ve ebeveyn çocuk etkileşiminin dijital bağımlılığı önlemeye olumlu etkiler sunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Beadini (2023), yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının problemli medya kullanımları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 101 çocuğa Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcı çocukların problemli medya kullanım düzeyleri arttıkça sosyal becerilerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalhan ve Göksu (2024), okul öncesi dönem çocuklarının eğitsel mobil oyun oynamanın eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçladıkları çalışmada 5-6 yaş çocuklarından oluşan deney ve kontrol grubu olmak üzere 40 öğrenci ile çalışmışlardır. Araştırmacılar tarafından belirlenen dijital oyunlar belirlenen günlerde çocuklara oynatılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre eğitsel oyunların okul öncesi eğitimde tercih edilmesi çocuklarda eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini belirlemişlerdir.

Şahin ve Baç Karaaslan (2006), yaptıkları araştırmada çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu Okul öncesi eğitimi almayan ve normal gelişim gösteren 3-6 yaş arası çocuklardan oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde ise kendisinden beklenen sosyal becerilerin birçoğunu henüz elde etmediklerini ancak yüksek başarı elde etmeleri için onlara uygun fırsatların verilmesi ve ailelerin bu konuda bilinçli olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Özabacı (2006), araştırmasında çocukların ebeveynlerine ait farklı demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki bağlantıyı incelemeyi amaçlamıştır. Anne ve babalara ayrı olmak üzere iki farklı program kullanan araştırmacı sosyal beceri düzeylerinin tespiti amacıyla Sosyal Beceri Envanteri ve Sosyal Beceri Ölçeğini kullanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analiz sonuçlarına göre çocuklara ait sosyal beceri düzeyli ile ebeveynlerine ait sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Aydoğan ve diğerleri (2009), sosyal becerilere yönelik ebeveyn görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yaptıkları araştırmaya göre Bolu Merkezde anaokuluna devam eden 222 çocuğa Sosyal Beceri Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik ebeveynlerin büyük kısmı çocukların davranışlarını konuşma ve çatışmaları çözmeyi tercih etmişlerdir. Çocukların tartışma esnasında paylaşma, sıra bekleme, çatışmaları iletişim kurarak çözüme konusunu benimsemişlerdir.

Günindi (2011), gerçekleştirdiği incelemeye göre okul öncesi dönemdeki çocukların anaokulu ve anasınıflarına kayıtlı olmalarının sosyal becerileri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla anaokullarına devam eden 106 altı yaş grubu çocuğuna Anasınıfı ve Anaokulu Davranış Ölçeğini uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre kurum farklılıklarının iş birliği, etkileşim ve sosyal bağımsızlık alt boyutlarında farklılaşmaya neden olduğu ifade edilmektedir.

Özyürek (2015), yapılan araştırmada okul öncesi dönemde yer alan çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Toplam 135 çocuğa Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve Aile Tutum Envanteri uygulanmıştır. Yapılan inceleme sonuçları değerlendirildiğine anne ve öğretmenlere ait sosyal becerilerle ilgili düşüncelerin çocukların sosyal becerileri üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Karoğlu ve Ünüvar (2017), yılında yaptıkları araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Yapılan araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde okul öncesi eğitim kurumlarına kayıtlı çocukların yaş ve gelişim özelliklerinin çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

İlgın (2018), okul öncesi çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ve sosyal değer kazanımları ile ebeveyn sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi isimli bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın katılımcıları ise okul öncesi eğitim alan 60-72 aylık 193 çocuktan oluşmaktadır. Katılımcılara uygulanan çeşitli envanter sonuçlarına göre çocukların cinsiyetinin, baba eğitim düzeyinin ve işinin, annenin yaşının sosyal beceri üzerinde etkisinin olduğu saptanmıştır.

Atmaca ve diğerleri (2020), gerçekleştirdikleri çalışmada okul öncesi dönem çocuklara ait sosyal becerilerinin çeşitli özelliklere göre incelenmesini amaçlayan araştırmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 103 çocuk ve annesi ile yürütülen çalışma sonuçlarına göre çocukların kardeş sayısı, ebeveyn öğrenim durumu ve mesleğinin çocuğun

sosyal becerileri üzerinde etkisi olmadığı ancak çocuğun cinsiyeti, annenin yaşının ve çalışma durumunun ise sosyal beceriler üzerinde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Köleoğlu (2023) yaptığı çalışmada 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerini geliştirmeyi hedefleyen sosyal beceri eğitim programının okul öncesi dönem çocukların sosyal becerileri düzeyleri, problem davranışları ve okula uyumu üzerindeki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Deney ve kontrol grubu olmak üzere toplam 57 çocuktan oluşan iki farklı gruba çalışan araştırmacı çeşitli ölçekler uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre verilen eğitimin sosyal beceriyi olumlu etkilediği aynı zamanda problem davranışlar üzerinde olumlu etkisi olduğu fakat okula uyum üzerinde bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir.

Pekayla (2024), okul öncesi dönemde doğa temalı açık hava etkinliklerinin çocukların sosyal becerilerine ve benlik algılarına etkisini inceleyen çalışmasında toplam 30 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukla çalışmıştır. Çocuklara Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Derecelendirme Ölçeği, Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeğini kullanan araştırmacı araştırma sonuçlarına göre açık hava etkinliklerinin sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediğini saptamıştır.

Yukarıda yer alan ve almayan yerli birçok çalışma incelendiğinde böylesine önemli bir konuda ayrı ayrı birçok araştırma bulunmaktadır. Fakat dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik sınırlı sayıda çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir. Yapılacak olan çalışmada ise çocukların dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal becerilerine ait ilişkinin çeşitli sosyo-demografik özelliklerle değerlendirilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.5.2. Yurtdışında Yapılmış İlgili Araştırmalar

Okul öncesi dönem çocuklarının dijital medya ekranını problemli kullanmaları ve sosyal becerilerinin incelenmesi konusunda ilgili yurtdışı yayınlar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda bulgular özetlenmiştir.

Kirkorian ve diğerleri (2009), yaptıkları çalışmada arka planda televizyon izlemenin ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiye yansımaları araştırmışlardır. Laboratuvar alanında yapılan çalışmada bir saatlik serbest oyun oynayan ebeveyn ve çocuğa ilk yarım saat arka planda televizyon açık diğer yarım saat ise televizyon açık olmayacak şekilde oyun oynamalarına zaman verilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde televizyon açıkken oynanan oyununun nicelik ve niteliğinin azaldığı tespit edilmiştir. Bu sonuca ek olarak televizyona erken yaşlarda maruz kalmanın çocukların gelişimleri üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği ifade edilmiştir.

Carson ve diğerleri (2010), okul öncesi dönem çocukların ekran başında geçirdikleri süre ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlayan bir araştırma yapmışlardır. Sonuçlar incelendiğinde ise çocuklar için aktivite fırsatları sağlanması ekran izleme süreleri üzerinde etkisinin olduğu, sosyoekonomik durum ve ekran başında geçirilen süre arasında bir ilişkinin olduğu araştırma sonuçlarına yansıyan ifadeler arasında yer almıştır.

Jago ve diğerleri (2012), yaptıkları çalışmada 3-10 yaş arası olan çocuğu olan ailelerin medya araçlarının ekran görüntüleme süreleri ile çocuklarının ekran izleme süreleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda ebeveyn ekran başında geçirdikleri süre ve çocukların ekran başında geçirdikleri süreler arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca evde bulunan medya araçlarına erişim kolaylığı da bu sürenin artmasında önemli bir detay olarak belirtilmiştir.

Allchorne ve diğerleri (2017), 14 yaşından küçük çocuklarla yapılan araştırmaların incelenmesi sonucunda medya araçlarını izlemeleri ile çocukların bilişsel, sosyal, dil gelişimleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkaran çalışmaları gözden geçirmişlerdir. Çalışma sonucunda bulgular gösteriyor ki çocukların medya araçlarını izleme ve çocukların gelişimleri arasında bir ilişki vardır. Çocuk- ebeveyn arasındaki iletişimin bu ilişkiyi etkilediği ve teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber çocuklar üzerinde çeşitli olumsuz etkilerinin olacağı ifade edilmektedir.

Hinkley ve diğerleri (2018), okul öncesi dönem çocuklarının ekran başında geçirdikleri sürenin çocukların açık hava oyunlarına ve sosyal becerilerine olan etkilerini incelemek amacıyla 2-5 yaş arası çocuğu olan 575 anneye çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kız ve erkek çocukları ekran başında ortalama 2 saat harcamakta açık alanda oyunda ise ortalama 3 saat harcamaktadırlar. Ayrıca okul öncesi dönem çocuklarının ekran başında geçirdikleri sürenin artması ve açık havada geçirilen sürenin azalmasının sonucunda çocukların düşük sosyal becerilere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Jackson ve diğerleri (2021), çocuk ve ergenlerden oluşan 6-17 yaş arası katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimleri ve dijital medya kullanımları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre olumsuz çocukluk deneyimleri yaşamış ergenlerin yaşamayanlara kıyasla dijital medya araçlarını üç kat daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Aile arası etkileşim, ebeveyn stresi ve olumsuz çocukluk deneyimleri dijital medya araçlarının kullanımı artmasında etkili görülmüştür.

Coyne ve diğerleri (2022), okul öncesi dönemde problemli medya kullanımını incelemeyi amaçlamışlardır. 243 çocuk ve ebeveyniyle çalışan araştırmacılar ebeveynlerden çocukların medya kullanımından önceki ve sonraki ruh halleriyle ilgili bilgiler edinmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre medyayı kullanmadan önce olumlu ruh halinde olan çocuklar medya kullanımını bırakmada daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Bu sonuca ek olarak ebeveynlerin medya kullanımını çocukların olumsuz ruh hallerinden çıkmaları için kullandığı durumlarda medya kullanımının çocuklar tarafından bırakılmasının güçleştiği sonucuna ulaşmışlardır.

Powless ve Elliott (1993), yaptıkları çalışmada okul öncesine devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla öğretmen ve ailelerle birlikte çalışmayı yürütmüştür. 50 yerli Amerikalı 50 beyaz Amerikalı çocukla yapılan çalışma sonuçlarına göre beyaz Amerikalı çocukların sosyal becerileri düzeylerinin yerli Amerikalı çocuklarla karşılaştırıldığında beyaz Amerikalı çocukların sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Milfort ve Greenfield (2002), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri öğretmen ve gözlemci değerlendirilmelerinin karşılaştırılmasını amaçlamışlardır. 215 çocuk ve öğretmenlerinin bir gözlemci tarafından değerlendirildiği çalışma sonuçlarına göre gözlemcilerin çocukların saldırgan davranışları ve normal davranışları daha net ayırt etmişlerdir. Öğretmenlerin gözlemcilere kıyasla olumlu oyun davranışlarını değerlendirmede daha başarılı olduklarını saptamışlardır.

DeRosier ve Gilliom (2007), yerel bir ilkokulda yaş ortalamaları 9,5 olan çocukların sosyal sorunları üzerinde ebeveynlere verilen sosyal beceri eğitiminin etkililiğini test etmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Sonuç olarak ebeveynlerin sosyal beceriler üzerinde birincil katılımcılar olarak dahil etmenin faydasının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Frey ve diğerleri (2014), okul öncesi dönemde yer alan çocuklarının anne babaları ve öğretmenleri tarafından değer verilen sosyal beceri hedef davranışları belirlemek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. 95 okul öncesi dönem çocuğunun öğretmen ve ebeveynlerine Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Derecelendirme Ölçekleri uygulanmıştır. Ebeveynler sosyal becerilerin alt başlıklarına (iletişim, iş birliği, iddia, sorumluluk, empati, katılım ve öz kontrol) çocuğun öğretmeninden daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmen ve ebeveynlerin her ikisi de sorumluluk ve iş birliğini okul öncesi dönemde en önemli iki sosyal beceri alanı olarak ifade etmişlerdir.

Hesketh ve diğerleri (2007), yaptıkları çalışmada annelerin eğitimi ile ortalama yaşları 11 olan çocukların medya araçları ile geçirdikleri süre arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Anne eğitiminin arttıkça çocukların medya araçlarını izleme süreleri azalmaktadır. Ayrıca evde bulunan medya araçlarının izleme sürelerini de etkilediği ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

Lane Stanton-Chapman ve diğerleri (2007), sosyal beceriler konusunda okul öncesi çocukların davranışlarına ilişkin öğretmen ve veli beklentileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. 35 öğretmen ve 124 ebeveynle yürütülen çalışmada sosyal becerilerin çocukların okul hayatında ne kadar önemli olduğu hakkında görüşleri alınmıştır. Çalışma sonuçlarına göre iş birliği ve değer konusunda öğretmen ve ebeveynlerin ortak görüşleri yer alırken öz kontrol ve iddia becerilerine verilen önem konusunda farklılaştıkları görülmektedir.

Lynch ve Simpson (2010), küçük çocukların sosyal becerilerinin gelişimini teşvik etmek amacıyla öğretmenler ile yaptığı çalışmada erken yaşlarda sosyal becerileri edinen bireyler, yaşamları süresince daha başarılı ve çevresiyle olumlu iletişim kurmada sosyal becerilere sahip olmayan diğer çocuklardan daha iyi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca erken yaşların sosyal becerileri kazanılması için kritik bir öneme sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Maleki ve diğerleri (2019), okul öncesi dönemde yer alan çocuklarının evde ve okulda sosyal beceri düzeylerini belirleme ve sosyal beceriler ile çevre/kültür geçmişleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Okul öncesi eğitim alan 546 çocukla yapılan çalışmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla sosyal becerilerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan çocukların doğum sırası, baba yaşı ve mesleği, öğretmen yaşı, eğitimi ve sahip olduğu deneyim, sınıf mevcudu gibi değişkenleri sosyal beceriler üzerinde etkili olduğunu ifade edilmiştir.

Yukarıda yer alan ve almayan yabancı birçok çalışma incelendiğinde böylesine önemli bir konuda ayrı ayrı birçok araştırma bulunmaktadır. Fakat dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik sınırlı sayıda çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir. Yapılacak olan çalışmada ise çocukların dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal becerilerine ait ilişkinin çeşitli sosyo-demografik özelliklerle değerlendirilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve araçları, tasarım geliştirme ve uygulama süreçleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönem çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım ve sosyal beceri düzeyleri ve bu düzeylerle çeşitli sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek ve bu değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada ilişkisel tarama modelinin kullanımı temel alınmıştır. İlişkisel tarama modeli genel tarama modelleri içerisinde yer alır ve birden fazla sayıdaki değişkenler arasında farklılaşma olup olmadığını ve bu farklılığın derecesini belirlemeyi sağlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005).

3.2. Evren / Örneklem

Elde edilen sonuçların objektif olmasını sağlamak amacıyla random örnekleme yöntemiyle 2022-2023 eğitim öğretim yılında İzmir iline bağlı Bayraklı, Bornova, Buca, Çiğli, Gazimir, Karabağlar, Karşıyaka ve Konak olmak üzere 8 ilçeden MEB'e bağlı toplam 24 bağımsız anaokullarına devam eden, normal gelişim gösteren 48-72 aylık 460 çocuktan oluşmuştur. Veri toplama sonucunda 431 ebeveyn formları eksiksiz doldurduğu belirlenmiştir. Araştırmada kullanılacak formlar ebeveynler tarafından gönüllülük esasına uygun olarak doldurulmuştur.

Araştırmada yer alan katılımcıların cinsiyet, okul öncesi eğitim kurumlarına devam süresi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, ilgi alanları ile ilgili demografik özelliklerinin betimsel istatistiklerine yönelik frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

		n	%
Cinsiyet	Kız	235	54,5%
	Erkek	196	45,5%
Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi	0-1 yıl	171	39,7%
	1-2 yıl	190	44,1%
	2 yıl ve üzeri	70	16,2%
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	63	14,6%

	Lise	146	33,9%
	Ön lisans	58	13,5%
	Lisans ve üzeri	164	38,1%
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	80	18,6%
	Lise	153	35,5%
	Ön lisans	51	11,8%
	Lisans ve üzeri	147	34,1%
Kardeş Sayısı	Kardeş yok	154	35,7%
	1 Kardeş	201	46,6%
	2 Kardeş ve üzeri	76	17,6%
İlgi Alanları	Sanat	119	27,6%
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	25,1%
	Kitap Okuma	42	9,7%
	Spor	81	18,8%
	Diğer	81	18,8%
Çocuğun En Çok Tercih Ettiği Oyun Türü	Yapı/İnşa Oyunu	68	27,1%
	Sosyodramatik Oyun	105	41,8%
	Fiziksel Oyun	46	18,3%
	Doğal Materyaller Oyunu	16	6,4%
	Kurallı Oyun	16	6,4%

Tablo 1, araştırmanın katılımcılarının demografik özelliklerine dair betimsel istatistikleri sunmaktadır. Katılımcıların %54,5'i kız, %45,5'i erkek olup, okul öncesi eğitim kurumuna devam süreleri çeşitlilik göstermektedir; %39,7'si 0-1 yıl, %44,1'i 1-2 yıl ve %16,2'si 2 yıl ve üzerinde eğitim almıştır. Anne ve baba eğitim durumları incelendiğinde, annelerin %14,6'sı ortaokul ve altı, %39,3'ü lise, %13,5'i ön lisans ve %18,1'i lisans ve üzeri; babaların ise %8,1'i ortaokul ve altı, %35,5'i lise, %11,8'i ön lisans ve %34,1'i lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahiptir. %35,7'sinin kardeşi yokken, %46,6'sı 1 kardeşe sahiptir. Katılımcıların %27,6'sı sanat, %25,1'i satranç/zeka oyunları, %9,7'si kitap okuma, %18,8'i spor ve %18,8'i diğer alanlarla ilgilenmektedir. Çocukların en çok tercih ettiği oyun türleri arasında yapı/insa oyunları (%27,1), sosyodramatik oyunlar (%41,8) ve fiziksel oyunlar (%18,3) bulunmaktadır.

Araştırmada yer alan katılımcıların medya kullanım durumlarına yönelik betimsel istatistiklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2'te sunulmaktadır.

Tablo 2

Medya Kullanım Durumlarına ilişkin Betimsel İstatistikler

		n	%
Annenin Hafta içi Medya Kullanım Süresi	Hiç	15	3,5%
	2 saat ve daha az	312	72,4%
	3 saat ve üzeri	104	24,1%
Annenin Hafta sonu Medya Kullanım Süresi	Hiç	37	8,6%
	2 saat ve daha az	313	72,6%

	3 saat ve üzeri	81	18,8%
Babanın Hafta içi Medya Kullanım Süresi	Hiç	20	4,6%
	2 saat ve daha az	235	54,5%
	3-4 saat	120	27,8%
	5 saat ve üzeri	56	13,0%
Babanın Hafta sonu Medya Kullanım Süresi	Hiç	26	6,0%
	2 saat ve daha az	228	52,9%
	3-4 saat	132	30,6%
	5 saat ve üzeri	45	10,4%
Çocuğun Hafta içi Medya Kullanım Süresi	0-30 dakika	136	31,6%
	31-60 dakika	203	47,1%
	1 saat ve üzeri	92	21,3%
Çocuğun Hafta sonu Medya Kullanım Süresi	0-30 dakika	82	19,0%
	31-60 dakika	196	45,5%
	1 saat ve üzeri	153	35,5%
Çocuğun En Sık Kullandığı Görsel Medya Araçları	Televizyon	181	42,0%
	Akıllı Telefon	144	33,4%
	Tablet/Bilgisayar	91	21,1%
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Oyun Cihazı	15	3,5%
	Video	15	3,5%

Tablo 2, aile bireylerinin medya kullanım alışkanlıkları ve çocukların oyun tercihlerine dair betimsel istatistikleri içermektedir. Annelerin hafta içi medya kullanım süresi genellikle 2 saat ve daha az (%72,4) iken, 3 saat ve üzeri kullananların oranı %24,1'dir. Hafta sonu kullanımında ise 2 saat ve daha az kullananlar %72,6, 3 saat ve üzeri kullananlar %18,8'dir. Babaların hafta içi medya kullanımı, 2 saat ve daha az olanlar %54,5, 3-4 saat olanlar %27,8 ve 5 saat ve üzeri olanlar %13,0'dır. Hafta sonu için bu oranlar, sırasıyla %52,9, %30,6 ve %10,4'tür. Çocukların hafta içi medya kullanım süresi 0-30 dakika olanlar %31,6, 31-60 dakika olanlar %47,1 ve 1 saat ve üzeri olanlar %21,3'tür. Hafta sonu kullanım süresi ise 0-30 dakika %45,5, 31-60 dakika %45,5 ve 1 saat ve üzeri %35,5'tir. Çocukların en sık kullandığı görsel medya aracı ise %42,0 oranla televizyon, %33,4 oranla akıllı telefonlardır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmanın saha uygulaması boyutunda iki ölçme aracı ve araştırmacı tarafından oluşturulan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Bunlardan birincisi, Domoff ve arkadaşları tarafından 2017 yılında 4-11 yaş grubundaki çocuklar için geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması 2019 yılında Cansu Furuncu tarafından yapılmış 'Problemlili Medya Kullanım Ölçeği'dir. Problemlili Medya Kullanım Ölçeği 27 maddelik uzun ve 9 maddelik kısa formu bir yapıya sahiptir. Araştırma konusuna uygunluk açısından kısa form kullanılmıştır. İkinci ve son veri toplama aracı ise, Anne ve arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilen ve Hafize Karaşahin tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Sosyal Beceri Ölçeği'dir.

2022-2023 eğitim-öğretim yılında gerekli izinlerin alındığı okullarla iletişim kurularak formlar elden teslim edilmiştir. Sınıf öğretmenleri tarafından ebeveynlere formların ulaştırılması sağlanmıştır. 460 ebeveyninden toplanan belgelerden 431 adet formun eksizsiz doldurulduğu incelemeler sonucu belirlenmiştir. Formlar üzerinde gerekli kodlamalar yapıldıktan sonra Excel programına veriler işlenmiş ve ardından gerekli analizler yapılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda çalışma grubunda bulunan ebeveynler ve çocuklarına ait bazı bilgiler yer almaktadır. Bunlar; yaş, cinsiyet, okul öncesine devam etme süresi, anne- baba öğrenim süresi, kardeş sayısı, çocuğun farklı ilgi alanları, anne- babanın dijital medya kullanım süresi, çocuğun dijital medya kullanım süresi ve tercih edilen oyun türleri gibi değişkenlerdir ve bu form bu değişkenlerin etkisini belirlemek için kullanılmıştır.

3.3.2. Problemli Medya Kullanım Ölçeği (Kısa Form)-(PMKÖ-KF)

Ölçek 2017 yılında Domoff, Gentile, Harrison, Gearhardt, Lumeng ve Miller tarafından 4-11 yaş çocukların problemli medya kullanımlarını belirlemek üzere geliştirilmiştir. Ölçek 27 maddelik uzun form ve 9 maddelik kısa forma sahiptir. Bu araştırmada kısa form kullanılacaktır. Maddeler için DSM-V’te ismi geçen ‘İnternet Oyun Oynama Bozukluğu’ başlığı temel alınmıştır. Çalışma sonucunda Problemli Medya Kullanım Ölçeğinin Uzun Form (27 Madde) ve Kısa Form (9 Madde) için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Çalışmada kullanacağımız PMKÖ-KF’nin Cronbach’s Alfa değerleri .93 olarak analiz sonuçlarına yansımıştır (Domoff vd., 2017). Problemli Medya Kullanım Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanma çalışması yapılmıştır. Uyarlama çalışmasının ilk aşamasında 324 kişilik örneklem kullanılmıştır. Daha güvenilir sonuçlar elde etmek için 213 kişilik farklı bir örneklem grubuna ölçekler tekrar uygulanmıştır. Çalışmamız da kullanacağımız PMKÖ-KF’nin uyarlama çalışmaları sonucu elde edilen Cronbach’s alfa güvenirlik katsayısı .92 ve ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde elde edilen değerlerin kabul edilebilir düzeyde ve araştırmalarda kullanılabilecek yeterliğe sahip olduğu tespit edilmiştir (Furuncu ve Öztürk, 2020).

3.3.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)

Anne, Shinohara, Sugisawa, Tanaka, Watanabe ve Hostino tarafından oluşturulmuştur. Araştırmaya toplam 30993 çocuk katılmış ve Cronbach alfa katsayıları .91 ile .93 arasında değişen sonuçlar bulunmuştur (Anne vd., 2013). Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik güvenirlik çalışmasını Hafize Karaşahin yürütmüştür. SBÖ’nin iç tutarlık katsayılarının

belirlenmesi amacıyla maddeler 0 ve 1 şeklinde kodlandırılmıştır. Bu nedenle Cronbach alfa yerine KR-21 formülü kullanılmıştır (Karaşahin, 2016). SBÖ'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması için 508 katılımcı ile yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması neticesinde elde edilen sonuçlar, test edilen ölçeğin orijinalini destekleyici nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre iç tutarlığın .79 düzeyinde bir değer aldığı saptanmıştır. Yapılan çalışma sonucu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir (Karaşahin vd., 2021).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma sonucu elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak Microsoft Excel paket programı ile düzenlendikten sonra SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 29.0 paket programı ve ile analiz edilmiştir. Analizlere başlamadan önce sayısal verilerin normal dağılıma uygunluğu Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) testleri, Histogram ve Q-Q Plot grafikleri ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda verilerin normal dağılımdan geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Kategorik veriler frekans ve yüzde değerleri ile gösterilirken sayısal veriler normallik varsayımını sağlaması sebebiyle ortalama ve standart sapma değerleriyle gösterilmiştir. Veri analizi yapılırken, iki bağımsız grup karşılaştırması için “Independent Sample T Testi”, ikiden fazla bağımsız grup olması durumunda “Tek Yönlü ANOVA (One Vay ANOVA)” Testi kullanıldı. ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılık bulunan sonuçlarda farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla varyanslar homojen ise Tukey, varyanslar homojen değil ise Tamhane Testi kullanıldı. İki sayısal değişken arasındaki ilişkiye bakabilmek amacıyla da “Pearson Korelasyon Testi” kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen üç ve üzeri grup karşılaştırması için Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Tüm testler için istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Çalışma Planı

	TARİH	YAPILACAK ÇALIŞMALAR
1	Haziran-Ağustos 2022	Literatür taraması
2	Ağustos-Aralık 2022	Gerekli izinlerin alınması

3	Ocak- Nisan 2023	Verilerin toplanması
4	Mayıs-Eylül 2023	Elde edilen verilerin analizi
5	Eylül- Aralık 2023	Tez yazımı
6	Haziran 2024	Tezin savunulması ve basımı

Gönüllü katılım esas alınmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliği için araştırmada kullanılan formların geçerlik ve güvenirlilik çalışmalarının önceden yapılmış olmasına ve çalışmanın konusu için uygun formların seçilmesine özen gösterilerek araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan formların geçerlik ve güvenirlilik değerleri araştırma içerisinde sunulmuştur.

Tablo 3

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ile Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına ait İstatistikler

	$\bar{x} \pm SS$	Alt-üst	CA (α)	Skewness	Kurtosis
Problemli Medya Kullanım Ölçeği	16,01$\pm$6,04	9,00-36,00	0,814	1,002	0,430
Sosyal Beceri Ölçeği	18,30$\pm$2,51	9,00-22,00	0,718	-0,766	0,466
İş Birliği	7,04 $\pm$ 1,25	3,00-8,00	0,728	-1,248	0,883
Öz Kontrol	4,91 $\pm$ 1,46	0,00-7,00	0,732	-0,476	-0,286
Hakkını Arama	6,34 $\pm$ 0,98	3,00-7,00	0,758	-1,557	1,770

$\bar{x} \pm SS$ =ortalama $\pm$ standart sapma, CA (α)=Cronbach's Alpha

Tablo 3'te problemli medya kullanım ölçeği ile sosyal beceri ölçeği ve alt boyutlarına ait istatistiklere yer verilmiştir. Katılımcıların problemli medya kullanım ölçeğinden almış oldukları ortalama puan 16,01 $\pm$ 6,04, sosyal beceri ölçeğinden almış oldukları ortalama puan 18,30 $\pm$ 2,51'dir. Cronbach Alpha katsayısının 0,70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Cronbach Alpa değerleri incelendiğinde problemli medya kullanım ölçeği ile sosyal beceri ölçeği ve alt boyutlarının güvenilir olduğu görülmektedir. George ve Mallery (2010), çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2,0 ile +2,0 arasında olduğu durumlarda

verilerin normal dağılımdan geldiğini belirtmiştir. Skewness ve Kurtosis değerlerine bakıldığında problemlı medya kullanım ölçeğı ile sosyal beceri ölçeğı ve alt boyutlarının normal dağıldığı görölmektedir.

3.6. Araştırmacının Rolü

Yapılan araştırmayla ilgili sürecin yönetilmesi, araştırmanın konusuyla ilgili literatür taramasının yapılması, araştırmada kullanılacak formların belirlenmesi ve araştırmacılarından izin alınması, araştırma için gerekli izinlerin alınması, araştırmanın veri toplanmasında kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Problemlı Medya Kullanım Ölçeğı ve Sosyal Beceri Ölçeğı'nin uygulanması, verilerin toplanıp analiz edilmesi, yapılan analizlerin raporlaştırılması araştırmacının rolleri arasında yer almaktadır. Ayrıca yürütölen araştırmanın objektif bir şekilde değeriendirilmesine araştırmacı tarafından önem verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanımlarının sosyal becerilerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmadan elde edilen bulgular bu bölümde ilişkilendirilip yorumlanmıştır.

Tablo 1

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılığın Analizi

		n	Ortalama	SS	t	p
Problemli Medya Kullanım Ölçeği	Kız	235	15,81	5,75	-0,773	0,440
	Erkek	196	16,26	6,39		
Sosyal Beceri Ölçeği	Kız	235	18,29	2,49	-0,081	0,935
	Erkek	196	18,31	2,54		
İş Birliği	Kız	235	7,06	1,22	0,325	0,745
	Erkek	196	7,02	1,28		
Öz Kontrol	Kız	235	4,96	1,45	0,777	0,438
	Erkek	196	4,85	1,46		
Hakkını Arama	Kız	235	6,26	1,03	-1,777	0,076
	Erkek	196	6,43	,92		

Independent Sample t Testi, $p < 0,05$

Tablo 4 incelendiğinde Problemli Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçekleri üzerinden cinsiyete göre farklılıkları analiz etmektedir. Problemli Medya Kullanım Ölçeği'nde kızların ortalama puanı 15,81 iken, erkeklerin ortalama puanı 16,26'dır; bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > 0,05$). Sosyal Beceri Ölçeğinde ise kızların ortalama puanı 18,29, erkeklerin ise 18,31'dir ve bu fark da istatistiksel olarak anlamsızdır ($p > 0,05$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama gibi alt boyutlarda da cinsiyetler arası farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuçlar, cinsiyetin Problemli Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçekleri puanları üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermektedir.

Tablo 2

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Farklılığın Analizi

		n	Ortalama	SS	F	P
Problemli Medya Kullanım Ölçeği	4 yaş	73	16,58	7,85	0,703	0,496
	5 yaş	206	15,99	6,60		
	6 yaş	181	16,81	6,94		

Sosyal Beceri Ölçeği	4 yaş	73	6,92	2,02	0,886	0,413
	5 yaş	206	6,96	1,58		
	6 yaş	181	7,15	1,47		
İş Birliği	4 yaş	73	4,64	2,90	1,871	0,155
	5 yaş	206	4,96	2,10		
	6 yaş	181	5,18	1,41		
Öz Kontrol	4 yaş	73	6,27	1,10	0,041	0,960
	5 yaş	206	6,33	2,03		
	6 yaş	181	6,34	1,39		
Hakkını Arama	4 yaş	73	17,84	4,11	1,614	0,200
	5 yaş	206	18,24	3,67		
	6 yaş	181	18,67	3,02		

Tablo 5 incelendiğinde Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının yaşa göre farklılıklarını analiz etmektedir. Problemlı medya kullanımı, sosyal beceri, iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama yaş gruplarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 3

Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresine Göre Farklılığın Analizi

			n	Ortalama	SS	F	P	Fark
Problemlı Medya Kullanım Ölçeği	0-1 yıl		171	15,57	5,89	0,785	0,457	
	1-2 yıl		190	16,28	6,31			
	2 yıl ve üzeri	70	16,40	5,70				
Sosyal Beceri Ölçeği	0-1 yıl		171	17,97	2,62	2,780	0,063	
	1-2 yıl		190	18,59	2,26			
	2 yıl ve üzeri	70	18,29	2,79				
İş Birliği	0-1 yıl		171	7,01	1,32	0,477	0,621	
	1-2 yıl		190	7,11	1,16			
	2 yıl ve üzeri	70	6,96	1,32				
Öz Kontrol	0-1 yıl		171	4,82	1,40	1,051	0,350	
	1-2 yıl		190	5,03	1,39			
	2 yıl ve üzeri	70	4,81	1,72				
Hakkını Arama	0-1 yıl		171	6,14	1,11	6,185	0,002*	3>1
	1-2 yıl		190	6,46	,90			3>2
	2 yıl ve üzeri	70	6,51	,76				

Tek yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 6 incelendiğinde Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam süresine göre farklılıklarını analiz etmektedir. Problemlı Medya Kullanım Ölçeğinde 0-1 yıl eğitim alanların ortalama puanı 15,57, 1-2 yıl

eğitim alanların ortalama puanı 16,28 ve 2 yıl ve üzeri eğitim alanların ortalama puanı 16,40'tır. Sosyal Beceri Ölçeğinde ise 0-1 yıl eğitim alanların ortalama puanı 17,97, 1-2 yıl eğitim alanların ortalama puanı 18,59 ve 2 yıl ve üzeri eğitim alanların ortalama puanı 18,29'dur. Problemlili medya kullanım ölçeği, sosyal beceri ölçeği ve iş birliği, öz kontrol alt boyutları ile okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır. Hakkını Arama alt boyutunda ise 0-1 yıl eğitim alanların ortalama puanı 6,14, 1-2 yıl eğitim alanların 6,46 ve 2 yıl ve üzeri eğitim alanların 6,51'dir. Hakkını Arama alt boyutundan alınan puanlar ile okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0,002$). Tamhane Testi sonucuna göre farklılık 0-1 yıl arası devam süresi olan çocuklardan kaynaklanmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi 2 yıl ve üzeri olan çocukların hakkını arama ortalaması en yüksek bulunmuştur.

Tablo 4

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılığın Analizi

		Anne Eğitim Durumu					
		n	Ortalama	SS	F	P	Fark
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	Ortaokul ve altı	63	18,87	7,30	6,354	<0,001*	1>2
	Lise	146	15,04	5,57			1>3
	Ön lisans	58	16,38	6,54			1>4
	Lisans ve üzeri	164	15,67	5,44			
Sosyal Beceri Ölçeği	Ortaokul ve altı	63	17,97	2,60	2,166	0,091	
	Lise	146	18,42	2,52			
	Ön lisans	58	17,67	2,59			
	Lisans ve üzeri	164	18,53	2,41			
İş Birliği	Ortaokul ve altı	63	7,10	1,07	1,253	0,290	
	Lise	146	7,14	1,20			
	Ön lisans	58	6,78	1,43			
	Lisans ve üzeri	164	7,02	1,29			
Öz Kontrol	Ortaokul ve altı	63	4,62	1,53	3,066	0,028*	4>1
	Lise	146	4,94	1,50			4>3
	Ön lisans	58	4,57	1,49			
	Lisans ve üzeri	164	5,12	1,34			
Hakkını Arama	Ortaokul ve altı	63	6,25	1,09	0,309	0,819	
	Lise	146	6,33	,94			
	Ön lisans	58	6,33	,98			
	Lisans ve üzeri	164	6,39	,99			

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 7 incelendiğinde Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılıklarını analiz etmektedir. Problemlili Medya Kullanım Ölçeğinde, ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının ortalama puanı 18,87, lise mezunu annelerin çocuklarının ortalama puanı 15,04, ön lisans mezunu annelerin çocuklarının ortalama puanı 16,38 ve lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının ortalama puanı 15,67'dir. Bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=6,354$, $p<0,001$). Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, eğitim seviyesi arttıkça çocukların ortalama puanlarında bir artış gözlemlenmiştir, ancak bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($F=2,166$, $p=0,091$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, sadece Öz Kontrol alt boyutunda ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının ortalama puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede düşüktür ($F=3,066$, $p=0,028$). Bu veriler, annenin eğitim seviyesinin çocukların problemlili medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 5

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılığın Analizi

		Baba Eğitim Durumu				
		n	Ortalama	SS	F	P
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	Ortaokul ve altı	80	17,27	7,05	1,689	0,169
	Lise	153	16,03	6,32		
	Ön lisans	51	15,16	5,48		
	Lisans ve üzeri	147	15,62	5,27		
Sosyal Beceri Ölçeği	Ortaokul ve altı	80	18,41	2,56	0,930	0,426
	Lise	153	18,05	2,54		
	Ön lisans	51	18,67	2,35		
	Lisans ve üzeri	147	18,35	2,50		
İş Birliği	Ortaokul ve altı	80	7,18	1,13	1,717	0,163
	Lise	153	6,97	1,36		
	Ön lisans	51	7,33	1,01		
	Lisans ve üzeri	147	6,94	1,26		
Öz Kontrol	Ortaokul ve altı	80	4,86	1,50	0,649	0,584
	Lise	153	4,80	1,50		
	Ön lisans	51	5,00	1,50		
	Lisans ve üzeri	147	5,02	1,38		
Hakkını Arama	Ortaokul ve altı	80	6,37	,86	0,396	0,756
	Lise	153	6,28	1,02		
	Ön lisans	51	6,33	,97		
	Lisans ve üzeri	147	6,39	1,02		

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 8 incelendiğinde Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının baba eğitim durumuna göre farklılıklarını analiz etmektedir. Problemlı Medya Kullanım Ölçeğinde, ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarının ortalama puanı 17,27, lise mezunu babaların çocuklarının ortalama puanı 16,03, ön lisans mezunu babaların çocuklarının ortalama puanı 15,16 ve lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarının ortalama puanı 15,62'dir. Problemlı medya kullanımı ile baba eğitim durumu arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarının ortalama puanı 18,41, lise mezunu babaların çocuklarının ortalama puanı 18,05, ön lisans mezunu babaların çocuklarının ortalama puanı 18,67 ve lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarının ortalama puanı 18,35'tir. Sosyal beceri ile baba eğitim durumu arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu veriler, babanın eğitim seviyesinin çocukların problemlı medya kullanımı ve sosyal becerileri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 6

Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Farklılığın Analizi

		Kardeş Sayısı					
		n	Ortalama	SS	F	p	Fark
Problemlı Medya Kullanım Ölçeği	Kardeş yok	154	15,02	5,24	8,221	<0,001*	3>1
	1 Kardeş	201	15,88	5,99			3>2
	2 Kardeş ve üzeri	76	18,38	7,07			
Sosyal Beceri Ölçeği	Kardeş yok	154	18,21	2,44	0,139	0,871	
	1 Kardeş	201	18,32	2,55			
	2 Kardeş ve üzeri	76	18,38	2,57			
İş Birliği	Kardeş yok	154	6,98	1,30	0,391	0,677	
	1 Kardeş	201	7,05	1,28			
	2 Kardeş ve üzeri	76	7,13	1,06			
Öz Kontrol	Kardeş yok	154	4,91	1,38	0,768	0,464	
	1 Kardeş	201	4,98	1,45			
	2 Kardeş ve üzeri	76	4,74	1,61			
Hakkını Arama	Kardeş yok	154	6,32	1,00	1,458	0,234	
	1 Kardeş	201	6,29	1,02			
	2 Kardeş ve üzeri	76	6,51	,82			

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 9 incelendiğinde Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarının kardeş sayısına göre farklılıklarını analiz etmektedir. Problemlı Medya Kullanım Ölçeğinde, kardeşi olmayan çocukların ortalama puanı 15,02, bir kardeşi olanların ortalama

puanı 15,58 ve iki veya daha fazla kardeşi olanların ortalama puanı 18,38'dir. Bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=3,221$, $p<0,001$). Tamhane Testi sonucuna göre kardeşi olmayan bireyler ile 1 kardeşi olan bireylerin problemleri medya kullanımları arasında anlamlı bir farklılık görülmezken 2 kardeş ve üzeri olanlarla diğer gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlıdır. Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, kardeş sayısı arttıkça ortalama puanlarda hafif bir artış gözlemlenmekle birlikte, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir. İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu veriler, kardeş sayısının çocukların problemleri medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 7

Problemleri Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının İlgili Alanlarına Göre Farklılığın Analizi

		İlgili Alanları					
		n	Ortalama	SS	F	P	Fark
Problemleri Medya Kullanım Ölçeği	Sanat	119	16,26	6,30	0,155	0,961	
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	16,00	6,01			
	Kitap Okuma	42	15,52	5,58			
	Spor	81	15,79	5,82			
	Diğer	81	16,15	6,29			
Sosyal Beceri Ölçeği	Sanat	119	18,23	2,52	1,635	0,164	
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	18,23	2,55			
	Kitap Okuma	42	18,12	2,89			
	Spor	81	18,90	2,17			
	Diğer	81	17,96	2,51			
İş Birliği	Sanat	119	6,99	1,35	0,907	0,460	
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	7,11	1,09			
	Kitap Okuma	42	6,95	1,46			
	Spor	81	7,22	1,13			
	Diğer	81	6,89	1,30			
Öz Kontrol	Sanat	119	4,98	1,44	2,776	0,027*	4>3
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	4,84	1,45			4>5
	Kitap Okuma	42	4,71	1,45			
	Spor	81	5,31	1,34			
	Diğer	81	4,60	1,53			
Hakkını Arama	Sanat	119	6,25	,97	0,837	0,502	
	Satranç/ Zekâ Oyunları	108	6,28	1,03			
	Kitap Okuma	42	6,45	1,02			
	Spor	81	6,37	1,02			
	Diğer	81	6,47	,88			

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 10 incelendiğinde çocukların ilgili alanlarına göre Problemleri Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını karşılaştırmaktadır. Problemleri Medya Kullanımı

Ölçeğinde, sanatla ilgilenen çocukların ortalama puanı 16,26, satranç/zevki oyunlarla ilgilenenlerin 16,00, kitap okumayı tercih edenlerin 15,52, spor yapanların 15,79 ve diğer ilgi alanlarına sahip olanların 16,15'tir. Bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, sanatla ilgilenen çocukların ortalama puanı 18,23, satranç/zevki oyunlarla ilgilenenlerin 18,23, kitap okumayı tercih edenlerin 18,12, spor yapanların 18,90 ve diğer ilgi alanlarına sahip olanların 17,96'dır ve bu farklar da istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Öz Kontrol alt boyutunda, sporla ilgilenen çocukların ortalama puanı diğer gruplara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($F=2,776$, $p=0,027$). Bu veriler, çocukların ilgi alanlarının problemlili medya kullanımı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını, ancak sosyal becerilerin bazı alt boyutlarında, özellikle öz kontrolde, farklı ilgi alanlarına sahip çocuklar arasında anlamlı farklılıklar olabileceğini göstermektedir.

Tablo 11

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annenin Hafta içi Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

			Annenin Hafta içi Medya Kullanım Süresi								
			n	Ortalama	SS	Medyan	Minimum	Maximum	H	p	
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	Hiç		15	15,93	5,79	13,00	9,00	31,00	2,502	0,286	
	2 saat ve daha az	ve	312	15,72	6,00	15,00	9,00	35,00			
	3 saat ve üzeri	ve	104	16,91	6,19	16,00	9,00	36,00			
Sosyal Beceri Ölçeği	Hiç		15	19,20	2,04	19,00	15,00	22,00	3,746	0,154	
	2 saat ve daha az	ve	312	18,36	2,44	19,00	9,00	22,00			
	3 saat ve üzeri	ve	104	17,98	2,75	19,00	10,00	22,00			
İş Birliği	Hiç		15	7,00	1,31	8,00	5,00	8,00	0,951	0,622	
	2 saat ve daha az	ve	312	7,10	1,18	8,00	3,00	8,00			
	3 saat ve üzeri	ve	104	6,87	1,43	8,00	3,00	8,00			
Öz Kontrol	Hiç		15	5,73	1,10	6,00	4,00	7,00	5,837	0,054	
	2 saat ve daha az	ve	312	4,92	1,46	5,00	1,00	7,00			
	3 saat ve üzeri	ve	104	4,77	1,46	5,00	,00	7,00			
Hakkını Arama	Hiç		15	6,47	,92	7,00	4,00	7,00	0,318	0,853	
	2 saat ve daha az	ve	312	6,34	1,00	7,00	3,00	7,00			
	3 saat ve üzeri	ve	104	6,34	,93	7,00	4,00	7,00			

Kruskal Wallis-H testi $p>0,05$

Tablo 11 incelendiğinde annelerin hafta içi medya kullanım sürelerine göre çocukların Problemlili Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını analiz etmektedir. Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği ile annelerin hafta içi medya kullanım süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$); hiç medya kullanmayan annelerin ortalama puanı 15,93 iken, 3 saat ve üzeri medya kullanan annelerin ortalama puanı 16,91'e çıkmaktadır. Sosyal Beceri Ölçeği ile annelerin hafta içi medya kullanım süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,154$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da annelerin hafta içi medya kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p>0,05$). Bu bulgular, annelerin hafta içi medya kullanım süresinin çocukların problemlili medya kullanımı üzerinde ve sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 8

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Annenin Hafta sonu Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

		Annenin Hafta sonu Medya Kullanım Süresi				
		n	Ortalama	SS	F	p
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	Hiç	37	15,14	6,04	0,197	0,821
	2 saat ve daha az	313	15,98	6,14		
	3 saat ve üzeri	81	16,52	5,69		
Sosyal Beceri Ölçeği	Hiç	37	18,16	2,28	0,662	0,216
	2 saat ve daha az	313	18,34	2,49		
	3 saat ve üzeri	81	18,18	2,69		
İş Birliği	Hiç	37	7,00	1,11	0,959	0,384
	2 saat ve daha az	313	7,09	1,24		
	3 saat ve üzeri	81	6,87	1,35		
Öz Kontrol	Hiç	37	4,86	1,57	0,048	0,953
	2 saat ve daha az	313	4,91	1,45		
	3 saat ve üzeri	81	4,95	1,46		
Hakkını Arama	Hiç	37	6,30	1,00	0,042	0,959
	2 saat ve daha az	313	6,35	,99		
	3 saat ve üzeri	81	6,35	,94		

Tablo 12 incelendiğinde annelerin hafta sonu medya kullanım sürelerine göre çocukların Problemlili Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını analiz etmektedir. Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği ile annelerin hafta sonu medya kullanım süresi arasında

istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$); hiç medya kullanmayan annelerin ortalama puanı 15,14 iken, 3 saat ve üzeri medya kullanan annelerin ortalama puanı 16,52' ye çıkmaktadır. Sosyal Beceri Ölçeği ile annelerin hafta sonu medya kullanım süresi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,216$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da annelerin hafta sonu medya kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir ($p>0,05$). Bu bulgular, annelerin hafta sonu medya kullanım süresinin çocukların problemli medya kullanımı üzerinde ve sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 13

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babanın Hafta içi Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

		Babanın Hafta içi Medya Kullanım Süresi								
		n	Ortalama	SS	Medyan	Minimum	Maximum	H	P	Fark
Problemli Medya Kullanım Ölçeği	Hiç	20	13,15	3,75	13,00	9,00	19,00	14,570	0,002*	3-1
	2 saat ve daha az	235	15,44	5,95	14,00	9,00	35,00			3-2
	3-4 saat	120	17,23	5,99	17,00	9,00	36,00			4-1
	5 saat ve üzeri	56	16,84	6,66	15,00	9,00	33,00			
Sosyal Beceri Ölçeği	Hiç	20	18,65	2,23	19,00	14,00	22,00	4,057	0,255	
	2 saat ve daha az	235	18,51	2,32	19,00	12,00	22,00			
	3-4 saat	120	17,87	2,75	18,00	9,00	22,00			
	5 saat ve üzeri	56	18,16	2,75	19,00	10,00	22,00			
İş Birliği	Hiç	20	7,35	1,14	8,00	5,00	8,00	2,636	0,451	
	2 saat ve daha az	235	7,10	1,15	8,00	3,00	8,00			
	3-4 saat	120	6,88	1,44	8,00	3,00	8,00			
	5 saat ve üzeri	56	7,04	1,28	8,00	3,00	8,00			
Öz Kontrol	Hiç	20	5,20	1,15	5,00	3,00	7,00	4,066	0,254	
	2 saat ve daha az	235	5,02	1,43	5,00	1,00	7,00			
	3-4 saat	120	4,77	1,48	5,00	1,00	7,00			
	5 saat ve üzeri	56	4,66	1,55	5,00	,00	7,00			
Hakkını Arama	Hiç	20	6,10	1,17	6,50	4,00	7,00	4,264	0,234	
	2 saat ve daha az	235	6,39	,96	7,00	3,00	7,00			
	3-4 saat	120	6,23	1,03	7,00	3,00	7,00			
	5 saat ve üzeri	56	6,46	,87	7,00	4,00	7,00			

Kruskal Wallis H Testi; $p<0,05$

Tablo 13 incelendiğinde babaların hafta içi medya kullanım sürelerine göre çocukların Problemlili Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını analiz etmektedir. Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği ile babaların medya kullanım süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$); hiç medya kullanmayan babaların çocuklarının ortalama puanı 13,15 iken, 3-4 saat medya kullanan babaların çocuklarının ortalama puanı 17,23'e çıkmaktadır. Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, babaların medya kullanım süresi ile çocukların sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,255$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da babaların medya kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bulgular, babaların medya kullanım süresinin çocukların problemlili medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 14

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Babanın Hafta sonu Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

		Babanın Hafta sonu Medya Kullanım Süresi								
		n	Ortalama	SS	Medyan	Minimum	Maximum	H	P	Fark
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği	Hiç	26	15,24	5,98	14,00	9,00	32,00	9,169	0,027*	3-1
	2 saat ve daha az	228	15,37	5,76	14,00	9,00	36,00			
	3-4 saat	132	17,23	6,20	17,00	9,00	33,00			3-2
	5 saat ve üzeri	45	16,13	6,64	14,00	9,00	33,00			
Sosyal Beceri Ölçeği	Hiç	26	18,04	2,96	19,00	12,00	22,00	1,676	0,642	
	2 saat ve daha az	228	18,48	2,33	19,00	11,00	22,00			
	3-4 saat	132	18,07	2,66	18,00	9,00	22,00			
	5 saat ve üzeri	45	18,16	2,66	19,00	10,00	22,00			
İş Birliği	Hiç	26	6,81	1,20	7,00	5,00	8,00	3,368	0,338	
	2 saat ve daha az	228	7,16	1,12	8,00	3,00	8,00			
	3-4 saat	132	6,93	1,40	8,00	3,00	8,00			
	5 saat ve üzeri	45	6,89	1,39	8,00	3,00	8,00			
Öz Kontrol	Hiç	26	4,88	1,68	5,00	1,00	7,00	2,105	0,551	
	2 saat ve daha az	228	5,00	1,43	5,00	,00	7,00			
	3-4 saat	132	4,79	1,49	5,00	1,00	7,00			
	5 saat ve üzeri	45	4,80	1,38	5,00	2,00	7,00			
Hakkını Arama	Hiç	26	6,35	,94	7,00	4,00	7,00	0,628	0,890	
	2 saat ve daha az	228	6,32	1,06	7,00	3,00	7,00			
	3-4 saat	132	6,34	,92	7,00	3,00	7,00			

5 saat ve 45 6,47 ,81 7,00 4,00 7,00
 üzeri

Kruskal Wallis H Testi; $p < 0,05$

Tablo 14 incelendiğinde babaların hafta sonu medya kullanım sürelerine göre çocukların Problemlili Medya Kullanımı ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını analiz etmektedir. Problemlili Medya Kullanımı Ölçeği ile babaların hafta sonu medya kullanım süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$); hiç medya kullanmayan babaların çocuklarının ortalama puanı 15,24 iken, 3-4 saat medya kullanan babaların çocuklarının ortalama puanı 17,23'e çıkmaktadır. Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, babaların medya kullanım süresi ile çocukların sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = 0,642$). İş Birliği, Öz Kontrol ve Hakkını Arama alt boyutlarında da babaların medya kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bulgular, babaların medya kullanım süresinin çocukların problemlili medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 15

Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çocuğun Hafta içi Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

			Çocuğun Hafta içi Medya Kullanım Süresi					
			n	Ortalama	SS	F	P	Fark
Problemlili Medya Kullanım Ölçeği		0-30 dakika	136	13,91	5,45	32,584	<0,001*	3-1
		31-60 dakika	203	15,64	5,20			3-2
		1 saat ve üzeri	92	20,00	6,77			
Sosyal Beceri Ölçeği		0-30 dakika	136	18,58	2,28	3,234	0,040*	1-3
		31-60 dakika	203	18,36	2,48			
		1 saat ve üzeri	92	17,74	2,82			
İş Birliği		0-30 dakika	136	7,11	1,15	0,475	0,622	
		31-60 dakika	203	7,04	1,28			
		1 saat ve üzeri	92	6,95	1,33			
Öz Kontrol		0-30 dakika	136	5,04	1,34	3,205	0,042*	1-3
		31-60 dakika	203	4,98	1,40			
		1 saat ve üzeri	92	4,58	1,68			
Hakkını Arama		0-30 dakika	136	6,43	,88	1,337	0,264	
		31-60 dakika	203	6,34	1,02			
		1 saat ve üzeri	92	6,22	1,06			

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p < 0,05$

Tablo 15 incelendiğinde çocukların hafta içi medya kullanım sürelerine göre Problemlili Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını karşılaştırmaktadır. Problemlili Medya Kullanım Ölçeğinde, 0-30 dakika medya kullanan çocukların ortalama puanı 13,91, 31-60 dakika kullananların 15,64, ve 1 saat ve üzeri kullananların ortalama puanı 20,00'dir, bu

artış istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Sosyal Beceri Ölçeğinde, 0-30 dakika kullanan çocukların ortalama puanı 18,58, 31-60 dakika kullananların 18,36, ve 1 saat ve üzeri kullananların ortalama puanı 17,74'tür, bu farklılık da istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,040$). Öz kontrol boyutunda, düşük medya kullanım süresine sahip çocukların daha yüksek puan aldığı ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p=0,042$). İş birliği ve hakkını arama boyutlarında anlamlı bir fark bulunmazken, bu sonuçlar çocukların medya kullanım sürelerinin problemli medya kullanımı ve bazı sosyal beceri boyutları üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Tablo 16

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çocuğun Hafta sonu Medya Kullanım Süresine Göre Farklılığın Analizi

			Çocuğun Hafta sonu Medya Kullanım Süresi					Fark
			n	Ortalama	SS	F	P	
Problemli Medya Kullanım Ölçeği		0-30 dakika	82	13,15	4,55	26,210	<0,001*	3-1
		31-60 dakika	196	15,27	5,53			3-2
		1 saat ve üzeri	153	18,52	6,46			
Sosyal Beceri Ölçeği		0-30 dakika	82	18,48	2,44	0,347	0,707	
		31-60 dakika	196	18,30	2,55			
		1 saat ve üzeri	153	18,19	2,51			
İş Birliği		0-30 dakika	82	7,12	1,22	0,252	0,777	
		31-60 dakika	196	7,01	1,19			
		1 saat ve üzeri	153	7,05	1,35			
Öz Kontrol		0-30 dakika	82	4,91	1,34	0,053	0,949	
		31-60 dakika	196	4,93	1,48			
		1 saat ve üzeri	153	4,88	1,49			
Hakkını Arama		0-30 dakika	82	6,44	,90	0,962	0,383	
		31-60 dakika	196	6,36	1,00			
		1 saat ve üzeri	153	6,26	1,01			

Tek Yönlü ANOVA Testi; $p<0,05$

Tablo 16 incelendiğinde çocukların hafta sonu medya kullanım süresine göre Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını karşılaştırmaktadır. Problemli Medya Kullanım Ölçeğinde, 0-30 dakika medya kullanan çocukların ortalama puanı 13,15, 31-60 dakika kullananların 15,27 ve 1 saat ve üzeri kullananların ortalama puanı 18,52'dir. Bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Sosyal Beceri Ölçeğinde ise, 0-30 dakika kullanan çocukların ortalama puanı 18,48, 31-60 dakika kullananların 18,30 ve 1 saat ve üzeri kullananların ortalama puanı 18,19'dur; bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,707$). İş Birliği ve Öz Kontrol ve hakkını arama alt boyutlarında da anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir ($p=0,383$). Bu sonuçlar, çocukların hafta sonu medya kullanım

sürelerinin problemlı medya kullanımı üzerinde etkili olduğunu, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir.

Tablo 17

Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarının Çocuğun En Sık Kullandığı Görsel Medya Araçlarına Göre Farklılığın Analizi

		Çocuğun En Sık Kullandığı Görsel Medya Araçları							Fark
		n	Ortalama	SS	Medyan	Minimum	Maximum	H	
Problemlı Medya Kullanım Ölçeği	Televizyon	181	14,41	5,28	13,00	9,00	32,00	27,523	<0,001* 2-1 4-1
	Akıllı Telefon	144	17,82	6,56	17,00	9,00	36,00		
	Tablet/ Bilgisayar	91	16,16	5,52	15,00	9,00	33,00		
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Video Oyun Cihazı	15	17,27	7,71	14,00	9,00	31,00		
Sosyal Beceri Ölçeği	Televizyon	181	18,37	2,38	19,00	11,00	22,00	3,485	0,323
	Akıllı Telefon	144	18,05	2,59	18,00	9,00	22,00		
	Tablet/ Bilgisayar	91	18,53	2,57	19,00	11,00	22,00		
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Video Oyun Cihazı	15	18,33	2,92	19,00	14,00	22,00		
İş Birliği	Televizyon	181	7,08	1,14	8,00	3,00	8,00	1,009	0,799
	Akıllı Telefon	144	6,97	1,32	8,00	3,00	8,00		
	Tablet/ Bilgisayar	91	7,09	1,34	8,00	3,00	8,00		
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Video Oyun Cihazı	15	7,00	1,41	8,00	3,00	8,00		
Öz Kontrol	Televizyon	181	4,96	1,49	5,00	1,00	7,00	2,597	0,458
	Akıllı Telefon	144	4,77	1,44	5,00	1,00	7,00		
	Tablet/ Bilgisayar	91	5,05	1,37	5,00	,00	7,00		
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Video Oyun Cihazı	15	4,80	1,70	5,00	1,00	7,00		
Hakkını Arama	Televizyon	181	6,33	,95	7,00	3,00	7,00	1,463	0,691
	Akıllı Telefon	144	6,31	1,02	7,00	3,00	7,00		
	Tablet/ Bilgisayar	91	6,38	1,02	7,00	3,00	7,00		
	Oyun Konsolu/ Elde Taşınabilir Video Oyun Cihazı	15	6,53	,83	7,00	4,00	7,00		

Kruskal Wallis H Testi; $p < 0,05$

Tablo 17 incelendiğinde çocukların en sık kullandığı görsel medya araçlarına göre Problemlı Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği puanlarını karşılaştırmaktadır. Problemlı medya kullanımı açısından, akıllı telefon ve oyun konsolu/elde oyun cihazı kullanan çocukların ortalama puanları sırasıyla 17,82 ve 17,27 ile en yüksekken, televizyon kullanan çocukların ortalama puanı 14,41 ile en düşüktür. Bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,001$). Sosyal beceri ölçeğinde ise, medya türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$), bu sonuçlar, farklı medya türlerinin çocukların problemlı medya kullanımı

üzerindeki etkisinin farklılık gösterdiğini, ancak sosyal beceriler üzerinde genel bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 18

Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Beceri Ölçeği Arasındaki İlişkinin Analizi

		Sosyal Beceri Ölçeği	Problemli Medya Kullanım Ölçeği	İş Birliği	Öz Kontrol	Hakkını Arama
Sosyal Beceri Ölçeği	<i>rh</i>	1	-,189	,731	,717	,561
	<i>p</i>		<,001*	<,001*	<,001*	<,001*
Problemli Medya Kullanım Ölçeği	<i>rh</i>		1	-,109	-,208	-,037
	<i>p</i>			,024*	<,001*	,447
İş Birliği	<i>rh</i>			1	,224	,263
	<i>p</i>				<,001*	<,001*
Öz Kontrol	<i>rh</i>				1	,065
	<i>p</i>					,178
Hakkını Arama	<i>rh</i>					1
	<i>p</i>					

Pearson Korelasyon Testi; $p < 0,05$

Tablo 18 incelendiğinde Problemli Medya Kullanım Ölçeği ile Sosyal Beceri Ölçeği Arasındaki İlişkinin Analizine yer verilmiştir. Sosyal beceri ile problemli medya kullanımı arasında düşük seviyede negatif ilişki saptanmıştır ($r = -0,189$, $p < 0,001$). Sosyal beceri arttıkça problemli medya kullanımı azalmaktadır.

Tablo 19

Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemli Kullanım Düzeylerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

	$\hat{\beta}$	SE $\hat{\beta}$	Beta	t	P değeri
(Sabit)	20,053	,413		48,522	<,001
Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri	-,103	,023	-,205	-4,463	<,001
	R	R²	F	p	

0,189 0,042 19,914 <0,001

Bağımlı Değişken: Sosyal Beceri Düzeyleri

Tablo 19 incelendiğinde Okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeylerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiş ve sonuçları raporlanmıştır. Çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeyleri, sosyal beceri düzeylerini anlamlı ve negatif şekilde etkilemektedir ($\hat{\beta}=-0,103$; $F=19,914$; $p<0,05$). Çocukların dijital medya ekranını problemli kullanım düzeylerinin sosyal beceri düzeylerini açıklama oranı %4 olarak bulunmuştur ($R^2=0,042$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Son yıllarda kullanımı artarak devam eden dijital medya araçlarının okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Dijital medya araçlarının kullanımında yaşanan problemler çocuğun birçok beceri alanlarını etkilemektedir. Şüphesiz bu alanlardan birisi de kazanımı erken yıllarda başlayan sosyal becerilerdir. Bu nedenle araştırmada okul öncesi dönem 48-72 aylık çocukların dijital medya ekranını problemli kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi, dijital medya ekranını problemli kullanımları ile sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının ve aralarındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde elde edilen bulguların literatürdeki diğer yayınlarla desteklenerek değerlendirilmesi yapılmıştır.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde yaşın problemli medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda Beadini (2023) yaptığı çalışmada yaşın azalması ve artmasının problemli medya kullanımını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Ancak Furuncu (2019) yaptığı çalışmada 4-5 yaş grubunun problemli medya kullanımlarını diğer yaş gruplarına oranla düşük olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde Gentile (2009) dijital oyun oynama ve yaşı arasında ilişki tespit etmiştir. Özcan (2018) ise kişiler arası iletişim, sözel ifade ve görevleri tamamlama becerisi alt başlıklarında 6 yaş grubunu diğer yaş gruplarına göre sosyal beceri düzeylerini yüksek bulmuştur. Yılmaz Bolat ve Kahveci (2016) yaptıkları çalışmada çocuğun yaşının sosyal becerilerini etkilemediğini tespit etmişlerdir. Diğer çalışma sonuçları ve mevcut araştırmanın sonuçları arasında farklılıklar mevcuttur. Yapılan çalışmada yaşın problemli medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde etkisinin olmaması araştırmada yer alan çocuk sayısının 48-72 ay ile sınırlı olmasının neden olabileceği düşünülmektedir. Katılımcı sayısı ve yaşı aralığı genişletildiğinde farklı sonuçların elde edilebileceği düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde cinsiyetin problemli medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda başka araştırmalar bulunmaktadır. Hansa Bilek (2011) okul öncesi dönem

çocuklarının bulunduğu ortamlar içerisinde ev ile okuldaki sosyal becerileri üzerinde cinsiyetin bir etkisinin olmadığını bulmuştur. Araştırma sonucu benzer şekilde 4-6 yaş çocuklarının sosyal becerileri düzeyleri ve cinsiyeti karşılaştıran Yılmaz Bolat ve Kahveci (2013) çalışmaları sonucuna göre bir anlam ifade etmemesi açısından benzerlik göstermektedir. Literatürde mevcut çalışmanın sonuçlarıyla farklı yönde araştırmalar bulunmaktadır. Problemli medya kullanımı ve cinsiyet değişkeniyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Beadini (2023) araştırma sonuçlarına göre erkek çocukların problemli medya kullanımlarının yüksek olduğunu bulmuştur. Furuncu (2019) yaptığı çalışmada problemli medya kullanımı ve cinsiyeti karşılaştırdığında kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla problemli medya kullanımını daha düşük bulmuştur. Li ve Chung (2006) yaptıkları çalışmada ise erkeklerin kızlara oranla internetle daha fazla zaman geçirdikleri ve erkeklerin problemli medya kullanımının yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Erkek çocukların dijital oyun bağımlılıklarının kız çocuklarına oranla daha yüksek olduğunu ifade eden başka araştırmalar da mevcuttur (Aydoğdu, 2018; Budak, 2020; Erboy ve Vural, 2010; Lowrie ve Jorgensen, 2011). Sosyal beceriler ve cinsiyet değişkeniyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Bülbül ve Dinçer (2009) 4 yaş çocuklarının sosyal becerilerini çeşitli özellikler açısından incelemek üzere yaptıkları çalışmada elde ettikleri sonuçlara göre cinsiyet değişkeninde erkek çocuklarının kızlara kıyasla sosyal becerilerinde düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmayla benzerlik gösteren başka çalışmalar da mevcuttur (Beadini, 2023; Gomes ve Pereira, 2014; Pekdoğan, 2016; Walker, 2004). Yapılan çalışmada cinsiyetin problemli medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde etkisinin olmaması kız ve erkeklerin sosyal beceriler yetkinliklerinin benzer olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca başka çalışmalarda cinsiyet değişkeninin tekrardan incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin problemli medya kullanımında farklılaşmaya neden olmamaktadır ancak sosyal beceriler üzerinde iki yıl ve daha fazla okul öncesi eğitim kurumuna kayıtlı çocukların diğerlerine göre hakkını arama alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan çalışmalara göz atıldığında çocukların sosyal beceri düzeyleri ve okul öncesi kuruma devam etme süresi arasındaki ilişkiyi inceleyen Kapıkıran ve diğerleri (2006) okul öncesi kuruma devam etme süresi ve sosyal beceriler arasındaki bağlantıyı incelediğinde iki özellik arasında önemli ölçüde farklılık olduğunu belirtmiştir. Literatürde mevcut çalışmanın sonuçlarıyla farklı yönde araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaya göre ilk kez okul öncesi eğitim alan çocukların diğer çocuklara kıyasla sosyal becerileri düzeyleri düşük saptanmıştır. Özcan

(2018) sosyal beceriler ile okul öncesi eğitime devam etme süresi arasında bir ilişki bulmazken ebeveynlerin teknoloji kullanımının faydalı olduğuyla ilgili görüşleri ile okul öncesi eğitime iki ve üç yıl devam eden çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocukların problemli medya kullanımlarının okul öncesi eğitime devam süresine göre farklılaşmadığını tespit eden Beadini (2023) yine aynı çalışmada sosyal becerilerin ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme ile arasında bir bağlantı bulmamıştır. Benzer şekilde Bülbül ve Dinçer (2009) okul öncesi eğitim alma süresi ve sosyal beceriler arasında bir ilişki tespit etmemişlerdir. Yapılan çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin çocukların problemli medya kullanımlarında etkisinin olmamasında çocukların günümüzde medya araçlarına kolay erişimlerinin olmasının, sosyal beceriler üzerinde ise okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların daha fazla sosyalleşme ve etkileşim kurma fırsatına sahip olacakları düşünüldüğünde okul öncesi kurumuna devam etmenin çocukların hakkını arama gibi bazı becerilerinin geliştirilmesinde önemli görülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde anne eğitim durumunun problemli medya kullanımı üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip anneler problemli medya kullanımları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Annenin eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal beceri düzeylerinde anlamlı bir artış gözlemlenmiştir. Öz kontrol alt boyutunda ise ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının diğer gruplara göre sosyal becerilerinde düşüş gözlemlenmiştir. Bu veriler ışığında anne eğitim seviyesinin çocukların problemli medya kullanımı üzerinde etkili olurken sosyal beceriler üzerinde ise öz kontrol alt boyutunda farklılaşmaya neden olduğu görülmektedir. Literatürde mevcut çalışmanın sonuçlarıyla aynı yönde araştırmalar bulunmaktadır. Levine ve diğerleri (2019) çocukların medya kullanımıyla ilgili yaptıkları çalışmada eğitim düzeyi düşük ebeveyne sahip çocukların medyayı daha fazla kullandıkları fakat eğitim düzeyi yüksek ebeveyne sahip çocukların daha az medya araçlarını kullandıklarını tespit etmişlerdir. Mevcut çalışmanın sonuçlarından farklı olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde çocukların sosyal beceri düzeyleri ve anne eğitim durumu arasında bir ilişki tespit edilmeyen çalışmalar da bulunmaktadır (Atmaca vd., 2020; Beadini, 2023; Bülbül ve Dinçer, 2009; Hansa Bilek ,2011). Özcan (2018) annenin eğitim düzeyinin sosyal beceriler üzerinde etkisini incelediği çalışmada anne eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının da sosyal becerilerinde artış gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmada annenin eğitim seviyesinin çocukların problemli medya kullanımı üzerinde etkili olabileceğini, ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun nedeni olarak annenin eğitim

seviyesinin çocukların medya kullanımı ile ilgili yetkinliğini etkileyebildiği ifade edilebilir. Bu sonuçtan yola çıkarak annenin medya araçlarını problemlili kullanma ile ilgili yetkinliği ve annenin sosyal beceriler ile ilgili farkındalığını inceleyen başka çalışmaların yapılması konuyu daha anlaşılır hale getireceği söylenebilir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde baba eğitim durumunun problemlili medya kullanımı ve sosyal beceri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda başka araştırmalar bulunmaktadır (Atmaca vd., 2020; Beadini, 2023; Hansa Bilek, 2011). Bülbül ve Dinçer (2009) yaptıkları çalışmada babanın üniversite mezunu olup olmamasının çocuğun sosyal becerilerini etkilemediğini saptamıştır. Literatürde araştırma sonucuyla farklılık gösteren başka çalışmalar da mevcuttur. Coyne ve diğerleri (2021) düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin medya kullanımının daha yüksek olduğu aynı zamanda ebeveynlerin eğitim düzeylerinin kendi medya kullanımları üzerinde etkilerinin olduğu gibi çocukların medya kullanımı üzerinde de etkilerinin olabileceğini ifade etmişlerdir. literatürde yer alan diğer çalışmalara göz atıldığında baba eğitim seviyesinin artmasının sosyal becerileri olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (Günindi, 2008; Özcan, 2018; Pekdoğan, 2011; Pekdoğan, 2016; Tatlı, 2014). Yapılan çalışmada baba eğitim durumunun çocukların problemlili medya kullanımı ve sosyal beceriler üzerinde etkisinin olmamasının nedeni olarak babaların çocuklarıyla annelere kıyasla daha az vakit geçirmeleri gösterilebilir. Babanın çocukla iletişimi, beraber geçirilen süre ve medya kullanımı ile ilgili görüşlerini inceleyen farklı çalışmaların yapılması konunun daha net sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde kardeş sayısının problemlili medya kullanımı üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaktadır. İki ve üzeri kardeş sayısına sahip çocukların diğer gruplara göre problemlili medya kullanımı ile arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında kardeş sayısının çocukların problemlili medya kullanımı üzerinde etkili olurken sosyal beceriler üzerinde belirgin bir etkisi saptanmamıştır. Literatürde bu sonuçla ilgili farklı araştırmalar da mevcuttur. Yiğit ve Günüş (2020) yaptıkları çalışmada aile yapısının geniş olması, çocuğun aile içerisinde birden fazla bireyle etkileşim içerisinde olmasının dijital araçlarla etkileşimini de aza indireceğini ifade etmişlerdir. Öte yandan kardeşi olmayan çocukların yalnızlık hissi ve iletişime geçme isteğinden doğacak sonuçların başında dijital araçlara daha fazla yönelme isteği olduğu ifade edilmektedir. Datar (2017) kardeşi olan çocukların olmayanlara kıyasla dijital ekrana daha az maruz kaldıklarını belirtmiştir. Vinter

ve Siibak (2021) dijital medya araçlarını kullanan büyük kardeşe sahip olan küçük çocukların ekrana erken yaşta maruz kalabileceklerini ifade etmişlerdir. Beadini (2023) problemli medya kullanımı ile çocuğun sahip olduğu kardeş sayısının bağlantılı olmadığını bulmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda ise kardeş sayısının sosyal beceriler üzerinde bir etkisinin olmadığı yönündedir (Atmaca vd., 2020; Hansa Bilek, 2011; Özcan, 2018). Laffey ve Thorpe (2006) tek ve ikiz çocukların sosyal becerilerini incelemek üzere yaptıkları çalışmada tek çocuk ya da ikiz çocuk olmanın sosyal beceriler üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Literatürde araştırma bulgularından farklı olarak sosyal beceriler üzerinde kardeş sayısı arasında ilişki olduğuna dair çalışmalar da bulunmaktadır. Bülbül ve Dinçer (2009) kardeş sayısı fazla olan çocukların sosyal becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu saptamışlardır. Çocuğun kendisinden büyük kardeşleri model alması ve sosyalleşme açısından kardeş sayısını önemli görmüşlerdir. Yılmaz (2020) kardeş sayısı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonuçlarına göre kardeş sayısının sosyal beceriler üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda kardeş sayısı arttıkça sosyal beceri düzeylerinde de artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar mevcut çalışma ile farklılıklar göstermektedir. Diğer çalışmalar incelendiğinde kardeş sayısı ve sosyal becerilerin birbirini etkileyen iki faktör olduğu görülmektedir. Bu nedenle başka araştırmalarda kardeş sayısının tekrar incelenmesinin alan yazına katkısının olması beklenmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde çocuğun ilgi alanlarının problemli medya kullanımı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı ancak sosyal becerilerin bazı alt boyutlarında, özellikle öz kontrolde, farklı ilgi alanlarına sahip çocuklar arasında anlamlı farklılıklar olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçtan farklı olarak bazı çalışmalarda çocukların dijital medya kullanımının artması sonucu ekran başında geçirilen sürenin artmasıyla beraber çocukların egzersiz gibi farklı aktivitelerden uzaklaştığı ifade edilmiştir (Kanter, 2020; Rosen vd., 2014). Günümüzde dijital medya araçlarıyla vakit geçirmek çocuklarda bir ilgi alanına dönüşmüştür (Furuncu, 2019). Buna bağlı olarak Gentile ve diğerleri (2011) dijital medya araçları aracılığıyla oyun oynamanın çocuklarda problemli medya kullanımına neden olacağı gibi sosyal becerilerde de düşüşe sebep olduğunu belirtmişlerdir. Cordes ve Miller (2000) yaptıkları çalışmada çocukların bilgisayar başında zaman geçirmelerinin sosyal gelişimleri üzerindeki olumsuz etkilerine değinmişlerdir. Çocukların ekran başında geçirdikleri zaman fiziksel aktiviteler dışında sosyal becerileri de etkilediğini ifade eden Hinkley ve diğerleri (2018) yaptıkları çalışma sonuçlarına göre sosyal becerilerle ekran başında geçirilen süre arasında olumsuz bir ilişki olduğunu belirtirken açık hava da oyun oynama ile arasında olumlu

ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir. Park ve Park (2014) yaptıkları çalışmada akıllı telefonların çocuk tarafından oyun amaçlı kullanılması noktasında sosyal gelişimi olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Aral ve Doğan Keskin (2017) çocukların ebeveynlerinin dijital oyunları diğer sokak oyunlarına tercih etmelerinin sonucu olarak hayal gücü, yaratıcılık, sosyal becerilerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca çocukların evde geçirdikleri süre içerisinde oyuncaklarla oynama, dışarıda geçirdikleri sürede parkta daha fazla oyun oynadıklarını ifade etmişlerdir. Schmidt ve diğerleri (2008) arka planda televizyon izlemenin çocukların oyuncaklarıyla oynama süresinin yanı sıra dikkat sürelerinde de düşüş olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar mevcut çalışma ile farklılıklar göstermektedir. Mevcut araştırmanın sonuçları incelendiğinde yapılan çalışmalarla farklı sonuçlarının olmasının örneklem grubunun özellikleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Okul öncesi dönemde spor ve hareket etkinlikleri grup halinde ve oyunlaştırılıp uygulanmaktadır. Mevcut çalışmada grup etkinliklerinden çok bireysel ilgi alanlarına yönelen çocukların sayısının fazla, spor etkinliklerine katılan çocukların sayısının az olması nedeniyle ilgi alanındaki farklılaşmanın sonuçlara tam olarak yansımadığı düşünülmektedir. Özellikle çocuğun ilgi alanlarının çocuğun gelişimine katkıları göz önüne alındığında problemli medya kullanımı ve sosyal becerileri üzerindeki farklılık yaratma durumlarının daha fazla ve farklı katılımcı grupları tekrar incelenmesinin faydalı olacağı söylenebilir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde annenin hafta içi ve hafta sonu medya kullanım süresinin çocukların problemli medya kullanımı üzerinde ve sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde annenin dijital medya araçlarını kullanma süresi ile ilgili başka çalışmalar da mevcuttur. Emiroğlu İlvan (2022) araştırmaya katılan annelerin çoğunluğunun bir günde dijital medya araçlarıyla 2 saatten fazla zaman geçirdiklerini belirlemiştir. Ayrıca annelerin en sık kullandığı medya araçlarını ise sırasıyla telefon, bilgisayar ve tablet olarak ifade etmiştir. Nikken ve Schols (2015) ebeveynlerin dijital medya araçlarıyla geçirdikleri sürenin artmasının bir sonucu olarak çocuklarının medya araçlarını kullanma sürelerinde de bir artış gözlemlenmiştir. Hu vd., (2018) ebeveynlerin dijital medya araçlarını kullanma sürelerinin çocukların medya kullanma süresi ve sosyal becerileri üzerinde etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar özellikle çocuğun dijital medya araçlarıyla geçirdiği süre üzerinde annenin babaya kıyasla daha etkili olduğu ifade edilmektedir. Pouladin ve diğerleri (2019) çocuğun annesinin ekran başında geçirdiği sürenin artması sonucu davranış problemleri ve sosyal sorunlara neden olduğu ifade edilmektedir. Toran ve diğerleri (2016) annenin çocukla geçirdiği sürenin

azalması sonucu olarak çocukların dijital medya araçlarında yönelmesini arttırdığını ifade etmişlerdir. Annelerin çocuklarla daha fazla vakit geçirildiği düşünüldüğünde annenin medya araçlarıyla geçirdiği sürenin çocukların problemlili medya kullanımı ve sosyal becerileri üzerinde etkisinin olması beklenilmektedir. Fakat mevcut araştırma sonucuna göre annenin medya kullanım süresinin etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmada annenin medya araçlarını hangi zaman dilimlerinde yoğun kullandığının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çocuğun okulda olduğu saatlerde medya araçlarının yoğun olarak kullanılmasının da bir farklılığın çıkmamasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde babanın hafta içi ve hafta sonu medya kullanım süresinin problemlili medya kullanımı üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmakta, sosyal beceriler üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda araştırmalara ulaşılmamıştır. Güzen (2021) babaların çocukları daha fazla dijital medya araçlarını kullanmaya yönlendirdiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda babasının eğitim seviyesinin yüksek olduğu çocukların babaları tarafından dijital medya araçlarının kullanımına daha çok yönlendirdikleri saptanmıştır. Nikken ve Schols (2015) ebeveynlerin dijital medya araçlarını çocuklardan daha fazla kullandıklarını ve babaların çocukların yatak odalarında dijital medya araçlarına daha fazla yer verdiklerini belirtmiştir. Babaların annelere oranla çocukların dijital medya araçlarının kullanımında daha az denetim uyguladıkları ifade edilmiştir. Cengiz Saltuk ve Erciyes (2020) okul öncesi çocuklarda dijital medya araçlarının kullanımına ilişkin anne baba tutumlarıyla ilgili yaptıkları çalışmada ataerkil toplumlarda babanın çocuğun gelişimi ve eğitimi ile ilgili gerekli sorumlulukları yerine getirmedikleri gerekçesiyle çocukların dijital medya araçlarının kullanılması ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir tutumlarının olmadığı ifade edilmiştir. Akçay ve Özcebe (2012) okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin bilgisayar kullanmaya ayırdıkları zamanın çocukların bilgisayar kullanma süreleri üzerinde etkili olduğunu saptamıştır. Yılmaz Bolat (2018) babanın çocuk yetiştirmede sergilediği tutumun çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Günindi (2008) ise babaların empatik becerilerinin yüksek olmasının çocuğunun sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar mevcut çalışma ile farklılıklar göstermektedir. babaların annelere kıyasla çocukları dijital medya araçlarını kullanmaya daha çok teşvik ettikleri düşünüldüğünde kendilerinin de medya araçlarını aşırı kullandıkları ifade edilebilir. Bu nedenle başka araştırmalarda babanın teknolojik gelişmelere ve dijital medya araçlarına olan ilgisinin yanı sıra çocuğuyla geçirdiği

süre ve bu zaman diliminde medya araçlarını kullanma süresi gibi değişkenlerle araştırmanın çeşitlendirilmesinin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde çocuğun hafta içi medya kullanım süresinin çocukların medya kullanım sürelerinin problemli medya kullanımı ve bazı sosyal beceri boyutları üzerinde etkili olabileceği; çocuğun hafta sonu medya kullanım sürelerinin problemli medya kullanımı üzerinde etkili olduğu ancak sosyal beceriler üzerinde belirgin bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir saat ve üzeri medya kullanımına sahip çocukların problemli medya kullanımı ortalama puanı daha yüksek saptanmıştır. Öte yandan çocuğun hafta içi medya kullanım süresinin sosyal beceri üzerinde de anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda araştırmalara ulaşılmamıştır. Çocuğun hafta içi ve hafta sonu evde geçirdiği sürede çocuğun tercih ettiği aktiviteleri inceleyen Aral ve Doğan (2017) çocuğun hafta içi ve hafta sonu 30 dakikadan az süre film izleme, oyun oynanama amacıyla akıllı telefon, bilgisayar ve tablet ile ilgilendiklerini televizyona ayırdıkları sürenin ise bir saat civarı olduğunu belirtmişlerdir. Sayan (2015) çocukların dijital medya araçlarını kullanmaları üzerine yaptığı çalışmada sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesiyle beraber çocuğun televizyon izleme süresinde azalma olduğunu ifade etmiştir. Dijital medya araçlarının çocukların hayatlarında giderek vazgeçilmez bir yer edindiğini ifade eden Nunez-Smith ve diğerleri (2008), çocukların ortalama bir hafta içerisinde 45 saatini dijital medya araçlarını kullanmaya harcadığını ve okulda ise bu sürenin 30 saat civarı olduğunu belirtmişlerdir. Ek olarak McDonough (2009) 2-5 yaş çocukların ise haftada 32 saatini ekran başında geçirdiği ve bu durumun giderek arttığını ifade etmektedir. Budak (2017) çocukların dijital oyun oynama sürelerini belirlemek üzere yaptığı çalışma sonuçlarına göre dijital oyunlara ayrılan sürenin günde ortalama 1-3 saat arasında olduğunu belirtmiştir. Bu sürenin çocuğun sosyalleşmesini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Akçay ve Özcebe (2012) okul öncesi dönem çocuklarının bilgisayar oyunu oynama amacıyla kullandıkları zamanı belirlemek üzere yaptığı çalışmada çocukların haftanın beş günü ortalama bir saat hafta sonu ise ortalama iki saat bilgisayar ile vakit geçirdiklerini saptamıştır. Pouladin ve diğerleri (2019) çocuğun ekran başında geçirdiği süredeki artışın çocukta sosyal beceri gelişiminde olumsuzluklara neden olacağı belirtilmiştir. İlgili alanyazın ışığında çocukların medya kullanım sürelerinde görülen artışın problemli medya kullanımına neden olduğu söylenebilir. Bunun nedeni olarak çocuğun çevresinde yer alan medya araçlarının sayısı ya da çocuğun öğretmen ve ebeveynlerinin tutumunun etkili olabileceği ifade edilebilir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde çocuğun en sık kullandığı görsel medya araçlarının problemli medya kullanımları üzerinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öte yandan sosyal beceri üzerinde ise anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda diğer çalışmalar incelendiğinde Furuncu (2019) çocuğun en sık kullandığı görsel medya araçları ile ilgili bulguları mevcut çalışma ile paralellik göstermektedir. Furuncu (2019)'nun araştırmasına katılan çocukların sık kullandığı medya araçlarını sırasıyla televizyon, telefon, tablet, bilgisayar, oyun konsolları olarak belirlemiştir. Çocukların kullandığı dijital medya araçları, kullanım nedenleri ve doğurduğu sonuçlar ile ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının günlük hayatta dijital medya araçlarından olan televizyon, akıllı telefon, bilgisayar gibi aletleri sıklıkla kullandıklarını ifade etmişlerdir (Aral ve Doğan Keskin, 2017; Işıkoğlu Erdoğan, 2014). Aral ve Doğan Keskin (2017) çocukların bilgisayar kullanım amacı olarak derslerde yardımcı olması, çizgi film seyretmek ve oyun oynama olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda ekranının büyük olması ve rahat bir kullanıma sahip olması tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Çocukların akıllı telefon kullanma amaçlarını ise fotoğraf çekme ve göz atma, küçük boyutta olması ve iletişim kurmada yardımcı olması olarak belirlenmiştir. Genel olarak dijital medya araçlarının çocuklar tarafından tercih edilmesinin nedenleri olarak dijital oyun oynama, zamanı değerlendirme ve kolaylık sağlaması olarak ifade edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak 0-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin evlerinde en fazla televizyon ve akıllı telefon olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların bilgisayar, televizyon, akıllı telefon, tablet, elde taşınabilir video oyun cihazı gibi dijital medya araçlarıyla daha fazla zaman harcadığını açıklayan Rideout (2011) zamanlarının çoğunu bu medya araçlarını kullanarak geçirdiklerinden bahsetmektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde çocukların çevresinde yer alan medya araçlarında görülen artışın problemli medya kullanımına neden olduğu söylenebilir. Mevcut araştırmanın sonuçlarından farklı olarak dijital medya araçlarının problemli kullanımı çocukların sosyal becerilerini olumsuz etkilediğini ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Aslan vd., 2022; Caplan, 2002; Harman vd., 2005; Whang, Lee ve Chang, 2003; Roe ve Muijs, 1998). Çocuğun yaşadığı alanda medya araçlarının sayısında ekonomik düzeyin etkili olabileceği düşünüldüğünde sosyo-ekonomik düzeyle ilgili değişkenin yer aldığı çalışmaların yapılmasının faydalı olabileceği söylenebilir. Ayrıca çocuğun yaşadığı çevrede bulunan medya araçlarının sayısının medya ekranın problemli kullanımı ve sosyal beceriler üzerindeki farklılaşmasında ebeveyn tutumlarının da etkili olduğu düşünülmektedir.

Mevcut araştırmanın uygulama sürecinden sonra elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde problemlili medya kullanımı ve sosyal becerilerin negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların dijital medya ekranını problemlili kullanım düzeyleri, sosyal beceri düzeylerini anlamlı ve negatif şekilde etkilemektedir. Çocukların dijital medya ekranını problemlili kullanım düzeylerinin sosyal beceri düzeylerini açıklama oranı %4 olarak bulunmuştur. Çocuğun problemlili medya kullanımları arttıkça sosyal becerileri olumsuz etkilenmektedir. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre problemlili medya kullanımının sosyal becerilerin yordayıcısı olduğu ifade edilebilir. Literatürde bu sonuçla aynı doğrultuda başka araştırmalar bulunmaktadır. Çocukların problemlili medya kullanımları ve sosyal becerileri arasında olumsuz bir ilişki tespit eden Beadini (2023) araştırmaya katılan çocukların problemlili medya kullanımları arttıkça kızgınlık, davranışlarını kontrol etme, değişikliklere uyum ve kendi davranışlarını kontrol etme gibi bazı sosyal becerilerinde azalmalar olduğunu ifade etmiştir. Özcan (2018) ve Toyran (2000) yaptıkları çalışmalar da elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Hinkley ve diğerleri (2018) okul öncesi dönem çocuklarının ekran başında geçirdikleri sürenin çocukların açık hava oyunlarına ve sosyal becerilerine olan etkilerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada ekran başında geçirdikleri sürenin artması sonucunda çocukların düşük sosyal becerilere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Aslan ve diğerleri (2022) çocukların medyayı problemlili kullanmalarından doğan dijital oyun bağımlılıkları ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Christakis ve Zimmerman (2007) Şiddet içerikli televizyon programı izleyen çocukların sosyal davranışlarında bozulmalara neden olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan mevcut çalışmada problemlili medya kullanımının sosyal beceriler üzerinde etkisinin olduğu saptanmıştır. Çocukların sosyal becerileri düzeylerinin yüksek ya da düşük olması fark etmeksizin problemlili medya kullanımının negatif etkilere sahip olduğu belirtilebilir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmacılara Öneriler

Mevcut araştırma İzmir iline bağlı farklı ilçelerden toplanan veriler kullanılarak yürütülmüştür. Çeşitli il ve ilçeler dahil edilerek çalışma daha geniş bir örneklem grubunda uygulanabilir.

Çalışmanın demografik bilgiler kısmı çeşitlendirilerek problemlili medya kullanımı ve sosyal beceriler arasındaki ilişki incelenebilir. Örneğin çocuğun mizacı, dayanıklılığı, anne babanın kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler de belirlenebilir.

Araştırmada dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal beceriler arasındaki ilişki incelenmiştir. Fakat sadece sosyal beceriler ile sınırlı kalmayıp farklı gelişim alanlarıyla arasındaki ilişki incelenebilir.

Gelecek çalışmaların çocuk ve ebeveynlerle birebir görüşme ya da gözlem yoluyla nitel yöntem ile yapılması planlanabilir. Hem nicel hem nitel yöntemlerin kullanıldığı karma yöntem araştırmaları yapılabilir.

Son yıllarda dijital medya araçlarıyla ilk tanışma erken yaşlarda olmaktadır. Araştırma 48-72 ay çocuklarla sınırlıdır. Farklı yaş grubuyla çalışma yürütülerek ortaya çıkacak sonuçlar incelenebilir.

5.2.2. Öğretmenlere Öneriler

Çocuğun okul/ sınıf içerisinde medya kullanımlarına sınırlama getirilebilir. Çocuklara rehber olma konusunda uygun eğitimler alınıp yetkinlik kazanılabilir.

Dijital medya ekranının problemli kullanımı ve zararları konusunda çocuk ve çocuğun ailesi bilgilendirilebilir. Buna yönelik çalışmalar/ etkinlikler yürütülebilir. Gerekli zamanlarda aile mektupları, veli toplantıları gibi programlar düzenlenip aileler bilgilendirilebilir.

Sınıf içerisinde gerektiği yerde dijital medya araçlarının kullanımına yer verilebilir. Açık hava etkinliklerine ve oyun oynamaya yeterli zaman ayrılmalıdır.

Çocukların sosyal becerilerinin gelişimini destekleyecek çalışmalar yapılabilir. Sınıf içerisinde iş birliği, yardımlaşma, öz kontrol ve hakkını arama gibi becerilerin gelişimini destekleyecek uygulamalara yer verilmelidir.

Sosyal beceri gelişimi ve dijital medya ekranının çocukların sosyalleşmelerinin önünde bir engel olması engellenmelidir. Bunun için grup oyunları gibi toplu etkinlikler düzenlenebilir.

Dijital medya araçlarını kullanarak gerçekleştirecek etkinliklere yaratıcı ve eleştirel düşünme, iş birliği ve grupla hareket etme gibi becerileri destekleyecek bileşenler dahil edilebilir.

Dijital medya ekranının problemli kullanımı ve sosyal beceriler konusunda sadece ebeveynler değil çocuğun sınıf arkadaşları, diğer meslektaşlarla da iş birliği yapılabilir.

5.2.3. Ebeveynlere Öneriler

Ebeveynler çocukların dijital medya araçlarının sayısı, kullanım süresi, kullanım sıklığı, kullanım amacı gibi konularda gerekli sınırlamalar getirebilir.

Çocuklarla beraber medya içerikleri tartışılabilir faydaları ve zararları hakkında sohbet edilebilir.

Çocuklara olumlu rol model olma açısından medya kullanımına dikkat edilebilir ve çocuklara dijital medya ekranının uygun kullanımı ile ilgili tavsiyeleri kendisi de uygulamalıdır.

Çocuklara farklı ilgi alanları edinmeleri için fırsat verilmeli ve bu konuda desteklenmelidir. Böylelikle dijital medya araçlarının aşırı kullanımının önüne geçilebilir ve çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olunabilir.

Çocukların akranlarıyla zaman geçirmesine fırsat verecek ortamlar yaratılabilir. Bu ortamlardan dijital medya araçları uzak tutulabilir böylelikle problemli medya kullanımını engelleyip çocukların sosyal becerilerinin gelişimine fırsat verilebilir.

Medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık gibi konularda eğitime katılabilirler.

Çocukların dijital medya araçlarını kullanmaları gerekiyorsa kurallar önceden çocuğa bildirilebilir ve güvenlik tedbirleri önceden alınabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Y. (2017). *Geleneksel Medya ile İlişkiler*. İzlem Vural ve Ufuk Eriş (Edt.), *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, 26-28.

Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71. Doi:10.5222/j.child.2012.066

Akdağ, F. (2015, Mayıs 12). *Çocukta Beyin Gelişimi ve Erken Müdahale* [Sözlü Bildiri]. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi ‘Erken Müdahale’, Ankara, Türkiye.

Aksel, N. ve Sarı, E. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı, Öz Denetimi ile Sosyal Eğilimleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2),436-444.

Aktaş Arnas, Y. ve Ördek İnceoğlu, S. (2019). Okul Öncesi Çocuklarda Gelişim Öğrenme ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Öğrenme Ortamları. Aktaş Arnas, Y. (Ed.). *Çocuk Merkezli Öğrenme Ortamları: Okul Öncesi Çocuklar İçin Bir Okul Tasarla* (s.14). Pegem Akademi Yayınları.

Akyurt, M. (2022). *Geleneksel Medyaya Karşı Alternatif Medya Platformu Olarak Youtube: Youtube Haber Kanalları Üzerine Bir İnceleme* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Allchorne, K. K., Cooper, N.R. ve Simpson, A. (2017). The Relationship Between Television Exposure and Children’s Cognition and Behaviour: A Systemetic Review. *Developmental Reiew*. 44(1),19-58. Doi: 10.1016/J.DR.2016.12.002

Aral, N. ve Doğan Keskin, A. (2017). Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi. *The Turkşsh Journal On Addiction*, 5(2), 317-348. Doi: <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0054>

Aral, N., Kandır, A. ve Yaşar, C. (2000). *Okul Öncesi Eğitim ve Ana Sınıfı Programları*. Yapa Yayınları, İstanbul.

Arda, T.B. (2011). *Alternatif Düşünme Stratejilerinin Desteklenmesi Programının Okul Öncesi Çocuklarının Sosyal Becerileri Üzerinde Etkiliğinin Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arısoy, Ö. (2009). İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.

Arnold, D. H., Kupersmidt, J. B., Voegler-Lee, M. E. ve Marshall, N. A. (2012). The association between preschool children's social functioning and their emergent academic skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(3), 376-386. Doi: 10.1016/j.ecresq.2011.12.009.

Arslan, A. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas İli Örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80. Doi: 10.30855/gjes.2019.05.02.004

Aslan, N. ve Arslan Cansever, B. (2007). Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi (Kültürlerarası Bir Karşılaştırma). *Ege Eğitim Dergisi*, 8(1), 113-130.

Aslan, H., Başcılar, M. ve Karataş, K. (2022). Ergenlerde Oyun Bağımlılığı ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*, 23(3), 266-274. Doi: [10.51982/bagimli.1033761](https://doi.org/10.51982/bagimli.1033761)

Arslan, E., Bütün, P., Doğan, M., Dağ, H., Serdarzade, C. ve Arıca, V. (2014). Çocukluk Çağında Bilgisayar ve İnternet Kullanımı. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 4(3), 195-201. Doi: 10.5222/buchd.2014.195

Atak, F. (2020). *10-14 Yaş Arasındaki Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığı ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173. Doi: 10.47714/uebt.768067

Avcıoğlu, H. (2017). Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 Yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 93-103.

Avşar, A. H. (2013). *Ergen Bireylerde Sosyal Beceri Düzeyinin Kardeşli ve Tek-Çocuk Olma Açısından İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayar, H., Bulut, N. ve Gelici, Z. (2023). Erken Çocuklukta Dijital Bağımlılıkla Mücadele Projesi Kapsamında Ebeveynlerin Çocuklarının Dijital Medya Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(47),1-33.

Aydoğan, Y., Kılınç, F. E. ve Tepetaş, Ş. G. (2009). Identifying Parent Views Regarding Social Skills. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1507–1512.

Aydoğdu, F. (2018). Dijital Oyun Oynayan Çocukların Dijital Oyun Bağımlılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (31), 1-18.

Aydoğdu, F. (2021). 4-6 Yaş Çocukların Dijital Oyun Bağımlılıklarında Kardeş Etkisi: Nomofobi, Akıllı Telefon Kullanma, Dijital Oyun Oynama. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(7), 34-49.

Bacanlı, H. (2020). *Sosyal beceri eğitimi*. Pegem Akademi Yayınları.

Baydar, N., Kağıtçıbaşı, Ç., Küntay, A. C. ve Gökşen, F. (2008). Effects of an educational television program on preschoolers: Variability in benefits. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(5), 349-360.

Baysan, Ö. (2022). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimleri ile Oyun Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Tezsiz yüksek lisans projesi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bayzan, Ş. ve Özbilen, A. (2011). Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri ve Türkiye’de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler. *Engineering Sciences*, 7(2), 521-531.

Beadini, İ. (2023). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problemlı Medya Kullanımları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bickham D. S. ve Rich M. (2006). Is television viewing associated with social isolation? Roles of exposure time, viewing context, and violent content. *Arch Pediatr Adolesc Med*. 160(4), 387–392. Doi:10.1001/archpedi.160.4.387

Biçer, U. (2014). *Sosyal Beceri Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerindeki İnternet Bağımlılığı Düzeyine Etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgi, A. (2005). *Bilgisayar Oyunu Oynayan ve Oynamayan İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık, Depresyon ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bilgiç, H.G. Duman, D. ve Seferoğlu, S.S. (2011, Şubat). *Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri*. 13. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Billieux J., Maurage P., Lopez-Fernandez O. Kuss DJ. ve Griffiths MD. (2015). Can Disordered Mobile Phone Use Be Considered a Behavioral Addiction? An Update on Current Evidence and a Comprehensive Model for Future Research. [Current Addiction Reports](#), 2,156-162. Doi:10.1007/s40429-015-0054-y

Brown, A. (2011). Media use by children younger than 2 years. *Pediatrics*,128(5),1040-5. Doi: 10.1542/peds.2011-1753.

Budak, O. (2017). Dijital Çocuk Oyunlarına Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin ve Annelerin Bakış Açısı. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* (13), 158-172.

Budak, K. S. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeğinin ve Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeğinin Geliştirilmesi, Problem Davranışlarla İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bülbül, N. E. (2008). *4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bülbül, N. E. ve Dinçer, Ç. (2009, Ekim). *4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Uluslararası 5. Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi, Edirne.

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 31-44.

Caemmerer, J. M. ve Keith, T. Z. (2015). Longitudinal, reciprocal effects of social skills and achievement from kindergarten to eighth grade. *Journal of School Psychology*, 53(4), 265-281. Doi: 10.1016/j.jsp.2015.05.001.

Campbell, S., Spieker, S., Burchinal, M. ve Poe, M. D. (2006). Trajectories of aggression from toddlerhood to age 9 predict academic and social functioning through age 12. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(8), 791-800. Doi: 10.1111/j.1469-7610.2006.01636.x.

Can, A. (1995). *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18(5), 553-575.

Carson, V., Spence J. C. CutumisU, N. ve Cargill, L. (2010). Association Between Neighborhood Socioeconomic Status and Screen Time Among Pre-School Children:A Cross-Sectional Study. *BMC Public Health*, 24(10), 367.

Cecconello, A. M. ve Koller, S. H. (2000). Competência social e empatia: Um estudo sobre resiliência com crianças em situação de pobreza. *Estudos de Psicologia*, 5(1), 71-93.

Cengiz Saltuk, M. ve Erciyes, C. (2020). Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tutumlarına Dair Bir Çalışma. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(2), 106-120. Doi: 10.17932/IAU.EJNM.25480200.2020.4/2.106-120

Ceylan, Ö. (2017). *Anne Baba Tutumları ile Çocuğun Sosyalleşme Süreci Arasındaki İlişki: Okul Öncesi Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cha, S. ve Seo, B. (2018). Smartphone Use And Smartphone Addiction In Middle School Students In Korea:Prevalence, Social Networking Servise And Game Use. *Health Psychology Open*, 5(1), 1-15. Doi: 10.1177/2055102918755046.

Chaiklin, H. (2010). Born digital: Understanding the first generation of digital natives. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(2), 167.

Chiu, S. Lee, J.Z. ve Huang, D.H. (2004). Video Game Addiction In Children and Teenagers In Taiwan. *Cyberpsychology Behavior*, 7(5),571-581.

Coie, J. D., Dodge, K. A. ve Kupersmidt, J. B. (1990). Peer group behavior and social status. In S. R. Asher & J. D. Coie (Eds.), *Peer rejection in childhood*. Cambridge University Press.

Cordes, C. ve Miller, E. (2000). *Fool's gold: A critical look at computers in childhood*. Maryland, MD: Alliance for Childhood.

Costley, K. C. (2014). *The Positive Effects of Technology on Teaching and Student Learning*.

Coyne, S. M., Shawcroft, J., Gale, M., Gentile, D. A., Etherington, J. T., Holmgren, H. ve Stockdale, L. (2021). Tantrums, toddlers and technology: Temperament, media emotion regulation, and problematic media use in early childhood. *Computers in Human Behavior*, 120, 106762.

Coyne, S., Rogers, A. ve Jane, S. (2022). Meltdowns and media: Moment-to-moment fluctuations in young children's media use transitions and the role of children's mood states. *Computers in Human Behavior*, 136(9), 107360. Doi: 10.1016/j.chb.2021.106762.

Chassiakos, Y. L. R., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. A. ve Cross, C. (2016). Children and adolescents and digital media. *Journal of the American Academy of Pediatrics*, 138(5), 3–6.

Chera, P. ve Wood, C. (2003). Animated multimedia 'talking books' can promote phonological awareness in children beginning to read. *Learning and instruction*, 13(1), 33-52.

Chiu, S. I., Lee, J. Z. ve Huang, D. H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 571–581. Doi: 10.1089/cpb.2004.7.571.

Chonchaiya, W. ve Pruksananonda, C. (2008). Television viewing associates with delayed language development. *Acta Paediatrica*, 97(7), 977–982. Doi: 10.1111/j.1651-2227.2008.00831.x

Christakis, D. A. ve Zimmerman, F. J. (2007). Associations between content types of early media exposure and subsequent attentional problems. *Journal of the American Academy of Pediatrics*, 120(5), 986–992. Doi: 10.1542/peds.2006-3322

Christakis, D. A., Zimmerman, F. J., DiGiuseppe, D. L. ve McCarty, C. A. (2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, 113(4), 708–13. Doi: 10.1542/peds.113.4.708.

Christen, A. (2009). Transforming the classroom for collaborative learning in the 21st century. *Techniques: Connecting Education and Careers*, 84(1), 28-31.

Çakır H. (2013). Bilgisayar Oyunlarına İlişkin Ailelerin Görüşleri ve Öğrenci Üzerindeki Etkilerin Belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2),138-150.

Çalhan, C. ve Göksu, İ. (2024). Okul Öncesi Dönemde Eğitsel Mobil Oyunların Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi. *Temel Eğitim* (22), 6-18.

Çavuş S., Ayhan B. ve Tuncer M. (2016). Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 43: 266-289

Çelik, E. (2017). *4-6 Yaş Çocuklarının Ekran Kullanımlarının Ebeveyn Ekran Kullanımı ve Aile İşlevleri ile Etkisi* [Uzmanlık Tezi]. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.

Çetin, M. ve Özgiden, H. (2013). Dijital Kültür Sürecinde Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Twitter Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(1), 173-189.

Daigle, B. A. (2008). Digital storytelling as a literacy-based intervention for a sixth grade student with Autism Spectrum Disorder: An exploratory case study [Doctoral Dissertations]. Louisiana State University.

Datar, A. (2017). The more the heavier? Family size and childhood obesity in the U.S. *Social Science & Medicine*, 180, 143-151. Doi: 10.1016/j.socscimed.2017.03.035

De Jong, E. Visscher, T.L., HiraSing, R. A., Heymans, M.W., Seidell, J.C. ve Renders, C.M. (2013). Association between TV viewing, computer use and overweight, determinants and competing activities of screen time in 4-to 13 year old children. *International Journal of Obesity*, 37(1), 47-53. Doi: 10.1038/ijo.2011.244.

Dekovic, M., Slagt, M. I., Asscher, J. J. ve Boendermaker, L. (2011). Effects Of Early Prevention Programs OnAdult Criminal Offending: A Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 31(4), 532-544. Doi: 10.1016/j.cpr.2010.12.003.

Demirli, C., ve Aydiner, S. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Bağımlılıkları ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 47-60.

Dennison, B., Erb, T. ve Jenkins, P. (2002). Television viewing and television in bedroom associated with overweight ris among low-income preschool children. *Pediatrics*, 109(6), 1028-1035. Doi: 10.1542/peds.109.6.1028.

DeRosier, M. E. ve Gilliom, M. (2007). Effectiveness Of A Parent Training Program For Improving Children's Social Behavior. *J Child Fam Stud*, 16(5), 660-670. Doi: 10.1007/s10826-006-9114-1

Dikmen Ada, B. (2019). Türkiye’de Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının Tarihsel Gelişim Süreci. Yıldırım, A. (Ed.). *Okul Öncesi Eğitim Programları*. (s.20). Pegem Akademi Yayınları.

Dilci, T. ve Eranıl, A. K. (2019). The impact of social media on children. G. Sarı (Ed.). In handbook of research on children's consumption of digital media.

Desideri, L., Di Santantonio, A., Varruciu, N., Bonsi, I. ve Di Sarro, R. (2020). Assistive technology for cognition to support executive functions in autism: A scoping review. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, 4(4), 330-343. DOI: 10.1007/s41252-020-00163-w

Doğaner Halıcı, N. (16.12.2023). ‘Cep telefonuyla uyuyorsanız dikkat!’ Sözcü. sayfasından 21.01.2024 tarihinde [Cep telefonuyla uyuyorsanız dikkat! \(sozcu.com.tr\)](https://www.sozcu.com.tr/cep-telefonuyla-uyuyorsaniz-dikkat/) adresinden erişildi.

Doğrusever, C. (2021). Ergenlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 23-42.

Dokumacı, C. (2023). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığı Eğilimlerinin Sosyal Becerileriyle İlişisinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Domoff, S. E., Gentile, D. A., Harrison, K., Gearhardt, A. N., Lumeng, J. C. ve Miller, A. L. (2019). Development and validation of the problematic media use measure: A parent report measure of screen media “addiction” in children. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(1), 2–11. Doi: 10.1037/ppm0000163

Durak, H. Y. (2019). Investigation of nomophobia and smartphone addiction predictors among adolescents in Turkey: Demographic variables and academic performance. *The Social Science Journal*, 56(4), 492-517. DOI: 10.1016/j.soscij.2018.09.003

Durak Batıgün, A. ve Kılıç, N. (2011). İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo- Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.

Duran, M., Çeliköz, N. ve Özdemir Topaloğlu, A. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 121-137.

Eales, L., Gillespie, S., Alstat, R. A., Ferguson, G. M. ve Carlson, S. M. (2021). Children’s screen and problematic media use in the United States before and during the COVID- 19 pandemic. *Child Development*, 92(5), 866- 882. Doi: 10.1111/cdev.13652

Edis, K. (2020). Batman’da 6-12 Yaş Aralığındaki Çocukların Dijital Medya Araçları Kullanımına Annelerin Bakışı. *Universal Journal of History and Culture*, 2 (1), 57-76.

Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2014). Ankara’daki Anaokullarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28 (4), 547-582.

Emen Parlatan, M. ve Aslan, D. (2020). Erken Çocuklukta Sosyal Becerileri Etkileyen Etmenler. Aslan, D. (Ed.). (2020). *Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi*. (1. Baskı). içinde (s.131-143). Pegem Akedemi Yayınları.

Emiroğlu İlvan, T. (2022). Okul Öncesi Dönem Çocukların Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimleri ile Anne Çocuk İlişkisinin İncelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Epstein, A. S. (2015). Using technology appropriately in the preschool classroom. *Highscope Extencions*, 28(1), 1-19.

Erboy, E. ve Vural, R. A. (2010). İlköğretim 4 ve 5 Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığını Etkileyen Faktörler. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1), 39-58.

Erdogan, O. (2023). The mediator's role of communication skills in the effect of social skills on digital game addiction. *Acta Psychologica*, 237, 103948.

Ergün, G. (2015). Şiddet İçerikli Bilgisayar Oyunu Oynayan İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin ve Benlik Saygı Düzeylerinin İncelenmesi [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergüney, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulak Bilge Dergisi*, 5(17), 1917-1938. Doi: 10.7816/ulakbilge-05-17-10

Farajova, A. (2018). *Azerbaycan ve Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Geleneksel ve Dijital Medya Kullanımları ve Doyumları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Fidan, İ. (2022). *Okul Öncesi Dönemdeki Öğrencilerin Dijital Bağımlılıklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri* [Tezsiz yüksek lisans projesi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Freeman, N. K. ve Somerindyke, J. (2001). Social play at the computer: Preschoolers scaffold and support peers' computer competence. *Information Technology in Childhood Education Annual*, 13, 203–213.

Frey, J., Elliot S. N. ve Kaiser, A. (2014). Social Skills Intervention Planning for Preschoolers: Using the SSiS- Rating Scales to Identify Target Behaviors Valued by Parents and Teachers. *Assessment for Effective Intervention*, 39(3), 182-192.

Furuncu, C. (2019). *Problemlili Medya Kullanım Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik Güvenirlik Çalışması: Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Ölçeği Ebeveyn Formu* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü.

Furuncu, C. ve Öztürk, E. (2020). Problemlili Medya Kullanım Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Güvenirlik Çalışması: Çocuklarda Ekran Bağımlılığı Ölçeği Ebeveyn Formu. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 535-566.

Gentile, D. (2009). Pathological video-game use among youth ages 8 to 18: A national study. *Psychological science*, 20(5), 594-602. Doi: 10.1111/j.1467-9280.2009.02340.x.

Gentile, D. A., Choo, H., Liau, A., Sim, T., Li D., Fung, D. ve Khoo, A. (2011). Pathological video game use among youths: Atwo-years longitudinal study. *Pediatrics*, 127(2), 319-329. Doi: 10.1542/peds.2010-1353.

George, D. ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference (10. Baskı). Boston: Pearson.

Goodwin, K. (2020). *Dijital Dünyada Çocuk Büyütmek- Teknolojiyi Doğru Kullanmanın Yolları*. (s. 25-26). (çev. T. Er). Aganta Kitap Yayınevi.

Gomes, R. ve Pereira, A. (2014). Influence of Age and Gender in Acquiring Social Skills in Portuguese Preschool Education. *Psychology*, 5, 99-103. Doi: 10.4236/psych.2014.52015

Gözen, G., Karakaş, N., Şahin, C., Özpoyraz, E., Altundal, M. ve Acar, I. H., (2021). *Erken çocuklukta teknolojik cihazlar aracılığı ile öğrenme*. Çocuk Gelişim ve Öğrenme Çalışmaları Laboratuvarı, Özyeğin Üniversitesi.

Göymen, R. ve Ayaş, T. (2019). Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Çevrimiçi Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi*, 6(2), 36-52.

Granic, I., Lobel, A. ve Engels, R. C. (2014). The benefits of playing video games. *American Psychologist*, 69(1), 66–78.

Guðmundsdóttir, G.B. ve Hardersen, B. (2012). The Digital Universe of Young Children. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 7(3), 221-226. Doi: 10.18261/ISSN1891-943X-2012-03-06

Gülay, H. ve Akman, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Pegem Akademi Yayınları.

Güleç, G. (2023). İnternet Oyun Oynama Bozukluğu ve Belirtileri ve Tanısı. Evren, C. (Ed.). *Davranışsal Bozukluklar Temel Başvuru Kitabı* (s. 353). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.

Gültekin Akduman, G. (2013). Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi. Uyanık Balat, G. (Ed). *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (s.2-3). Pegem Akademi Yayıncılık.

Gündoğan, A., Körükçü, Ö., Ogelman, H.G. ve Seçer, Z. (2014). Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn-Çocuk Sosyal Becerilerinin İncelenmesi: Denizli İli Örneği. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 2(4), 149-170. Doi: 10.17359/ACED.201449032

Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Pelit, B. M. Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E., Akçomak, Z., Kale, E. B., Moran, İ., Aydoğdu, G. ve Kaya, E. (2016). Okul Öncesi Çocuklarda Medya Kullanımı. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 6-10.

Günindi, N. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri ile Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 133- 144.

Güral, M. ve Önder, A. (2015). Televizyon İzleme Süresinin Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *International Periodical For The Languages*, 10(7), 467-488.

Güzen, M. (2021). *Covid-19 Pandemi Öncesi ve Pandemi Sürecinde 4-6 Yaş Çocuklarının Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimleri ve Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde Görülen Farklılıkların İncelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hancox, R. J., Milne, B. J., ve Poulton, R. (2005). Association of television viewing during childhood with poor educational achievement. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 159(7), 614–618. Doi: 10.1001/archpedi.159.7.614.

Hansa Bilek, M. (2011). *Okul Öncesi Dönem Çocukların Ev ile Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerin Karşılaştırılması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harman, J.P., Hansen, C.E., Cochran, M. E. ve Lindsey, C.R. (2005). Liar, liar: internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *Cyberpsychology Behavior*, 8(1),1-6. Doi: 10.1089/cpb.2005.8.1.

Hart, C. H., Newell, L. D., ve Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills* (s. 753–797). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Hesketh, K., Ball, K., Crawford, D., Campbell, K. ve Salmon, J. (2007). Mediators of The Relationship Between Maternal Education And Children's TV Viewing. *Am J Prev Med*. 33(1), 41-47. Doi: 10.1016/j.amepre.2007.02.039.

Hinkley, T., Brown, H., Carson, V. ve Teychenne, M. (2018). Cross sectional associations of screen time and outdoor play with social skills in preschool children, *PloS One*, 13(4). Doi: 10.1371/journal.pone.0193700.

Holloway, D., Green, L. ve Stevenson, K. (2015). Digitods: Toddlers, Touch Screens and Australian Family Life. *M/C Journal*, 18(5). Doi: 10.5204/mcj.1024

Horzum, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.

Howie, E. K., Coenen, P., Campbell, A. C., Ranelli, S. ve Straker, L. M. (2017). Head, trunk and arm posture amplitude and variation, muscle activity, sedentariness and physical activity of 3 to 5 year-old children during tablet computer use compared to television watching and toy play. *Applied Ergonomics*, 65, 41–50. Doi: 10.1016/j.apergo.2017.05.011.

Hu, B. Y., Gregory K. J. ve Huiping W. (2018). Screen Time Relationship of Chinese Parents and Their Children. *Children and Youth Services Review*, 94, 659–669. Doi: 10.1016/j.childyouth.2018.09.008

İlgın, T. İ. (2018). *Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Sosyal Değer Kazanımları ile Ebeveyn Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Işıkoğlu, N., Budak, K.S. ve Guzen, M. (2024). A Longitudinal Study of Children's Digital Play Addiction Tendencies and Parental Guidance Strategies. *Early Childhood Education Journal*.

Işıkoğlu, N., Erol, A., Atan, A. ve Aytekin, S. (2021). A qualitative case study about overuse of digital play at home. *Current Psychology*.

İmİK, Ü., Sager, T. ve Demirkol, P. (2014). Tetelevizyon Çocuk Programı Müziklerinin İlköğretim Müzik Dersine Katkılarına Yönelik Görüşler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), 321-354.

Jackson, D. B., Testa, A. ve Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among U.S. children. *American Journal of Preventive Medicine*, 60(4), 462-470. Doi: 10.1016/j.amepre.2020.09.018.

Jago, R., Stamatakis, E., Gama, A., Carvalhal, I. M., Nogueira, H., Rusado, V. ve Padez, C. (2012). Parent and child screen-viewing time and home media environment. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2), 150-158. Doi: 10.1016/j.amepre.2012.04.012.

Van Dijk, Jan A. G. M. (2006). "The Network Society Social Aspects of New Media". Second edition. London: SAGE Publications Ltd.

Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W. ve Michael, G. M. (2000). Peer Acceptance and Social Adjustment in Preschool and Kindergarten. *Early Childhood and Educational Journal*, 27(4), 207-212. DOI: 10.1023/B:ECEJ.0000003356.30481.7a

Kalkan, A. (2021), Teknoloji Bağımlılığı ve Bilinçli Medya Kullanımı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1.Baskı,152. Kitabın Tanıtımı. *Trk Dergisi*, 2(1), 123-130.

Kandır, A., (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*.151,102-104.

Kanter, A. (2020). Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Problem Davranışlarına Etkisi. *Researcher Social Science Studies*, 8(2), 207-221. Doi:10.29228/rssstudies.43864

Kapıkıran, N. A., Acun Kapıkıran, N., İvrendi, A. B. Ve Adak, A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 19-27.

Karademir Coşkun, T. ve Filiz, O. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital oyun gücüne yönelik umutları. *Addicta: Türkiye Bağımlılık Dergisi*, 6, 239–267. Doi: 10.15805/addicta.2019.6.2.0036

Karaboğa, M. T. (2018). Medya Çağında Çocuk ve Çocuk Kültürü: Şiddet ve Tüketim Kültürünün Yansımaları, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2),1-17.

Karaboğa, M. T. (2019). Dijital Medya Okuryazarlığında Anne ve Baba Eğitimi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14 (20), 2040-2073.

Karakoyun, F. (2014). *Çevrimiçi Ortamlarda Oluşturulan Dijital Öyküleme Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Adayları ve İlköğretim Öğrencilerinin Görüşlerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karaşahin, H. (2016). *Sosyal Beceri Ölçeğinin Türkçe Formunun Alternatif Modellerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karaşahin, H., Totan, T. ve Aksu, G. (2021). Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 469-493.

Karataş, Z. (2020). Sosyal Beceriye Giriş. Deniz, M.E. ve Eryılmaz, A. (Ed.). (2020). Sosyal Beceri Eğitimi. (2. Baskı). içinde (s. 2-27). Pegem Akademi Yayınları.

Karoğlu, H. ve Ünüvar, P. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 231-254.

Keengwe, J. ve Onchwari, G. (2009). “Technology and Early Childhood Education: A Technology Integration Professional Development Model for Practicing Teachers.” *Early Childhood Education Journal*, 37(3), 209–18. Doi: 10.1007/s10643-009-0341-0

Kılınç, S. (2015). Okul Öncesi Çağındaki Çocukların Teknoloji Kullanımı Hakkındaki Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kırmusaoğlu, L. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dijital Oyunlar ile Dış Mekân Oyunları Arasındaki Tercihleri: Öğretmenlerin Gözlemlerine Yönelik Bir Alan Çalışması* [Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kısa, Ö. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Beceri Düzeyleri ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kim, S. G., Park, J., Kim, H. T., Pan, Z. Lee, Y. ve McIntyre, R. S. (2019). The relationship between smartphone addiction and symptoms of depression, anxiety, and attention-deficit/hyperactivity in South Korean adolescents. *Annals of General Psychiatry* 18(1). Doi: 10.1186/s12991-019-0224-8.

Kim, S. K., Wi, D. S. ve Kim, K.M. (2023). Effect of Media Exposure on Social Development in Children. *Global Pediatric Health*, 10, 1-7. Doi: 10.1177/2333794X231159224

Kirkorian, H. L., Pempek, T. A., Murphy, L.A., Schmidt, M.E. ve Anderson, D.R. (2009). The Impact of Background Television on Parent-Child Interaction. *Child Development*, 80(5), 1350-1359. Doi: 10.1111/j.1467-8624.2009.01337.x.

Kong, S. C. (2014). Developing information literacy and critical thinking skills through domain knowledge learning in digital classrooms: An experience of practicing flipped classroom strategy. *Computers & Education*, 78, 160-173. Doi: 10.1016/j.compedu.2014.05.009

Konigsberg, R. D. (12 Ağustos 2013). ‘Parents Are Digital Hypocrites’ Time 04.03.2024 tarihinde <https://ideas.time.com/2013/08/12/parents-are-digital-hypocrites/> adresinden erişildi.

Köleoğlu, K. (2023). *Geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerine, Problem Davranışlarına ve Okula Uyumlarına*

Etkisinin İncelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Köprülü, Ö. (2014). *Ekran Bağımlılığı Olan Çocuklarda İnsülin Duyarlılığının Değerlendirilmesi* [Uzmanlık Tezi]. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Kubey, R. ve Csikszentmihalyi, M. (2002). Television Addiction is no mere metaphor. *Scientific American* 286 (2), 74-80. Doi: 10.1038/scientificamerican0202-74

Kuyucu, M. (2017). Gençlerde Akıllı Telefon Kullanımı ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Sorunsalı: “Akıllı Telefon (Kolik)” *Üniversite Gençliği*. 7(14), 328–359.

Laffey-Ardley, S., & Thorpe, K. (2006). Being Opposite: Is There Advantage for Social Competence and Friendships in Being an Opposite-Sex Twin? *Twin Research and Human Genetics*, 9(1), 131–140.

Lane Stanton-Chapman, K., Jamison, K. R. ve Phillips, A. (2007). Teacher and parent expectations of preschoolers behavior: Social skills necessary for success. *Topics in Early Childhood Special Education*, 27(2), 86-97. Doi: 10.1177/02711214070270020401

Lauricella, A. R., Wartella, E. ve Rideout, V.J. (2015). Young children'sscreen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17.

Lawrence Erlbaum Associates Publishers. Vandell, D.L. &Wilson, K.S. (1987). Infants' interactions with mother, sibling, and peer: Contrasts and relations between interaction systems. *Child Development*, 58(1), 176-186.

Lawrence, S. M. (2018). Preschool children and ipads: observations of social interactions during digital play. *Early Education and Development*, 29(2), 207-228.

Lemmings, J. S., Valkenburg P. M. ve Peter, J. (2009) Development and validation of a game addiction scale for adolescents. *Media Psychology*, 12(1), 77-95. Doi: 10.1080/15213260802669458

Levine, L. E., Waite, B. M., Bowman, L. L., & Kachinsky, K. (2019). Mobile media use by infants and toddlers. *Computers in Human Behavior*, 94(5), 92- 99. Doi: 10.1016/j.chb.2018.12.045

Lewis, T. J. (1994). A comparative analysis of the effects of social skill training and teacher-directed contingencies on social behavior of preschool children with disabilities. *Journal of Behavioral Education*, 4(3), 267–281.

Li, S. Chung, T. (2006). Internet function and Internet addictive behavior. *Computers in Human Behavior*, 22(6), 1067-1071. Doi: 10.1016/j.chb.2004.03.030

Lindahl, M. G. ve Folkesson, A. M. (2012). “Can We Let Computers Change Practice? Educators’ Interpretations of Preschool Tradition.” *Computers in Human Behavior* 28 (5), 1728–1737. Doi: 10.1016/j.chb.2012.04.012

Linebarger, D. L. ve Piotrowski, J. T. (2009). TV as storyteller: How exposure to television narratives impact at-risk preschoolers' story knowledge and narrative skills. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(1), 47-69. Doi: 10.1348/026151008x400445.

Lissak, G. (2018). Adverse physiological and psychological effects of screen time on children and adolescents: Literature review and case study. *Environmental Research*, 164, 149– 157. Doi: 10.1016/j.envres.2018.01.015.

Lowrie, T. ve Jorgensen, R. (2011). Gender differences in students’ mathematics game playing. *Computers & Education*, 57(4), 2244-2248. Doi: 10.1016/j.compedu.2011.06.010

Lynch, S. A. ve Simpson, C. G. (2010). Social Skills: Laying The Foundation For Success. *Dimensions Of Early Childhood*, 38(2), 3-12.

Maleki, M., Mardani, A. ve Chehrzad, M. (2019). Social Skills in Children at Home And in Preschool. *Behavioral Sciences*, 9(7), 74. Doi: 10.3390/bs9070074

Mares, M. L., ve Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(3), 140-151.

Marsh, J., Plowman, L., Yamada- Rice, D., Bishop, J., Lahmar, J. ve Scott, F. (2018). Play and creativity in young children's use of apps. *British Journal of Educational Technology*, 49(5), 870-882. Doi: 10.1111/bjet.12622

McDonough, P. (26 October 2009). TV Viewing Among Kids at an Eight-Year High. Nielsen. 24.05.2024 tarihinde <https://www.nielsen.com/insights/2009/tv-viewing-among-kids-at-an-eight-year-high/> adresinden erişildi.

McPake, J., Plowman, L., & Stephen, C. (2012). Pre-school children creating and communicating with digital technologies in the home. *British Journal of Educational Technology*, 44(3), 421-431.

MEB. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara.

MEB. (2024). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara.

MEB (2014). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Beceri Destek Eğitimi Öğretmen Rehber Kitabı*. Ankara.

Milfort, R. ve Greenfield, D. B. (2002). Teacher and observer ratings of head start children's social skills, *Early Childhood Research Quarterly*, 17(4), 581–595.

Mistry, K. B., Minkovitz, C. S., Strobino, D. M. ve Borzekowski, D. L. (2007). Children's television exposure and behavioral and social outcomes at 5.5 years: Does timing of exposure matter. *Journal of the American Academy of Pediatrics*, 120(4), 762–769. Doi: 10.1542/peds.2006-3573.

Mobil İletişim Araçları ve Bilgi Teknolojileri İş İnsanları Derneği (MOBİSAD) (2023). Mobil İletişim Raporu. 16.01.2024 tarihinde <https://mobisad.org/wp-content/uploads/rapor-2023.pdf> adresinden erişildi.

Muslu, G. K. ve Bolışık, B. (2009). Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5), 445-450.

Mustafaoğlu, R. ve Yasacı, Z. (2018). Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 51- 58.

Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. ve Razak Özdiñler, A. (2018). The Negative Effects of Digital Technology Usage on Children's Development and Health. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 13-21.

NAEYC (National Association for the Education of Young Children and Fred Rogers Center for Early Learning and Children's Media) (2012). Technology and interactive media as tools in early childhood programs serving children from birth through age 8: A joint position statement. 29.02.2024 tarihinde https://www.naeyc.org/sites/default/files/globally-shared/downloads/PDFs/resources/position-statements/ps_technology.pdf adresinden erişildi.

Neppl, T. K., Wedmore, H., Senia, J. M., Jeon, S. ve Diggs, O. N. (2019). Couple interaction and child social competence: The role of parenting and attachment. *Social Development*, 28(2), 347–363.

Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Neslitürk, S. Deniz, M.E. (2014). Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu'nun Türk Kültürüne Uyarlanması: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 139-149.

NIDA. (2014). Drugs, Brains and Behavior. The Science Of Addiction. National Institute On Drug Abuse (pp.347-349).

Nikken, P. ve Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423–3435. Doi: 10.1007/s10826-015-0144-4

Nunez-Smith, M., Wolf, E., Huang, H. M., Emanuel, D. J. ve Gross, C. P. (2008). Media and child and adolescent health: A systematic review. Washington, DC: *Common Sense Media*.

Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerinin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.

Özcan, F. (2018). *Okul Öncesi Eğitim Alan Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Sosyal Becerilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özcan, F., Çağlar, A. ve Pekdoğan, S. (2020). 4-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Becerileri ve Teknoloji Kullanımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 709-717.

Özcan, N. ve Buzlu S. (2005). Problemlili internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi*, 6(1), 19–26.

Özkan, A. (2016). *Dijital Medya ve Sosyalleşme: Sosyalleşmenin Yeni Boyutları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özkan, A. ve Hira, İ. (2017). Dijital Medya ve Sosyalleşme: 6-12 Yaş Çocukların Sosyalleşmesine Dair Ebeveyn Görüşleri İstanbul Örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 245-270.

Özmert, E., Toyran, M. ve Yurdakök, K. (2002). Behavioral correlates of television viewing in primary school children evaluated by the child behavior checklist. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 156(9), 910–914. Doi: 10.1001/archpedi.156.9.910.

Özünü Pekiyaş, N., Baştuğ Yuruk, O. ve Saygılı, F. (2020). Artan Mobil Teknoloji Kullanımının Yol Açtığı Ağrı Sendromu: “Text Neck”. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(3), 251-257. Doi: 10.46237/amusbfd.713569

Özyürek, A. (2015). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.

Özçelik Demir, A. (2021). *Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ile Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Parkı, N. ve Lee, H. (2012). Social implications of smartphone use: Korean college students' smartphone use and psychological well-being. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 15(9), 491–497. Doi: 10.1089/cyber.2011.0580.

Parkı, C. ve Parkı, Y. R. (2014). The conceptual model on smart phone addiction among early childhood. *International Journal of Social Science and Humanity*, 4(2), 147-150. Doi: 10.7763/IJSSH. 2014.V4.336

Pekdoğan, S. (2016). 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1946-1965.

Poulain, T., Ludwig, J., Hiemisch, A., Hilbert, A. ve Kiess, W. (2019). Media Use of Mothers, Media Use of Children, and Parent-Child Interaction Are Related to Behavioral Difficulties and Strengths of Children. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(23), 46-51. Doi: 10.3390/ijerph16234651

Poyraz, H. (2011). Okul Öncésinin Önemi, Poyraz, H. Dere Çiftçi, H. *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. (s.15). Am Yayıncılık.

Powless, D. L. ve Elliott, S. N. (1993). Assessment of social skills of native american preschoolers: teachers' and parents ratings. *Journal of School Psychology*, 31, 293-307.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1–6.

Quesenberry, A. C., Mustian, a. L. ve Clark-Bischke, C. (2016). Preschool and Kindergarten: Tuning in: Strategies for Incorporating Technology Into Social Skills Instruction in Preschool and Kindergarten. *YC Young Children*, 71(1), 74- 81.

Przepiorka, A., Błachnio, A., Cudo, A. ve Kot, P. (2021). Social anxiety and social skills via problematic smartphone use for predicting somatic symptoms and academic performance at primary school. *Computers & Education*, 173, 104286. Doi: 10.1016/j.compedu.2021.104286

Radesky, J. S. ve Christakis, D. A. (2016). Increased Screen Time: Implications for Early Childhood Development and Behavior. *Pediatr Clin North Am*, 63(5), 827- 39. Doi: 10.1016/j.pcl.2016.06.006.

Ray,M. Jat,K. R. (2010). Effect of electronic media on children. *Indian Pediatrics*, 47, 561-568. Doi: 10.1007/s13312-010-0128-9.

Rideout, V. (2011). Zero to eight: Children’s media use in America. San Francisco, CA: Common Sense Media. 24.05.2024 tarihinde https://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/public_comments/california-00325%C2%A000325-82243.pdf adresinden erişilmiştir.

Robin, B. (2006). The Educational Uses of Digital Storytelling. C. Crawford vd. (Ed.), Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference, (s. 709-716).

Roe, K. ve Muijs, D. (1998). Children and computer games: A profile of the heavy user. *European Journal of Communication*, 13, 181–200.

Rosen, L. D., Lim, A., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J. ve Rokkum, J. (2014). Media and technology use predicts ill-being among children, preteens and

teenagers independent of the negative health impacts of exercise and eating habits. *Computers in Human Behavior*, 35, 364–375. Doi: 10.1016/j.chb.2014.01.036.

RTÜK. (2013). Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması. https://www.rtuk.gov.tr/Media/FM/Birimler/Kamuoyu/2013%20Y%C4%B1%C4%B1%20Ara%C5%9F%C4%B1rmalar%C4%B1_0110.pdf sayfasından 16.01.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Sayan, H. (2016). Okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımı. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5 (13), 67-83.

Schmidt, M. E., Pempek, T. A., Kirkorian, H. L., Lund, A. F. ve Anderson, D. R. (2008). The effects of background television on the toy play behavior of very young children. *Child Development*, 79(4), 1137–1151. Doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01180.x.

Scmidt, M. E., Pempek, T. A., Kirkorian, H. L., Lund, A. ve Anderson, D. R. (2008). The Effects of Background Television on the Toy Play Behavior of Very Young Children. *Child Development*, 79(4), 1137-1151. Doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01180.x.

Segers, E. ve Verhoeven, L. (2002). Multimedia support of early literacy learning. *Computers & Education*, 39(3), 207-221. Doi:10.1016/S0360-1315(02)00034-9

Segrin, C. ve Givertz, M. (2003). Methods of social skills training and development. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills* (pp. 135–176).

Sevi, O. M., Odabaşoğlu, G., Genç, Y., Soykal, İ. ve Öztürk, Ö. (2014). Cep telefonu envanteri: Standardizasyonu ve kişilik özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 15(1), 15–22.

Shifflet, R., C. Toledo, C. ve Mattoon, C. (2012). “Touch Tablet Surprises: A Preschool Teacher’s Story”. *Young Children* 67 (3), 36–41.

Sigman, A. (2012). The impact of screen media on children: a Eurovision for parliament. *Improving the quality of childhood in Europe*, 3, 88-121.

Sönmezer, Z. ve Balcıoğlu, B. A. (2023). Dijital Medya ve Ekranı Emanet Edilen Çocuklar. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 9(33), 54–70. Doi: 10.5281/zenodo.8339914.

Steinsbekk, S., Bjorklund, O., Valkendurg, P., Nesi, J. ve Wichstrom, L. (2024). The new social landscape: Relationships among social media use, social skills, and offline friendships from age 10-18 years, *Computers in Human Behavior*, 156, 108235.

Strasburger, V. C., Hogan, M. J., Mulligan, D. A., Ameenuddin, N., Christakis, D. A., Cross, C., Fagbuyi, D. B., Hill, D. L., Levine, A. E., Mccarthy, C., Moreno, M. ve Swanson, W. S. L. (2013). Children, Adolescents and The Media. *Council On Communications and Media*, 132(5), 958-961.

Subrahmanyam, K., Kraut, R. E., Greenfield, P. M. ve Gross, E.F. (2000). The Impact of Home Computer Use on Children's Activities and Development. Publication: The Future of Children. *Children and Computer Tecnology*, 10(2), 123–140. Doi: 10.2307/1602692

Sussman, S. ve Moran, M.B. (2013). Hidden addiction: television. *Journal of behavioral Addictions*, 2(3), 125-132. Doi: 10.1556/JBA.2.2013.008

Şahin, S. ve Baç Karaaslan, T. (2006). Üç- Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 3(1,2), 74-80.

Şahin, M. C., Taş, I., Oğul, İ. G., Çilingir, E. ve Keleş, O. (2015). Tablet bilgisayarların okul öncesi eğitimde destek materyali olarak kullanılmasının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 335-348.

Şengül, M. Z. (2011). *Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu* [Yayınlanmamış uzmanlık tezi]. RTÜK.

Tam, M. (2000). Constructivism, instructional design, and technology: Implications for transforming distance learning. *Educational Technology & Society*, 3(2), 1-17.

Tatlı, S. (2014). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Anne-Babalarıyla ve Öğretmenleriyle Olan İlişkilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taveras, E. M., Sandora, T.J., Shih, M., Ross-Degnan, D., Goldmann, D.A. ve Gillman, M. W. (2012). The Association of Television and Viewing with Fast Food Intake by Preschool-Age Children. *Obesity*, 14(11), 2034-2041.

Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T. ve Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 22–63.

Toyran, M. (2000). *Televizyon İzlemenin İlkokul Çocukları Üzerindeki Bazı Fiziksel ve Prososyal Etkilerinin İncelenmesi* [Uzmanlık Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Törenli, N. (2005). *Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamları: Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi*. Bilim ve Sanat Yayınları.

Tutkun, O. (2011). Internet access, use and sharing levels among students during the teachinglearning process. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(3), 152-160.

Türkiye İstatistikler Kurumu (TÜİK) (2022). İstatistiklerle Çocuk, 2021.

Türkiye Cumhuriyet Sağlık Bakanlığı (SB) (2018). Dijital oyun bağımlılığı çalıştay sonuç raporu. <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/39937/0/dijitaloyunbagimlilikipdf.pdf> sayfasından 14.01.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, 15(1), 46–50.

United Nations Children’s Fund (UNICEF). (2017). Dijital bir dünyada çocuklar. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/SOWC_2017_SUM_TR.pdf sayfasından 01.05.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Uyanık, Ö. ve Kandır, A. (2010). Early Academic Skills in Preschool Period. *Journal of Theoretical Educational Science*, 3 (2), 118-134.

Uzun, Sibel Bağcı. ‘Ebeveynler Krizde Çocuklar Bağımlı’ Hürriyet (15.04.2023). [Ebeveynler krizde çocuklar bağımlı \(hurriyet.com.tr\)](https://www.hurriyet.com.tr/ebeveynler-krizde-cocuklar-bagimli) sayfasından 17.01.2024 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Ülker, Ü. ve Bülbül, H. İ. (2018). Dijital Oyunların Eğitim Seviyelerine Göre Kullanılma Durumları. *Tünav Bilim Dergisi*, 11(2), 10-19.

Üstündağ, A. (2022). Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(3), 316-326.

Vandewater, E. A., Bickham, D. H. ve Lee, J. H. (2006). Time well spent? Relating television use to children's free-time activities. *Pediatrics*, 117(2), 181–191. Doi: 10.1542/peds.2005-0812.

Vijayakumar, M., Mujumdar, S. ve Dehadrai, A. (2018). Assessment of co-morbid factors associated with text-neck syndrome among mobile phone users. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*, 4(9), 38-46.

Vinter, K. ve Siibak, A. (2012). The role of significant others in guiding pre-school children's new media usage: analysing perceptions by Estonian children and parents. *Lifelong Learning and Teacher Development*, (pp. 78-94). Peter Lang Publishers House.

Vural, E. D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkileri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yalçın-Irmak, A. ve Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-37.

Yavuzarslan Gök, A. (2017). *Ergenlerde Problemlı İnternet Kullanımı, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yazıcı, Z. ve Çetin, M. (2020). Sosyal Beceri Kavramı. Aslan, D. (Ed.). (2020). *Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi*. (1. Baskı). içinde (s.1-18). Pegem Akedemi Yayınları.

Yengin, D. (2014). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum* (s.49) Derin Yayınları

Yengin, D. ve Bayındır, B. (2019). Dijital bağ (ım)lı. Gökmen H. Karadağ (Ed.), *Dijital hastalıklar*. içinde (s.85-115). Der Yayınları.

Yiğit, E. ve Günüç, S. (2020). *Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığına Göre Aile Profillerinin Belirlenmesi*. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 144-174.

Yıldırım, İ. (2021). Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), 1237- 1258.

Yılmaz, M. (2020). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 57-68 Aylık Çocukların Okul Kaygıları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, D., Arslan, E., Eravcı, Ş. N. ve Adagideli, F. H. (2020). Ebeveynlerin İnternet Kullanımı ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ego Sağlamlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar University Journal of The Faculty of Education*, 8(1), 31-45.

Yılmaz Bolat, E. (2018). Anne Baba Tutumlarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 2(2), 32-38.

Yılmaz Bolat, E. ve Kahveci, D. (2016). 4-6 Yaş Grubu Çocukların Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması. *Turkish Journal of Primary Education*, 1(1), 14-25.

Yoshikawa, H., Wuermli, A. J., Britto, P. R., Dreyer, B., Leckman, J. F., Lye, S. J., Ponguta, L. A., Richter, L. M. ve Stein, A. (2020). Effects of the global coronavirus disease-2019 pandemic on early childhood development: Short-and long-term risks and mitigating program and policy actions. *The Journal of Pediatrics*, 223, 188-193.

Yuksel, P., Robin, B. ve McNeil, S. (2011). Educational uses of digital storytelling all around the world. M. Koehler ve P. Mishra (Ed.), *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference*, (s. 1264-1271).

Yüksel, G. (1999). *Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Zhao, J., Zhang, Y., Jiang, F., Ip, P., Ho, F.K.W., Zhang, Y. ve Huang, H. (2018) Excessive screen time and psychosocial well-being: The mediating role of Body Mass Index, sleep duration, and parent-child interaction. *The Journal of Pediatrics*, 202, 157–162.

Ziv, Y. (2013). Social Information Processing Patterns, social skills, and school readiness in preschool children. *Journal of experimental child psychology*, 114(2),306-320.

Walker, S. (2004). Teacher reports of social behavior and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *ResearchGate*, 34(1), 1-31.

Whang, L. S. M., Lee, S. ve Chang, G. (2003). Internet over-users' psychological profiles: A behavior sampling analysis on internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 6, 143–151.

EKLER

EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Büşra BAKIRCI		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı			
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Okul Öncesi Öğretmenliği	2021
Tez Başlığı	Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemleri Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi		
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Duygu ÇETİNGÖZ		
Akademik Eserler			
‘Okul Öncesi Öğretmenlerinin FeTeMM Eğitimine Yönelik Farkındalıkları’ 13. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu EYFOR-13 (Sözlü Bildiri), 2022.			
‘Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Hikaye Kitaplarındaki Bilim İnsanı İmajı’ III. Uluslararası Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Sempozyumu, 2022.			
‘Okul Öncesi Öğretmenlerinin Yaratıcılığı Geliştiren Eğitim Ortamları Oluşturma Deneyimlerinin İncelenmesi’ Ege Eğitim Dergisi, 2023.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

EK 2. UYGULAMA İZİNLERİ

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Sayı : E-87347630-659-371712
Konu : Araştırma İzni- Büşra BAKIRCI

ACELE
23.09.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 07.09.2022 tarihli ve 351753 sayılı yazımız.
b) İzmir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 21.09.2022 tarih ve 58040182 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazımız ile bildirilen Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Büşra BAKIRCI'nın, "Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemleri Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi" konulu çalışma kapsamında uygulama yapma talebine ilişkin İzmir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan ilgi (b)'de kayıtlı yazı, işbu yazımız ekinde sunulmaktadır.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (b)'de kayıtlı yazı ve ekleri. (13 Sayfa)

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Büşra Bakırcı
Kurumu / Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim ABD Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Araştırma Yapılacak İller	İzmir
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Ekli Listede Adı Geçen Okullar
Araştırmanın Konusu	Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemleri Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi
Üniversite / Kurum Onayı	-----
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemleri Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi (Tez)
Veri Toplama Araçları	Onam Formu,Veli Onam Formu,Problemleri Medya Kullanım Ölçeği, SBÖ, Demografik Bilgi Formu,
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
İlgi: Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu 2020/2 sayılı Genelgesi. Genelge gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup 2022-2023 eğitim-öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmayacak ve eğitim kurumu yöneticilerinin uygun gördüğü şekilde yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı: ----	Gerekçesi; -----

KOMİSYON

13/09/2022

(Başkan) İlker ERARSLAN Müdür Yardımcısı Üye Nurdan MARAL Öğretmen Üye Selahattin ANIK Öğretmen Dr.Yasin KAYIŞ Öğretmen Dr.Nergis CANBULAK Öğretmen

EK-3. ETİK İZİN

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Sayı : E-87347630-659-350483

31.08.2022

Konu : Etik Kurul İzni- Büşra BAKIRCI

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.08.2022 tarihli 345508 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 29.08.2022 tarihli toplantısında alınan 9 sayılı karar ile; Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Büşra BAKIRCI'nın, "Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemli Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş olup, alınan karar Makamımızca onaylanmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 5576A8FE-24C0-4403-8091-792CB715EFEC Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eyul-universitesi-ebys>
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir Bilgi için: Pelin ALTIN
KEP Adresi : dokuzeyuluniversitesi@hs01.kep.tr Memur

EK-4. OKUL İZİNLERİ

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Sayı : E-87347630-659-371712
Konu : Araştırma İzni- Büşra BAKIRCI

ACELE
23.09.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 07.09.2022 tarihli ve 351753 sayılı yazımız.
b) İzmir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 21.09.2022 tarih ve 58040182 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazımız ile bildirilen Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Büşra BAKIRCI'nın, "Okul Öncesi Dönem 48-72 Aylık Çocukların Dijital Medya Ekranını Problemlili Kullanımlarının ve Sosyal Becerilerinin İncelenmesi" konulu çalışma kapsamında uygulama yapma talebine ilişkin İzmir Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan ilgi (b)'de kayıtlı yazı, işbu yazımız ekinde sunulmaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (b)'de kayıtlı yazı ve ekleri. (13 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: B03F5193-AFCB-482F-9118-2CD03586127D Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys>
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir Bilgi için: Gülcan TOPÇU
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr Sürekli İşçi

EK-5. ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ

Problemli Medya Kullanım Ölçeği

Cansu FURUNCU

Alıcı: ben ▼

24 Şubat Per 11:24 ☆ ↩ ⋮

Merhabalar,

Ölçeğin uzun ve kısa formunu ekte gönderiyorum, dilediğinizi kullanabilirsiniz. Uzun formda ölçek puanı tüm maddelerden alınan puanların toplanıp 27'ye; kısa formda ise 9'a bölünmesiyle elde ediliyor; yani çocuğun problemli medya kullanım puanı minimum 1 maksimum 5 olabiliyor. Çocuğun ölçekten aldığı puan ne kadar yüksekse, problemli kullanım da o kadar yüksek oluyor.

İyi çalışmalar dilerim.

Arş. Gör. **Cansu FURUNCU KARABIYIK**
İstanbul Arel Üniversitesi
SBF - Çocuk Gelişimi Bölümü
0850 850 2735 (AREL) Dahili: 4037
Merkez Etilendi Mahallesi
Eski Londra Asfaltı Cd. No 1/3, 34010
Cevizliobağ - Zeytinburnu

Hafize Karaşahin

Alıcı: ben ▼

Tabi ki hocam tezimi referans göstererek kullanabilirsiniz, kolaylıklar diliyorum iyi çalışmalar

iPhone'umdan gönderildi

> Büşra BAKIRCI

şunları yazdı (18 Ağu 2022 13:19):

>

